

Institusjonalisering av partisystemer i El Salvador og Guatemala

En komparativ analyse

Melissa Edvardsen

Masteroppgave, Institutt for Statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

November 2007

Forord

Først og fremst vil jeg takke veilederen min Knut Heidar for å ha bidratt med tett oppfølging og kritiske kommentarer under arbeidet med oppgaven.

Jeg vil også rette en takk til kjæresten min Sindre for å ha støttet og motivert meg med gode tips og innspill.

Ellers vil jeg takke alle som har spurt meg hva jeg skriver om, og slik tvunget meg til å klargjøre for meg selv hva jeg egentlig ønsker å formidle i oppgaven.

Melissa Edvardsen

Oslo, november 2007

Antall ord totalt: 27 239

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Innledning	5
1.1 Bakgrunn og problemstilling.....	5
1.2 Begrepsavklaring.....	7
1.3 Teoretisk bakgrunn.....	8
1.4 Disposisjon av oppgaven.....	9
Kapittel 2 Litteratur og teori.....	11
2.1 Partier og partisystemer.....	11
2.1.1 Partier	11
2.1.2 Partisystemer	12
2.1.3 Institusjonalisering av partisystemer	13
2.2 Teorier om etablering og endring av partisystemer	15
2.2.1 Politisk sosiologi	15
2.2.2 Institusjonelle forklaringer	18
2.2.3 Politisk kultur	23
2.2.4 Forholdet mellom fragmentering, polarisering og institusjonalisering	24
2.3 Oppsummering og analytisk modell	25
Kapittel 3 Metode.....	27
3.1 Om valg av metode og utvelgning av case.....	27
3.2 Variabler, operasjonaliseringer og kilder	28
3.2.1 Avhengig variabel	28
3.2.2 Mellomliggende variabler	30
3.2.3 Uavhengige variabler	31
3.3 Kildekritikk og bruk av elektroniske kilder	32
Kapittel 4 Partisystemene i El Salvador og Guatemala.....	36
4.1 Partier i El Salvador og Guatemala	36
4.2 Institusjonalisering av partisystemene	37
4.2.1 Stabilitet i partikonkurransen	38
4.2.2 Partienes røtter i samfunnet.....	39
4.2.3 Legitimitet	43
4.2.4 Partiorganisasjonenes styrke	46
4.2.5 Oppsummering av dimensjonene	46
4.3 Fragmentering	47
4.4 Polarisering.....	49
4.5 Konklusjon	53
Kapittel 5 Årsaker til forskjeller i institusjonalisering av partisystemene i El Salvador og Guatemala.....	54
5.1 Sosiologiske årsaker.....	54
5.1.1 Sosioøkonomisk og kulturelt grunnlag for konfliktlinjer.....	54
5.1.2 Konfliktlinjer i partisystemet	61
5.1.3 Konfliktlinjestruktur.....	69
5.2 Institusjonelle årsaker.....	71
5.2.1 Valgsystem	71
5.2.2 Forholdet mellom presidentmakten og den lovgivende makt	74
5.3 Politisk kultur	76
5.4 Fragmentering og polarisering	79
5.5 Konklusjon	81
Kapittel 6 Avslutning	84

6.1 Forskjeller mellom partisystemene i El Salvador og Guatemala	84
6.2 Hypoteser og konklusjoner.....	85
6.3 Bakenforliggende årsaker.....	88
6.4 Fremtidsutsikter.....	89
6.5 Institusjonaliseringsperspektivet som analyseverktøy	90
Litteraturliste.....	92

Figurer og tabeller

Figur 2.1 Analytisk modell.....	26
Tabell 3.1 Vurdering av elektroniske kilder.....	35
Tabell 4.1 Volatilitet i kongress- og presidentvalg 1985-2006.....	38
Tabell 4.2 Forskjeller i stemmegivning mellom kongress- og presidentvalg 1994-2004.....	40
Tabell 4.3 Tilknytning til politisk parti 2003	41
Tabell 4.4 Andel av setene i kongressen vunnet av de viktigste partiene 1985-2003	42
Tabell 4.5 Kontinuiteten på partialalternativene 1984-2003.....	42
Tabell 4.6 Kontinuiteten på partialalternativene 1994-2003.....	43
Tabell 4.7 Tillit til politiske partier 1996-2004.....	44
Tabell 4.8 Valgdeltakelse 1985-2006.....	45
Tabell 4.9 Partienes alder	46
Tabell 4.10 Antall effektive partier 1994-2003.....	47
Tabell 4.11 Antall partier i kongressen 1985-2003.....	48
Tabell 4.12 Fordeling høyre-venstre skalaen	50
Graf 4.1 Lovgiveres plassering av partiene i kongressen langs høyre-venstre skalaen i El Salvador.....	51
Graf 4.2 Lovgiveres plassering av partiene i kongressen langs høyre-venstre skalaen i Guatemala.....	51
Tabell 4.12 Ideologisk avstand 1994-2004	52
Tabell 5.1 Holdning til USA 2000-2004.....	59
Tabell 5.2 Holdning til CAFTA 2003	60
Tabell 5.3 Potensielle konfliktlinjer	61
Tabell 5.4 Relevante partier	62
Tabell 5.5 Valgsystem ved kongressvalg.....	72
Graf 5.1 Gallaghers disproporsjonalitets-indeks.....	73
Graf 5.2 Gallaghers disproporsjonalitetsindeks	74
Tabell 5.6 Ordninger for valg av president	75
Tabell 5.7 Presidentpartiets andel av setene i kongressen	75
Tabell 5.8 Presidentens makt vis-à-vis kongressen.....	76
Tabell 5.9 Holdninger til demokratiske og autoritære styreformer.....	78
Tabell 5.10 Demokrati som foretrukket styreform blant lovgivere	79

Kapittel 1 Innledning

1.1 Bakgrunn og problemstilling

Denne oppgaven vil handle om demokratisering i Mellom-Amerika, en region kanskje mest kjent for sin turbulente historie med bananrepublikker, amerikansk intervensjonisme, autoritære styresett og blodige borgerkriger. Til tross for at området som ligger klemmt inne mellom to kontinenter og to verdenshav, ikke tilsvarer mer enn Spanias landareal, består Mellom-Amerika av 7 stater¹. Av disse ønsker jeg å studere to land som innledet demokratiseringsprosessen omtrent samtidig, nemlig nabolandene El Salvador og Guatemala. De deler også en rekke historiske, økonomiske og sosiale trekk. De er begge tidligere spanske kolonier som etter uavhengigheten har blitt styrt av skiftende allianser mellom kaffeoligarkier og militæret, noe som til tider har resultert i beinharde militærdiktaturer. Landenes voldelige historier tilspisset seg med borgerkriger mellom militærjuntaene og venstresidas geriljaer; i Guatemalas tilfelle ble det den lengste borgerkrigen i latinamerikansk historie og varte fra 1960 til 1996. I El Salvador varte borgerkrigen fra 1980 til 1992. En gradvis demokratisering begynte på midten av 1980-tallet med de første åpne og frie valgene i 1984 i El Salvador og 1985 i Guatemala. Med fredsavtalene gikk man inn for en ytterligere styrking av de demokratiske institusjonene, reformer av rettsapparatet, og å underordne militæret sivil kontroll (Rojas og Solís 1994:9-35). Til tross for at det har vært fremgang på en rekke områder - man har for eksempel innskrenket militærets rolle og avholdt regelmessige åpne og frie valg - står de to landene fortsatt overfor store utfordringer i utviklingen og konsolideringen av et inkluderende og velfungerende demokrati. Økonomisk og sosialt er landene blant de mest fattige og med størst ulikheter mellom fattig og rik i Latin-Amerika. Vold og kriminalitet undergraver rettssikkerheten og selvjustis forekommer ofte. Utbredt narkotikahandel og korrupsjon frarøver det politiske systemet legitimitet. Til tross for at størrelsen på militæret har blitt noe redusert, nyter det fortsatt stor politisk innflytelse. I Guatemala har man ikke lyktes i å inkludere indianerbefolkningen i tilfredsstillende grad, verken politisk eller sosialt slik fredsavtalene lovet. Den politiske inkluderingen blir vanskelig når en stor andel av

¹ Panama, Costa Rica, Nicaragua, Honduras, Belize, Guatemala og El Salvador.

befolkningen fortsetter å leve i dyp fattigdom. Alle disse interne problemene kommer til uttrykk i beskjedne valgdeltagelse og stor mistillit til de politiske institusjonene.

I en oppgave om demokratisering i Mellom-Amerika, er det utrolig mange momenter som kunne vært fristende å inkludere som militærets innflytelse, manglende rettssikkerhet, korrupsjon, kriminalitet og narkotikahandel for å nevne noen.

Demokratisering er et vidt tema med mange ulike vinklinger. I en masteroppgave av begrenset omfang må jeg nøye meg med å avgrense emnet til et spesifikt område. Jeg har valgt én konkret dimensjon jeg ønsker å studere ved demokratisering, nemlig partisystemer og institusjonaliseringen av disse. Uten et stabilt partisystem bestående av velfungerende partier, kan ikke demokratiet fungere ordentlig. Partiene innehar noen av de viktigste oppgavene i et demokrati som bindeledd mellom den politiske eliten og grasrotplanet. Skal Guatemala og El Salvador utvikle stabile og velfungerende demokratier, forutsetter det partier som er i stand til å ta vare på disse oppgavene. Dessverre virker ikke dette å være tilfelle skal vi tro tidligere bidrag om partier i El Salvador og Guatemala. Cerdas (2003) tegner et dystert bilde av partiene i Guatemala, som han foretrekker å karakterisere som protopartier. Protopartiene er løse valgsammenslutninger, uten særlig nasjonal rekkevidde eller varighet. En studie av partisystemene i Guatemala hevder at disse er i krise ved at partiene ikke evner å fylle sine funksjoner som å artikulere og aggregere interessene til det brede lag av befolkningen (ASIES² 2006). I følge Wood er ikke situasjonen stort bedre i El Salvador, hvor partiene mangler troverdighet fordi de er sosialt isolerte fra resten av befolkningen (Wood 2005). De fortsetter atferdsmønstret fra borgerkrigstiden med en ekstremt polarisert diskurs og fravær av samarbeid mellom partiene. En annen studie klassifiserer partisystemet i El Salvador som det mest polariserte i Latin-Amerika, noe som vanskeliggjør partisamarbeid, og som bidrar til å forsterke konfliktnivået (FUSADES³ 2007).

² Asociación de Investigación y Estudios Sociales er et privat og politisk uavhengig forskningsinstitutt i Guatemala.

³ Fundación Salvadoreña para el Desarrollo Económico y Social er et privat og politisk uavhengig forskningsinstitutt i El Salvador.

”To consolidate democracy it is generally held that political party systems should be institutionalized as a bulwark against a resurgence of authoritarian regimes” (Munck 2003:64).

Et svakt institusjonalisert partisystem kan ha en rekke negative konsekvenser for det politiske systemet som svekket legitimitet, effektivitet og styringsevne, noe som i sin tur kan virke negativt på demokratisering og regimestabilitet. Mainwaring og Scully (1995) utviklet sitt institusjonaliseringsperspektiv ut i fra observasjonen om at tradisjonelle måter å sammenligne partisystemene på ikke var egnet til å studere partisystemene i Latin-Amerika. Antall partier og ideologisk avstand er fremdeles viktig, men det som først og fremst skiller partisystemene i Latin-Amerika fra hverandre, er i hvilken grad de er institusjonaliserte (Mainwaring og Scully 1995:1). En forutsetning for demokratiets overlevelse i Guatemala og El Salvador er styrkingen av de politiske partiene og institusjonaliseringen av partisystemet. På denne bakgrunn vil jeg undersøke følgende problemstilling:

Hvor institusjonaliserte er partisystemene i Guatemala og El Salvador i dag, og hva kan forklare forskjellene mellom dem?

Mens Mainwaring og Scully fokuserer mest på de negative konsekvensene av manglende partisysteminstitusjonalisering, vil jeg fokusere på årsakssiden, og ved hjelp av ulike teoretiske bidrag forsøke å identifisere forskjeller mellom de to landene som kan forklare eventuelle variasjoner i institusjonaliseringsgrad. Jeg vil også undersøke hvordan partisysteminstitusjonalisering henger sammen med tidligere mye brukte mål på partisystemer som polarisering og fragmentering.

1.2 Begrepsavklaring

Demokrati

Jeg vil legge til grunn en bred definisjon av demokrati. En slik definisjon kan være Robert Dahls åtte institusjonelle forutsetninger for demokrati: Organisasjonsfrihet, yttringsfrihet, rett til å stemme, rett til å stille til valg, politiske leders rett til å

konkurrere om velgernes stemmer, alternative informasjonskilder, åpne og rettferdige valg, og at politikkkutformende institusjoner får sitt mandat gjennom stemmer og andre uttrykk for politiske preferanser (Dahl 1989). Selv om en slik definisjon overser spørsmålet om selve kvaliteten på demokratiet, og ser bort fra en rekke viktige aspekter som man kan argumentere for bør være til stede i et velfungerende demokrati, er den egnet til oppgavens formål. Jeg ønsker å studere etableringen og utviklingen av partisystemene i El Salvador og Guatemala, og denne prosessen startet med den innledende demokratiseringen. Ut i fra en bred definisjon av demokrati, begynte landene demokratiseringen allerede på 1980-tallet, med de første relativt frie valgene i 1984 for El Salvador og 1985 for Guatemala.

Parti, partisystem og institusjonalisert partisystem

Politiske partier har en rekke grunnleggende demokratiske funksjoner som å mobilisere, kanalisere, aggregere og representere ulike politiske interesser. I følge Schattschneider er demokrati utenkelig uten partier (i White 2006:7). I hvilken grad partiene klarer å oppfylle disse funksjonene vil i stor grad avhenge av institusjonaliseringen av partisystemet. Et partisystem er et sett av strukturerte samhandlingsmønstre i konkurransen mellom partiene (Mainwaring og Scully 1995:4). Jo mer strukturerte disse mønstrene er, jo mer institusjonalisert kan vi si at partisystemet er. Et institusjonalisert partisystem skaper stabilitet og forventning rundt politiske aktørers handlinger, både overfor andre politiske aktører og overfor befolkningen. Dette kan igjen ha konsekvenser for regimets legitimitet, styringsevne, og muligheten til å føre en ansvarlig og langsiktig politikk. Grundigere definisjoner og avklaringer av begrepene jeg har gått gjennom her, vil bli gitt i neste kapittel.

1.3 Teoretisk bakgrunn

Mainwaring og Scully setter fire betingelser som bør være til stede for at et partisystem kan sies å være institusjonalisert (Mainwaring og Scully 1995:4-5). Den første er stabilitet i konkurransen mellom partiene. Med dette menes at det eksisterer en viss regularitet og et sett av faste regler som styrer forholdet mellom partiene. Den andre er at partiene er rotfestet i samfunnet. Det vil si at det er utviklet visse bånd

mellom partiene og velgerne som er med på å strukturere de politiske preferansene over tid. I et system hvor partiene er rotfestet i samfunnet vil partiene gjerne også være relativt konsistente i sine ideologiske posisjoner over tid, og partiidentifikasjonen blant velgerne vil være sterkere enn i et uinstitusjonalisert system. Den tredje betingelsen er at alle viktige politiske aktører aksepterer partier og valg som legitime institusjoner til å avgjøre hvem som skal styre. De politiske elitene handler ut ifra forventingen om at andre politiske aktører også aksepterer de demokratiske spillereglene. Den siste betingelsen ser på betydningen av partiorganisasjonene. I et institusjonalisert system er partiene autonome organisasjoner som har status og verdi i seg selv. I et lite institusjonalisert system er det lettere for at politikken blir sentrert rundt personligheter; partiorganisasjonene er svake og tjener kun som redskaper for karismatiske ledere (Mainwaring og Scully 1995:4-5).

Flere ulike forklaringer har blitt benyttet i den komparative litteraturen om partisystemer. For å besvare problemstillingen vil jeg benytte meg av tre typer teorier som peker på ulike årsaker til partisystemet. *Sosiologiske* teorier leter etter årsaker i samfunnet for å forklare utviklingen av partisystemer. I et sosiologisk konfliktlinjeperspektiv ser man på partisystemet som en gjenspeiling av de sosiale, økonomiske og kulturelle motsetningene som finnes i samfunnet. En annen type forklaringer er *institusjonelle* teorier som ser på valgsystem og institusjonelt design som avgjørende for hva slags partisystem man får. Det siste perspektivet jeg vil anvende ser på betydningen av *politisk kultur* og har ofte blitt benyttet i studiet av latinamerikansk politikk. Jeg betrakter disse teoriene som komplimentære siden de belyser ulike sider ved studieobjektet. Jeg vil redegjøre nærmere for teoriene i kapittel 2.

1.4 Disposisjon av oppgaven

Oppgaven består av 6 kapitler. I kapittel 2 vil jeg gjennomgå tidligere litteratur og teoretiske bidrag om årsaker til partisystemer, og ut ifra disse utlede hypoteser som jeg ønsker å teste i analysen. Jeg vil også presentere analysemodellen som ligger til grunn for oppgaven. Kapittel 3 er en gjennomgang av metoden jeg vil benytte meg av i

analysen. Her vil jeg gi en begrunnelse for utvelging av case, samt presentere og problematisere de variablene og operasjonaliseringene jeg benytter meg av. Jeg vil avslutte kapitlet med kildekritikk, spesielt i forhold til bruk av elektroniske kilder. Kapittel 4 er første del av analysen, hvor jeg vil beskrive og klassifisere partisystemene i El Salvador og Guatemala ut ifra institusjonaliseringsgrad, polarisering og fragmentering. Kapittel 5 er andre del av analysen, hvor jeg vil besvare selve problemstillingen. Her vil jeg diskutere hva som påvirker institusjonaliseringen av partisystemene i El Salvador og Guatemala ved å ta utgangspunkt i diskusjonen om årsaker til partisystemet og teste hypotesene fra kapittel 2. I avslutningskapitlet vil jeg oppsummere analysen og drøfte både hva som kan være årsakene til konklusjonene jeg har trukket, og hvilke konsekvenser det kan ha for demokratiets fremtid i El Salvador og Guatemala.

Kapittel 2 Litteratur og teori

Dette kapitlet vil jeg innlede med noen begrepsavklaringer som vil være relevante for oppgaven, før jeg presenterer Mainwaring og Scullys perspektiv på institusjonalisering av partisystemer. Deretter vil jeg redegjøre for ulike teoretiske bidrag om etablering og endring av partisystemer. Ut i fra de ulike teoriene vil jeg utlede en rekke hypoteser som jeg ønsker å teste i analysekapitlet. Jeg vil også utlede et par hypoteser om hvordan polarisering og fragmentering kan tenkes å slå inn på institusjonalisering.

2.1 Partier og partisystemer

2.1.1 Partier

I litteraturen om politiske partier har det vært gitt flere ulike definisjoner av partier som vektlegger ulike sider ved partiene. Edmund Burkes definisjon vektlegger det ideologiske aspektet: “ [A] party is a body of men united, for promoting by their joint endeavours for the national interest, upon some particular principle in which they are all agreed” (i White 2006:6). Andre definisjoner vektlegger det instrumentelle aspektet ved partier, ved å se på partiene som et middel til å omgjøre velgernes stemmer til politiske posisjoner. En slik realistisk definisjon gir Epstein: ”[What] is meant by a political party [is] any group, however loosely organized, seeking to elect government officeholders under a given label” (i White 2006:6).

Til tross for ulike måter å avgrense politiske partier på, er det vokst frem en bred enighet om partienes nødvendighet i demokratier (White 2006:7). Schattschneider hevder at ”modern democracy is unthinkable save in terms of the parties” (i White 2006:7). Partiene oppfyller en rekke viktige funksjoner som bindeledd mellom den politiske eliten og grasrotplanet i et demokratisk regime. Partiene har som oppgave å artikulere, aggregere, mobilisere og representere ulike preferanser i befolkningen. De rekrutterer og stiller kandidater til valg, gir velgerne alternativer å stemme på, og inngår i regjeringsdannelser og regjeringsutøvelse.

I oppgaven vil jeg legge til grunn en realistisk partidefinisjon som den gitt ved Epstein. Den er egnet til oppgavens formål ved at den ikke stiller krav til hvor organisert eller

institusjonalisert gruppen er, eller ideologisk profil, noe som kunne vært for strenge kriterier i studiet av partier i nye demokratier.

2.1.2 Partisystemer

I studiet av partisystemet ser vi på forholdet mellom de ulike delene av systemet. Partiene i seg selv blir behandlet som ”svarte bokser”, det som er av interesse er det som foregår *mellom* partiene. Sartori gir følgende definisjon av ’partisystem’:

“[T]he concept of system is meaningless – for purposes of scientific inquiry – unless (i) the system displays properties that do not belong to a separate consideration of its component elements and (ii) the system results from, and consists of, the patterned interactions of its component parts, thereby implying that such interactions provide the boundaries, or at least the boundedness, of the system ... a party system is precisely the *system of interactions* resulting from inter-party competition” (Sartori 1990).

Før man går i gang med å klassifisere partisystemer, må man avgjøre hvilke partier som skal telles med. Mens noen setter en nedre grense på for eksempel 3 % av stemmene (Wolinetz 2006:54), mener Sartori at ved å etablere en nedre grense risikerer man å ekskludere partier som er relevante og inkludere partier som er mindre relevante for systemet. I følge Sartori kan et parti anses som relevant dersom det har innflytelse på regjeringsdannelsen, enten som en mulig koalisjonspartner – *coalition potential* – eller hvis partiet kan påvirke partikonkurransen - *blackmail potential* (Sartori 1990:320-321).

Imidlertid vil jeg i oppgaven legge pragmatiske hensyn til grunn når jeg avgrenser partier, og hvor mange partier som inkluderes vil avhenge av hva som skal undersøkes. Når jeg for eksempel skal regne ut volatilitet i kapittel 4, inkluderer jeg alle partiene som har deltatt i alle kongressvalg og presidentvalg fra de første frie valgene og frem til i dag. Når jeg skal analysere hvilke konfliktlinjer som gjelder i El Salvador og Guatemala i kapittel 5, vil jeg etablere en mer restriktiv grense basert på partienes alder og styrke i parlamentet. Hvilke partier som inkluderes vil bli begrunnet nærmere ved hvert tilfelle.

De vanligste måtene å klassifisere partisystemene er ut fra antall partier og ideologisk avstand, altså fragmentering og polarisering. Et mye brukt mål på fragmentering er Laakso og Taageperas (1979) indeks over antall effektive partier som måler hvor mange partier det er i partysystemet, veid ut ifra partienes relative størrelse. Indeksen regner man ut ved å kvadrere hvert partis andel av seter, summere disse kvadratene, og dele 1,00 med dette tallet:

$$N_i = \frac{1}{\sum p_i^2}$$

Ved å se på ideologisk avstand skiller Sartori mellom to tilfeller av fragmentering: 'moderat pluralisme' og 'polarisert pluralisme' (Wolinetz 2006:57). 'Polarisert pluralisme' er kjennetegnet av stor ideologisk avstand mellom partiene som plasserer seg rundt hvert sitt ytterpunkt i det ideologiske spektrum. I et system med 'moderat pluralisme' er det lite ideologisk avstand mellom partiene som er plassert rundt midten av det ideologiske spektrum. Moderat pluralisme åpner for moderat politikk og konkurransen mellom partiene retter seg inn mot sentrum ('sentrifugal konkurranse'). I et system med polarisert pluralisme er holdepunktene mer ekstreme, og konkurransen går ut mot ytterpunktene ('sentrifugal konkurranse').

2.1.3 Institusjonalisering av partisystemer

I kjølvannet av den tredje demokratiseringsbølgen skriver Mainwaring og Scully (1995:1) at tidligere klassifiseringer kommer til kort i studiet av partisystemene i de nye demokratiene i Latin-Amerika. De mener at det som først og fremst skiller partisystemene her, ikke er antall partier eller ideologisk polarisering, men i hvilken grad de er institusjonaliserte. Institusjonalisering må behandles som en egen variabel viktig for å forstå partisystemene (Mainwaring og Scully 1995:1). De argumenterer videre for at institusjonalisering av partisystemet er viktig for selve demokratiets funksjon og konsolidering. Partier og partisystemer skaper forutsetningene for at et stabilt demokratisk regime vil oppstå, hvorvidt det vil bli tilskrevet legitimitet, og om en effektiv politikktutforming vil være resultatet (Mainwaring og Scully 1995:1).

Mainwaring og Scully mener at partisysteminstitusjonalisering kan være nyttig for å sammenligne partisystemer i Latin Amerika (1995:1). De gir følgende definisjon av 'institusjonalisering':

"In general, institutionalization refers to a process by which a practice or organization becomes well established and widely known, if not universally accepted. Actors develop expectations, orientations, and behaviour based on the premise that this practice or organization will prevail into the foreseeable future" (Mainwaring og Scully 1995:4).

Vi ser at ideen om *forventing* ligger sentralt i institusjonaliseringsbegrepet. Et institusjonalisert partisystem innebærer at det er en viss stabilitet og forutsigbarhet, som bidrar til å skape forventning rundt andres atferd, både mellom aktørene i systemet (partiene), og velgernes forventning om hvordan partiene vil handle i framtiden. Mer konkret skriver Mainwaring og Scully (1995:1) at et institusjonalisert partisystem innebærer stabilitet i konkurransen mellom partiene, eksistensen av partier med noenlunde stabile røtter i samfunnet, en aksept av partier og valg som legitime institusjoner til å avgjøre hvem som skal styre, og partiorganisasjoner med relative stabile regler og strukturer. Summen av disse fire dimensjonene kan hjelpe oss å si noe om institusjonaliseringsgrad.

For det første er det i et institusjonalisert system en viss regularitet i partikonkurransen, og de samme hovedaktørene opptrer fra valg til valg. I et svakt institusjonalisert system finnes ikke denne stabiliteten, og et parti som er stort ved det ene valget, kan gjerne være forduftet innen det neste (Mainwaring og Scully 1995:5).

For det andre vil partiene i et institusjonalisert system ha relative stabile røtter i samfunnet. Dette bidrar til å strukturere velgernes preferanser over tid, og det er en viss regularitet i hvordan velgerne stemmer. Partiene er konsistente i sine relative ideologiske posisjoner. Partimerkelapper har mer betydning, og partiidentifikasjonen og båndene mellom partiene og velgerne er sterkere enn i et svakt institusjonalisert

system, hvor velgerne har større vanskeligheter med å identifisere hva de ulike partiene står for (Mainwaring og Scully 1995:5).

For det tredje innebærer et institusjonalisert partisystem at valgprosessen og partiene ansees som legitime til å avgjøre hvem som skal styre. Politiske eliter baserer sin atferd ut i fra forventingen om at valg vil være hovedveien til regjeringstaburettene. En slik forventning om at alle følger de samme spillereglene, vil være mindre til stede i et svakt institusjonalisert partisystem (Mainwaring og Scully 1995:5).

Til slutt er partiorganisasjonene viktige i et institusjonalisert system. De er selvstendige vis-à-vis andre organisasjoner, og har status og verdi i seg selv. I et svakt institusjonalisert system vil partiene typisk være svakt organiserte, og gjerne underordnet karismatiske lederes ambisjoner (Mainwaring og Scully 1995:5).

Mainwaring og Torcal (2006) går nærmere inn på personfokuseringen som kjennetegner politikken i et svakt institusjonalisert system. Utbredt stemmegivning basert på personligheter, fremfor ideologi og programmatisk innhold, er et kjennetegn på at partiene har svake røtter i samfunnet. Populisme og anti-politikk forekommer oftere, og personligheter fremfor partiorganisasjoner dominerer politikken (Mainwaring og Torcal 2006:216).

2.2 Teorier om etablering og endring av partisystemer

Mens Mainwaring og Scully fokuserer hovedsakelig på konsekvenser av institusjonalisering av partisystemer, vil jeg forsøke å peke på noen mulige årsaker. Ved å ta i bruk sosiologiske og institusjonelle forklaringer og se på betydningen av politisk kultur, vil jeg i denne delen identifisere noen variabler som kan brukes senere i analysen av partisystemene i El Salvador og Guatemala.

2.2.1 Politisk sosiologi

Et sosiologisk perspektiv vil se på partisystemer som et resultat av de underliggende sosiale strukturene og konfliktlinjene i samfunnet. Lipset og Rokkans (1967) *fastfrysningshypotese* som postulerte at partisystemene i Vest-Europa på 1960-tallet

gjenspeilte konfliktlinjestrukturen fra 1920-tallet, er et kjent eksempel på en sosiologisk analyse av årsakene til partisystemet. Modellen deres identifiserte en rekke konfliktlinjer i samfunnet, som de mente hadde vært avgjørende for utviklingen av partisystemene i Vest-Europa. Konfliktlinjer er grunnleggende interessemotsetninger i samfunnet som kan gi opphav til ulike politiske identifikasjoner (Heidar og Berntzen 1998:34). Hovedkonfliktlinjene Rokkan (1987) identifiserte var motsetningene mellom kirke og stat, sentrum og periferi, primærnæring og sekundærnæring, og arbeidstakere og arbeidsgivere. Partisystemene ble ”fryst fast” da alle viktige sosiale grupper var politisk mobilisert gjennom disse konfliktlinjene, og det ikke var igjen flere viktige grupper å mobilisere (Heidar og Berntzen 1998:34).

Interessemotsetninger kan altså gi opphav til ulike konfliktlinjer, men dette skjer ikke nødvendigvis. Mair definerer en konfliktlinje som et sosialt skille som det er knyttet en klar kollektiv identitet til, og som kommer til uttrykk gjennom en organisasjon som et politisk parti, en fagforening, en kirke, eller lignende (Mair 2006:373). Siden problemstillingen omhandler partisystemer, vil jeg kun se på konfliktlinjer som blir uttrykt gjennom politiske partier. Videre peker Schattschneider på at det er den politiske eliten selv som velger hvilke sosiale motsetninger som skal tas opp på partinivået (i Mair 2006:374). I oppgaven legger jeg begge disse argumentene til grunn, og trekker derfor et skille mellom *potensielle* konfliktlinjer og *faktiske* konfliktlinjer. Potensielle konfliktlinjer er sosioøkonomiske og kulturelle motsetninger som kan gi opphav til konfliktlinjer. Disse motsetningene blir først til faktiske konfliktlinjer når de kommer til uttrykk i partisystemet gjennom et relevant politisk parti.

Hvilke konfliktlinjer kan tenkes å ha noen forklaringskraft for partisystemene i våre to land? I tillegg til Rokkans konfliktlinjer er det en rekke andre potensielle konfliktlinjer som kan være interessante. Noen konfliktlinjer vil være mer aktuelle for et av landene, og det er forhåpentligvis disse forskjellene som kan forklare eventuelle variasjoner i institusjonaliseringsgrad mellom partisystemene i El Salvador og Guatemala.

I Guatemala er det rimelig å anta at det finnes en etnisk og kulturell motsetning mellom indianere og *mestizos*. 'Mestizo' blir brukt for å betegne personer som er blanding av indiansk og europeisk herkomst. Tidligere har det vært vanlig å definere 'indianer' ut i fra objektive kriterier som språk og klesdrakt. I de senere år er det blitt vanligere med subjektive kriterier basert på selvidentifikasjon (UNDP 2005). Den etniske motsetningen har også en språklig dimensjon mellom de som har spansk som morsmål, og de som har et urspråk som morsmål.

I tillegg til sosioøkonomiske og kulturelle motsetninger, kan den historiske og internasjonale konteksten til de to landene gi opphav til konfliktlinjer. Gitt den lange autoritære og militære tradisjonen kan en tenkelig konfliktlinje dreie seg om synet på fortiden og militærets rolle. Det vil også være interessant å se om motsetningene fra borgerkrigen er blitt tatt opp av partisystemet og om partiene kan knyttes til en av sidene. Av internasjonale konfliktlinjer kan forholdet til USA utgjøre en mulig konfliktlinje, på grunn av landets store økonomiske og historiske innflytelse i regionen. De månedlige pengebidragene som salvadoranere og guatemalere i USA sender hjem – *remesas* – utgjør El Salvadors og Guatemalas hovedinntekter. Dette kan også ha politiske konsekvenser for hva slags forhold man ønsker til USA, ved at for eksempel de som er økonomisk avhengige av bidragene ønsker en USA-vennlig regjering. En annen mulig internasjonal konfliktlinje kan være knyttet til implementeringen av CAFTA (Central America Free Trade Agreement) som er en frihandelsavtale mellom USA, Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua og Den Dominikanske Republikk, som alle landene har ratifisert og implementert utenom Costa Rica (folkeavstemning i 2007)

Hvordan kan vi så vente at sosiale skillelinjer vil påvirke institusjonaliseringen av partisystemene i Guatemala og El Salvador? Det er rimelig å forvente at jo tydeligere konfliktlinjestruktur, dess større institusjonaliseringsgrad. For det første vil tydelige konfliktlinjer gjøre det lettere for velgerne å identifisere hva de ulike partiene står for, og dermed skape tettere bånd mellom partiene og velgerne. For det andre kan en tydelig konfliktlinjestruktur virke strukturerende på partikonkurransen, slik at det er

noenlunde de samme partialalternativene som byr seg fra valg til valg. Denne hypotesen vil jeg teste i kapittel 5:

H1: En tydelig konfliktlinjestruktur vil virke positivt på institusjonaliseringen av partisystemet.

Videre kan man tenke seg at overlappende konfliktlinjer gir et mer stabilt system, mens kryssende konfliktlinjer åpner for manipulasjon ovenfra ved at partiledere kan velge hvilke strenger de skal spille på. Imidlertid kan alt for sterke og polariserte konflikter gi et dårligere samarbeidsklima, og dermed true stabiliteten til partisystemet. Sånn sett kan kryssende konfliktlinjer bidra til å sikre likevekten i systemet.

Det er viktig å huske på at ikke alle sosiale skiller nødvendigvis blir til politiske konfliktlinjer. Legger vi til grunn Mairs definisjon av konfliktlinje, kan vi vente en høyere grad av institusjonalisering der hvor viktige sosioøkonomiske og kulturelle motsetninger kommer til uttrykk gjennom et politisk parti, enn der de faller utenfor.

2.2.2 Institusjonelle forklaringer

Institusjonelle forklaringer ser på hvordan det institusjonelle designet kan påvirke partisystemet. Type styresett og valgordninger kan skape ulike vilkår for partikonkurransen og dermed partisystemet, ved for eksempel å gi ulike incentiver for partidisciplin og koalisjonsdannelser, eller ved å favorisere enten små eller store partier. Her vil jeg redegjøre for hvordan ulike forfattere har pekt på hvordan ulike dimensjoner ved valgordninger, og kombinasjonen presidentstyre og flerpartisystem, kan påvirke partisystemet.

Valgsystem

En viktig dimensjon ved valgsystemet er skillet mellom flertallsvalg i enmannskretser og forholdstallsvalg i flermannskretser. Duvergers lov postulerer at et flertallssystem vil lede til et topartisystem, mens et forholdstallsystem vil lede til et flerpartisystem (Ware 1996:191). Dette skyldes to effekter. En 'mekanisk effekt' gjør at tredjepartier

vil oppnå langt færre seter i parlamentet enn andel stemmer skulle tilsi, siden vinneren tar alt. Denne effekten blir forsterket av den 'psykologiske effekten'; velgerne vil ikke kaste bort stemmen sin på tredje partier som ikke vil vinne uansett. Imidlertid er det en rekke empiriske eksempler som viser at sammenhengen ikke er så entydig som Duverger fremholdt (Ware 1996:191). Ware peker også på hvordan partier med et regionalt fokus kan begrense den psykologiske og mekaniske effekten av et flertallssystem (1996:192).

En annen dimensjon er størrelsen på valgdistriktet, det vil si antallet representanter som blir valgt i hvert distrikt. Dette virker inn på hvor proporsjonalt valgresultatet blir. Lijphart (1994:11) referer til Raes studie av 1967 som viste at jo større distrikter, jo mer proporsjonalt vil resultatet bli. Coppedge (1997:158) skriver i en artikkel om sammenhengen mellom størrelsen på valgdistrikter og partisystemfragmentering at store valgdistrikter kan føre til fragmentering, ved at de har små partier større mulighet til å vinne representanter.

En tredje dimensjon er hvilken matematisk formel man bruker for å omgjøre stemmer til mandater. De vanligste formlene i Latin-Amerika er heletallsmetoden D'Hondt eller forholdstallmetoden Hare. Hare-metoden gir det mest proporsjonale resultatet, mens D'Hondt-metoden favoriserer store partier (Payne 2006:49-51).

En fjerde dimensjon ved valgsystemet er sperregrense, det vil si den andel stemmer et parti må ha for å få representasjon (Lijphart 1994:11). Valgsystemer med høye sperregrenser begrenser mulighetene for små partier til å få representasjon, og begrenser dermed også partisystemfragmenteringen.

En femte dimensjon gjelder åpne vs. lukkede valglister. Ved lukkede og blokkerte lister er det partiet som bestemmer rekkefølgen på kandidatene, og velgerne har ikke mulighet til å omprioritere denne rekkefølgen. Ved åpne lister kan velgeren omprioritere og plukke kandidater fra andre partier. Åpne lister kan skape tettere bånd mellom velgeren og kandidaten, men dette kan gå på bekostning av partidisiplin og

programmatisk innhold (Payne 2006:55). Dette kan igjen føre til svakere partisysteminstitusjonalisering.

En siste dimensjon jeg vil undersøke er partifinansiering. Ulike ordninger for partifinansiering kan favorisere små eller store partier, avhengig av hvilke kriterier som blir lagt til grunn for finansieringen. Legger man til grunn resultatene fra forrige valg, vil dette favorisere de større partiene.

Presidentstyre i flerpartisystemer

Ut fra mine to case vil jeg følge en rekke forfattere som har skrevet om Latin-Amerika, og fokusere på kombinasjonen presidentstyre og flerpartisystem. Her ser man blant annet på forholdet mellom lovgivende- og eksekutivmakt, og hvilken effekt presidentmodellen har på partiene og partisystemet

Flere forfattere har hevdet at presidentstyre svekker partiene. Linz mener at presidentsystemer hemmer partiutviklingen (i Mc Faul 2001). Hvor sterk presidentmakten er i forhold til nasjonalforsamlingen varierer selvfølgelig fra land til land, og kan være interessant å studere i forhold til partisysteminstitusjonalisering. Systemer hvor partiene blir ”overkjørt” av eksekutivmakten har O’Donnell (1992) karakterisert som ”delegative democracies”, og innebærer at den valgte presidenten styrer etter eget for godtbeffinnende, kun begrenset av eksisterende maktforhold og den konstitusjonelt avgrensede regjeringsperioden. I slike systemer blir partiene overflødige som mellomledd mellom staten og samfunnet (O’Donnell 1992).

Ware (1996) og Mainwaring (1993) skriver nærmere om hvordan presidentstyre påvirker partikonkurransen. Ware (1996:193) skriver at et populært valgt presidentskap har stor effekt på partiene. For å maksimere egne vinnere sjanser må et parti som ikke har noen mulighet til å vinne på egen hånd, inngå allianser med andre. Presidentstyre i flerpartisystemer kan derfor ventes å fremme samarbeid mellom noen av partiene. Dette samarbeidet før presidentvalget, kan igjen smitte over til legislativt samarbeid. Ware bruker eksemplene Colombia, Venezuela og Costa Rica til å

illustrere hvordan effekten av presidentstyre har ført til partysystemer som nærmer seg et rent topartisystem. Men til tross for denne effekten av presidentstyre, må de fleste partisystemene i Latin Amerika karakteriseres som flerpartisystemer (Ware 1996:193). Mens Ware, for å bruke Sartoris terminologi mener at presidentsystemet kan skape sentripetale incentiver i et flerpartisystem, havner Mainwaring på motsatt konklusjon og mener at presidentstyre i et flerpartisystem fremmer sentrifugale krefter. Kombinasjonen presidentstyre og flerpartisystem er i følge ham problematisk for koalisjonsbygging (Mainwaring 1993:220). I presidentsystemer er det presidenten og ikke partiene som er ansvarlig for å sette sammen regjeringen. Presidenten kan ha inngått avtaler med partier til å støtte vedkommende, men disse avtalene er ikke like bindende som i et parlamentarisk system. Koalisjonspartnerne er mer tilbøyelige til å være lojale hvis de selv har vært med på å fremforhandle koalisjonen, enn hvis de bare har gått med på betingelsene gitt av presidenten. I parlamentariske systemer vil gjerne partikoalisjonsdannelser ta sted etter valg og være bindende, mens i presidentsystemer tar de sted før valget og er mindre bindende. En annen effekt av presidentstyre i følge Mainwaring, er at individuelle lovgivere føler seg i mindre grad forpliktet til å følge partilinja (1993:216).

Jones (i Foweraker 1998:663) ser på effekten av ordninger for valg av eksekutivmakt i presidentstyret med flerpartisystem. Presidenten blir enten valgt med simpelt flertall i én valgrunde, eller med absolutt flertall i to valgrunder. Man kan også skille mellom om valget til eksekutivmakt foregår parallelt med valg til kongressen, eller ikke. Dette mener Jones har implikasjoner på om hvorvidt presidentens parti klarer å sikre flertall (eller nesten flertall) i nasjonalforsamlingen. Jones hevder at to valgrunder i et presidentvalg som ikke sammenfaller med valg til kongressen er den kombinasjonen som gir svakeste bånd mellom utøvende og lovgivende makt, fordi det er mindre sjanse for at presidentpartiet har flertall i kongressen. Omvendt vil én valgrunde og sammenfallende valg øke sjansen for at presidentpartiet også er størst i nasjonalforsamlingen (Foweraker 1998:663).

Implikasjoner av institusjonelle løsninger

Hvilke implikasjoner kan vi så vente at institusjonelle løsninger har for institusjonaliseringen av partisystemet? Valgordninger som gjør det lettere for små partier å få representasjon - forholdstallsvalg, lave sperregrenser, Hare-metoden, åpne valglister og store valgdistrikt - kan vi vente vil gi et mer fragmentert og dermed et mer ustabilt system. Omvendt kan vi vente at flertallsvalg, høye sperregrenser, D'Hondt-metoden og små valgdistrikter som favoriserer store partier, øker mulighetene for koordinering og stabile koalisjoner mellom partiene. Til slutt kan partifinansiering virke positivt på institusjonalisering, hvis det favoriserer store og etablerte partier. På grunnlag av dette formulerer jeg H2:

H2: Valgordninger som favoriserer store partier vil gi et mer institusjonalisert partisystem.

Som vi har sett er det flere ulike syn på hvordan presidentmakten påvirker partiene. Hvis det fremmer samarbeid mellom partiene, er dette gunstig for partisysteminstitusjonalisering. Hvis det svekker samarbeid, vil dette undergrave partisysteminstitusjonalisering. I hvor stor grad presidentmakten påvirker eller svekker partiene vil avhenge av styrken på presidentmakten, og hvor vide fullmakter denne har. Overkjører presidenten partiene, eller har disse muligheten til å hevde seg? I hvilken grad er O'Donnells "delegative democracies" en passende beskrivelse av demokratiene i El Salvador og Guatemala? Jo sterkere presidentmakt, dess større er faren for at det blir ført en populistisk politikk på bekostning av partiene. Dette gir oss H3:

H3: Jo sterkere presidenten står i forhold til den lovgivende makt, jo mindre institusjonalisert vil partisystemet være.

I tråd med Jones' analyse av valg til eksekutivmakt kan vi forvente at den ordningen som gir sterkeste bånd mellom lovgivende og utøvende makt (én valgrunde og sammenfallende valg); hvor presidentpartiene har flertall eller tilnærmet flertall i

kongressen, gir det mest stabile systemet. Her er det større sjanse for at presidenten stiller til valg på et partiprogram, og at partiene ikke kun tjener som kandidatenes valgmaskiner. På bakgrunn av dette vil jeg undersøke H4:

H4: Én valgrunde i presidentvalget og sammenfallende valg av president og nasjonalforsamling, vil gi det mest institusjonaliserte partisystemet.

2.2.3 Politisk kultur

Wiarda har skrevet om Latin-Amerika at "[the] political culture, inherited from Spain, has been absolutist, elitist, hierarchical, corporatist and authoritarian" (i Diamond, Hartlyn og Linz 1999:38). Denne kulturelle arven, mener han, begrenser mulighetene for demokratisk utvikling i Latin-Amerika. Diamond, Hartlyn og Linz gir følgende definisjon av 'politisk kultur':

"Political culture involves a number of different psychological orientations, including deeper elements of value and belief about how political authority should be structured and how the self should relate to it, and more temporary and mutable attitudes, sentiments, and evaluations concerning the political system" (1999:39).

Videre skriver de basert på ni casestudier av demokrati i Latin-Amerika at mye tyder på at det er et gjensidig påvirkningsforhold mellom politisk kultur og politisk system (Diamond, Hartlyn og Linz 1999:39). Utviklingen og opprettholdelsen av demokrati blir lettet av verdier og holdninger som fremmer kompromisser, fleksibilitet, toleranse, forsoningsvilje og moderasjon. Et annet mellomamerikansk land, Costa Rica, blir trukket fram som et eksempel på et land hvor demokratisk stabilitet har vært ivaretatt på grunn av elitesenes tilbøyelighet til kompromiss, konsensusbygging, inkludering, måtehold og respekt for demokratiske prosedyrer og prinsipper (Diamond, Hartlyn og Linz 1999:42).

Man kan studere politisk kultur både på elitenivå og på massenivå. Hvis vi finner at anti-demokratiske verdier står sterkt blant befolkningen og den politiske eliten, kan vi vente at dette vil svekke utviklingen av et demokratisk og stabilt partisystem. Derimot

hvis vi finner at demokratiet blir sett på som den eneste akseptable styreform, kan dette være gunstig for partisysteminstitusjonaliseringen, ved at demokratiske verdier bidrar til stabilitet, forutsigbarhet og legitimitet i konkurransen mellom partiene.

H5: Jo bredere støtten om demokratiske verdier er blant befolkningen og den politiske eliten, jo mer institusjonalisert vil partisystemet være.

Imidlertid er det viktig å skille mellom misnøye med hvordan demokratiet fungerer i eget land, og misnøye med selve demokratiet som styreform. I sin studie av politiske holdninger i Mellom-Amerika skriver Achard og Gonzáles om det de kaller for "The Central American Paradox". Folk flest i Mellom-Amerika foretrekker demokratiet som styreform, men det er en økende misnøye med hvordan det fungerer i eget land (Achard og Gonzáles 2005:16). Dette forklarer de med at forventningene har steget i utakt med kapasiteten til å møte dem, og at folk prioriterer økonomi høyere enn politisk regime.

2.2.4 Forholdet mellom fragmentering, polarisering og institusjonalisering

Mainwaring og Scully (1995:28) hevder at antall partier er positivt korrelert med ideologisk avstand. Sani og Sartori (1983:308) mener at sammenhengen mellom fragmentering og polarisering ikke nødvendigvis er positiv, og viser til at det finnes fragmenterte systemer som er like polariserte som mindre fragmenterte systemer.

Mainwaring og Scully viser også at det er gjerne landene med mange partier og stor ideologisk avstand mellom dem, som har uinstitusjonaliserte ('inchoate') partisystemer. Høy fragmentering og polarisering i presidentsystemer mener de er den kombinasjonen som i høyest grad vanskeliggjør demokratisk styring, og dermed hindrer institusjonalisering (Mainwaring og Scully 1995:33).

På den ene siden kan det at partikonkurransen er strukturert rundt ideologiske motsetninger som holder seg over tid tale for et rimelig institusjonalisert partisystem. På den andre side, hvis den ideologiske avstanden blir for stor, vil polarisering kunne

gi et mer ustabilt partisystem. Her kan det være nyttig å trekke frem Sartoris skille mellom 'moderat pluralisme' og 'polarisert pluralisme'. Det er rimelig å anta at den første kategorien vil være beskrivende for partikonkurransen i et institusjonalisert system, mens 'ekstrem pluralisme' vil kjennetegne et mindre institusjonalisert system.

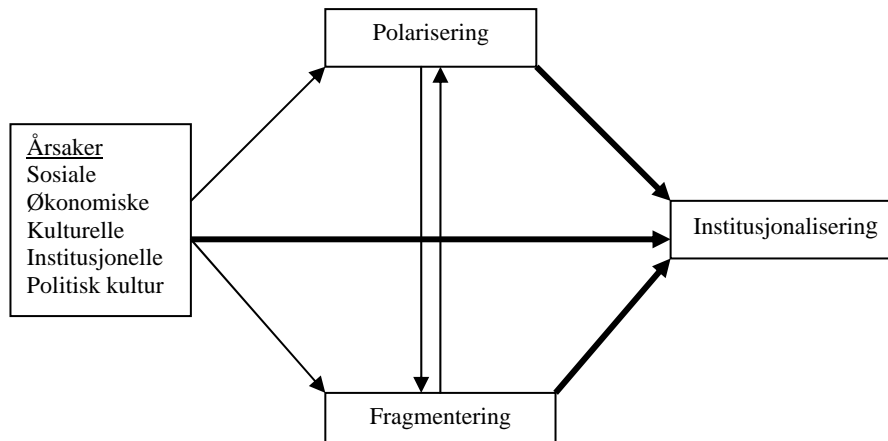
Ut fra denne gjennomgangen setter jeg opp to hypoteser om hvordan henholdsvis fragmentering og polarisering virker på institusjonalisering:

H6: Partisystemer med moderat pluralisme styrker partisysteminstitusjonalisering, mens systemer med polarisert pluralisme svekker partisysteminstitusjonalisering.

H7: Fragmentering svekker partisysteminstitusjonalisering.

2.3 Oppsummering og analytisk modell

Som vi har sett kan institusjonalisering av partisystemene studeres langs fire dimensjoner: Stabilitet i partikonkurransen, partienes røtter i samfunnet, legitimitet og styrken på partiorganisasjonene. Etter at jeg har studert partisystemene i El Salvador og Guatemala langs disse dimensjonene, vil jeg benytte meg av sosiologiske, institusjonelle og politisk-kulturelle forklaringer i analysen av årsaker til institusjonaliseringen av partisystemene. For det første vil jeg se på konfliktlinjestrukturen i de to landene. Jeg vil se på hvilke sosiokulturelle og økonomiske skiller som gjør seg gjeldende, og om de kommer til uttrykk gjennom et relevant politisk parti. For det andre vil jeg se på om valgordningene favoriserer små eller store partier, og på styrkeforholdet mellom presidentmakten og partiene i den lovgivende forsamling. For det tredje vil jeg se på betydningen av politisk kultur, nærmere bestemt oppslutningen om demokratiet som styreform. Til slutt vil jeg se på hvordan fragmentering og polarisering virker inn på institusjonaliseringen. Figur 2.1 illustrerer den analytiske modellen som vil ligge til grunn for oppgaven:

Figur 2.1 Analytisk modell

Sosiale, økonomiske, kulturelle og institusjonelle variabler blir behandlet som uavhengige variabler, polarisering og fragmentering som mellomliggende variabler, mens institusjonalisering er avhengig variabel. Disse kan påvirke institusjonaliseringen av partisystemet direkte, eller indirekte gjennom fragmentering og polarisering. Fragmentering er ventet å virke negativt på institusjonalisering, mens polarisering kan virke begge veier; positivt ved at det kan produsere to sterke og stabile motpoler; negativt hvis motsetningene er for sterke slik at samarbeid blir umulig og truer systemets overlevelse.

Som vi ser av modellen, virker også institusjonaliseringsgraden tilbake på årsakene i samfunnet. Høy grad av institusjonalisering kan dempe de negative effektene og styrke de positive effektene fra årsakene i samfunnet, som igjen vil føre til høyere grad av institusjonalisering. Lav grad av institusjonalisering kan forsterke de negative effektene og dempe de positive effektene, noe som igjen vil føre til lavere grad av institusjonalisering. Imidlertid vil jeg i oppgaven bare fokusere på in-put siden til institusjonalisering, altså direkte effekter fra de uavhengige variable og de mellomliggende variablene på institusjonalisering (de fete pilene i figuren).

Kapittel 3 Metode

3.1 Om valg av metode og utvelging av case

Problemstillingen legger opp til en komparativ analyse. En slik analyse åpner for at man kan prøve ut alternative teorier, og ut fra disse utlede hypoteser som man tester ut (Landman 2003:6). I analysen vil jeg benytte meg av et 'most similar systems design' ved at jeg sammenligner politiske systemer som har mye til felles, for så å lete etter variabler som kan forklare ulike politisk utfall, i dette tilfellet partisysteminstitusjonalisering. Et problem i casestudier med få case, er at man har mange variabler i forhold til enheter. Det kan være vanskelig å vite hvilke variabler som forklarer det observerte utfallet. Problemet med spuriøsitet oppstår ved at man forklarer utfallet ut ifra bestemte variabler, når det i virkeligheten er andre variabler som påvirker. Man kan få problemer med utvelgesskjevhet ved at ikke alle relevante variabler og hypoteser er tatt med. 'Most similar systems design' kan bøte på problemet ved at man kontrollerer for likheter på uavhengig variabel, men allikevel kan man aldri utelukke alternative forklaringer helt (Landman 2003:43).

For å benytte seg av en komparativ analyse og et 'most similar systems design' på en mest holdbar måte, kreves en forsiktig og gjennomtenkt utvelging av case, både i forhold til problemstilling og analyseopplegg. Jeg har valgt El Salvador og Guatemala som passende case, fordi de har en rekke fellestrekk, samtidig som det ut fra tidligere bidrag om de to landenes politiske systemer, synes rimelig å anta at de er svært ulike på den variabelen jeg er interessert i å undersøke. Guatemala og El Salvador deler en rekke økonomiske, strukturelle, geografiske og historiske likheter. Begge er relativt fattige land i Mellom-Amerika som deler en rekke historiske erfaringer med autoritære regimer, borgerkriger og samtidige demokratiske overganger. Over ett tiår etter fredsovergangene virker det som El Salvador har utviklet et svært polarisert men likevel stabilt partisystem, mens Guatemalas partisystem er svært ustabilt og fragmentert. Jeg vil først undersøke hvorvidt dette bildet av partisystemene i de to landene stemmer ved å beskrive og klassifisere partisystemene ut fra institusjonalisering, polarisering og fragmentering. I analysen vil jeg forsøke å kartlegge hvorfor det forholder seg slik, og lete etter årsaker til at partisystemene

varierer gjennom hypotesetesting. Jeg vil teste de samme hypotesene som jeg utledet ut fra sosiologiske, institusjonelle og politisk-kulturelle teorier i forrige kapittel.

I beskrivelsen og analysen av partisystemene vil jeg bruke både kvalitative og kvantitative data som valgresultater, spørreundersøkelser, partiprogrammer, lovtekster, rapporter og sekundærlitteratur.

3.2 Variabler, operasjonaliseringer og kilder

3.2.1 Avhengig variabel

Problemstillingens avhengige variabel er partisysteminstitusjonalisering. Jeg tar utgangspunkt i operasjonaliseringene til Mainwaring og Scully (1995), men benytter meg av en rekke andre indikatorer i tillegg. Siden institusjonalisering har en klar tidsdimensjon forsøker jeg å dekke en så lang periode som mulig på hver indikator. I analysen av valgresultater inkluderer jeg vanligvis valgene fra hhv. 1984 i El Salvador og 1985 i Guatemala som regnes som de første åpne og frie valg, og fram til 2003 da begge landene hadde kongressvalg. Ved utregning av volatilitet og valgdeltakelse, har jeg også tatt med valget i El Salvador i 2006 da dette ikke går utover sammenligningsgrunnlaget. I Guatemala avholdes et nytt valg i oktober 2007, men det blir ikke anledning til å inkludere dette valget i alle utregningene som vil være foretatt innen valgresultatet er klart. Valgresultater henter jeg fra Observatorio Electoral⁴ og de to landenes valgtribunaler. I kartleggingen av dimensjonene benytter jeg meg også av spørreundersøkelser gjennomført av Latinobarómetro som årlig gjennomfører undersøkelser i 18 latinamerikanske land, med spørsmål knyttet til politikk, økonomi og sosiale forhold. Her forsøker jeg også å inkludere undersøkelser fra så mange år som mulig. Imidlertid ble de første Latinobarómetro-undersøkelsene gjennomført i 1995, og alle spørsmålene jeg benytter meg av er ikke blitt stilt hvert år.

Partisysteminstitusjonalisering studerer jeg langs fire dimensjoner: Stabilitet i partikonkurransen, partienes røtter i samfunnet, partienes legitimitet og

⁴ Observatorio Electoral er en ressurside laget av latinamerikanske akademikere som inneholder analyser av valg og valgresultater.

partiorganisasjonenes styrke. Dimensjonene kommer jeg ikke til å aggregere i en indeks slik Mainwaring og Scully gjør. Siden jeg bare ser på to land vil jeg heller gi en kvalitativ tolkning av hver dimensjon, og slik vurdere hvilket partisystem som er det mest institusjonaliserte. I likhet med Mainwaring og Scully (1995) operasjonaliserer jeg stabilitet i partikonkurransen som volatilitet. Jeg vil regne ut den gjennomsnittlige volatiliteten for alle kongressvalg og presidentvalg fra 1984/1985 til 2003 i Guatemala og 2006 i El Salvador. Med så mange valg (11 i El Salvador og 9 i Guatemala) får man forhåpentligvis en god indikator på stabiliteten til velgeroppslutningen.

For å måle partienes røtter i samfunnet bruker jeg flere indikatorer. En indikator vil være å regne ut forskjeller i stemmegivning mellom president- og kongressvalg. Et problem her er at valgene sammenfaller i Guatemala men ikke i El Salvador. I El Salvador sammenligner jeg presidentvalgene med de kongressvalgene som ligger nærmest i tid, men fortsatt kan det være utslagsgivende at det ene landet har sammenfallende valg og det andre ikke. En annen indikator jeg vil se på er oppgitt partiidentifikasjon i følge Latinobarómetro-undersøkelser. En styrke ved undersøkelsene er at de inkluderer over tusen enheter i hvert land. En svakhet er at spørsmålet bare er blitt stilt i 2003, og gjør at vi ikke kan studere hvordan indikatoren har utviklet seg over tid. En tredje indikator jeg ønsker å se på er kontinuiteten på partialalternativene, ved å sammenligne hvor mye de viktigste partiene oppnådde ved de første frie valgene i forhold til hva de har oppnådd ved senere valg. ”Viktige” partier definerer jeg her som alle partier som har oppnådd over 10 prosent av stemmene ved minst ett av kongressvalgene. Det kan virke noe vilkårlig, men for vårt formål virker det å fange opp partiene som er av interesse. Forøvrig blir jeg nødt til å foreta en rekke slike skjønnsmessige vurderinger i løpet av oppgaven.

Legitimitet vil jeg måle ved å se på to indikatorer. Den ene er tillit til politiske partier. Spørsmål om hvor stor tillit respondenten har til politiske partier har blitt stilt hver gang fra 1996 til 2004, utenom i 1999, og med rundt 1000 respondenter ved hver av undersøkelsene, er dette en relativt solid undersøkelse. Den andre indikatoren jeg vil se på er valgdeltakelse, hvor lav valgdeltakelse kan tolkes som at det politiske systemet

har liten legitimitet blant velgerne. Data på valgdeltakelse henter jeg fra hjemmesiden til International Institute of Democracy and Electoral Assistance (IDEA), som er en internasjonalt anerkjent organisasjon innenfor valgforskning.

Den siste dimensjonen på den uavhengige variabelen handler om partiorganisasjonenes styrke. Jeg vil bruke en indikator som ser på alderen til alle partiene som oppnådde minst 5 % ved kongressvalgene i 2003 i begge landene. Dette kan gi et godt bilde på partienes overlevelsessevne. Det kunne vært ønskelig å inkludere en rekke andre indikatorer som partiressurser og partimedlemmenes lojalitet, men det er dessverre vanskelig å få tak i data på dette.

3.2.2 Mellomliggende variabler

Oppgavens mellomliggende variabler er fragmentering og polarisering. Fragmentering vil jeg måle ved å bruke Laakso og Taageperas indeks for antall effektive partier. I tillegg vil jeg også regne ut gjennomsnittlig antall partier i kongressen. Polarisering vil jeg måle på både masse- og elitenivå. På massenivå vil jeg regne ut standardavvikene på svarfordelingene til Latinobarómetros undersøkelser, hvor respondentene blir bedt om å plassere seg selv på høyre-venstre-skalaen. Standardavvikene angir hvor stor spredning det er på fordelingene og kan gi oss informasjon om hvor store andeler som plasserer seg på ytterpunktene av aksene. Spørsmålet om høyre-venstre-aksen har blitt stilt hver gang siden 1996 (med unntak av 1999) og gjør at vi får med et godt tidsperspektiv. På elitenivå vil jeg bruke resultatene fra *Proyecto de Élit* *Parlamentarias Latinoamericanas*⁵ hvor parlamentsmedlemmene i El Salvador og Guatemala blir bedt om å plassere de ulike partiene i parlamentet langs høyre-venstre aksene. Undersøkelsen er blitt gjennomført 4 ganger i El Salvador og 3 ganger i Guatemala. Dessverre får vi bare plassert 2 av partiene i Guatemala langs høyre-venstre aksene på denne måten, da disse er de eneste som har overlevd alle undersøkelsene. Dette er forøvrig et gjennomgående problem i i studiet av partipolitikken i Guatemala - at den ustabiliteten som kjennetegner partisystemet, gjør

⁵ *Proyecto de Élit* *Parlamentarias Latinoamericanas* er et studie gjennomført av Universidad de Salamanca og har siden 1994 kartlagt holdninger hos parlamentsmedlemmer i 16 latinamerikanske land.

det vanskelig å bruke mål som krever et lengre tidsperspektiv, da partiene har en relativ kort levetid. Derfor supplerer jeg med kvalitative data som partiprogrammer og sekundærlitteratur, når jeg skal undersøke partienes ideologiske posisjoner og polariseringen på elitenivå.

3.2.3 Uavhengige variabler

De uavhengige variablene har jeg utledet fra ulike teoretiske bidrag. Den første er 'konfliktlinjestruktur' som jeg operasjonaliserer som sosioøkonomiske og kulturelle motsetninger i samfunnet (potensielle konfliktlinjer) som kommer til uttrykk gjennom et relevant politisk parti (faktiske konfliktlinjer). For å undersøke den sosioøkonomiske og kulturelle sammensetningen i hvert land, tar jeg utgangspunkt i en rekke rapporter fra United Nations Development Programme (UNDP) og Verdensbanken, International Religious Freedom Report⁶, samt landinformasjon fra *CIA World Factbook*⁷ og Det norske utenriksdepartementets hjemmesider⁸. For å undersøke internasjonale konfliktlinjer som holdningen til USA og frihandelsavtalen CAFTA benytter jeg meg Latinobarómetro.

For å finne ut hva slags konfliktlinjer partiene står for tar jeg utgangspunkt i sekundærlitteratur og partiprogrammer som jeg finner på partienes hjemmesider. Her må jeg igjen vurdere hvilke partier som skal ansees som relevante, og gjør en avgrensing ut ifra kriterier som styrke og levetid i kongressen. Av sekundærlitteratur vil jeg benytte meg av *Political Parties of the World* (Szajkowski 2005), *Encyclopedia of Latin American Politics* (Kapiszewski 2002), og en rapport om politiske partier i Guatemala gjennomført av ASIES⁹. Det har dessverre vært vanskelig å finne oppdatert sekundærlitteratur om partiene, og jeg må i stor grad basere meg på partienes egne beskrivelser av seg selv i partiprogrammene. Dette er selvfølgelig problematisk i

⁶ International Religious Freedom Report blir utarbeidet årlig av Bureau of Democracy, Human Rights and Labor som ligger under USAs utenriksdepartement.

⁷ *CIA World Factbook* blir utgitt årlig av USAs Central Intelligence Agency (CIA) og inneholder informasjon om demografiske, sosioøkonomiske, politiske og militære forhold i 265 land.

⁸ Det norske utenriksdepartementet har på nettsidene sine lagt ut en rekke landrapporter som tar opp bl.a. politiske og økonomiske forhold i ulike land.

⁹ Asociación de Investigación y Estudios Sociales er et privat og politisk uavhengig forskningsinstitutt i Guatemala.

forhold til at det kan være store avvik mellom partienes retorikk og partienes praktiske politikk.

Den andre uavhengige variabelen er 'institusjonelt design' som jeg operasjonaliserer som valgsystem og konstitusjonelle ordninger som regulerer forholdet mellom presidentmakten og den lovgivende forsamling. Kilder for dette vil være grunnlover og valglovgivning som jeg finner på hjemmesidene til landenes valgtribunaler og nasjonalforsamlinger. I tillegg har Political Database of the Americas¹⁰ en omfattende oversikt over lovgivning i latinamerikanske land. IDEA og ACE Electoral Knowledge Network¹¹ har også på sine sider omfattende oversikter over institusjonelt design i ulike deler av verden.

Den siste uavhengige variabelen er 'politisk kultur' som jeg operasjonaliserer som støtten om demokratiske verdier blant både befolkningen og den politiske eliten. Latinobarómetro stiller spørsmål om tilfredshet med demokratiet, støtten om demokrati, og støtten om militære regimer. Jeg vil bruke fordelingene på disse spørsmålene til å tolke hvor sterk oppslutningen om demokratiske vs. autoritære verdier er på massenivå. For å studere politisk kultur på elitenivå vil jeg bruke resultater fra *Proyecto de Élités Parlamentarias Latinoamericanas*, hvor lovgivere blir bedt om å svare på et par spørsmål om holdninger til demokratiske og autoritære regimer.

3.3 Kildekritikk og bruk av elektroniske kilder

De to landenes korte demokratiske historier gjør det til tider vanskelig å finne relevante og oppdaterte kilder. Det er overraskende hvor vanskelig det er å finne gode kilder som inneholder både gamle og nye valgresultater fra El Salvador og Guatemala. Også i studiet av partier er det vanskelig å finne relevant og oppdatert kildemateriale. Særlig for Guatemala er jeg avhengig av nye kilder, da partiene har en meget kort levetid. Mye av analysen er basert på partienes egne programmer på hjemmesidene, og

¹⁰Statsvitenskapelig ressurside på nettet laget av Georgetown University.

¹¹ Nettside med informasjon om valg laget i samarbeid mellom flere organisasjoner som IDEA, UNDP og United Nations Electoral Assistance Division.

som sagt avspeiler ikke nødvendigvis partiprogrammene partienes virkelige politikk. En lignende problemstilling dukker opp i studiet av institusjonelt design. Her baserer jeg meg i stor grad på lovgivning. Men dette er normative kilder som kan avvike betraktelig fra det som foregår i praksis. Her er også mangel på oppdatert sekundærlitteratur et problem. Mangel på oppdatert informasjon gjør at jeg vil bruke en del elektroniske kilder i analysen. Kapoun (1998) har listet opp 5 spørsmål man bør stille seg når man evaluerer nettsider og elektroniske kilder:

- *Presisjon* – Sier nettsiden hvem som har produsert siden og hvordan disse kan kontaktes?
- *Autoritet* – Har den eller de som står bak nettsiden troverdige kvalifikasjoner?
- *Objektivitet* – Fremstår nettsiden som objektiv?
- *Oppdatert* – Blir nettsiden og lenkene ofte oppdatert?
- *Tilgang* – Er tilgangen ubegrenset av restriksjoner som avgifter eller krav til programvare?

I tabell 3.1 har jeg brukt Kapouns kriterier til å vurdere de elektroniske kildene jeg vil benytte meg mest av. I nesten alle kildene fremgår det hvem som har laget siden, og hvordan disse kan kontaktes. Unntaket er noen av hjemmesidene til de politiske partiene. Ofte er de rotete og inneholder liten praktisk informasjon. Imidlertid er det store variasjoner mellom partiene i kvaliteten på hjemmesidene. Når det gjelder spørsmålet om autoritet så er de fleste hjemmesidene laget av kjente internasjonale organisasjoner, eller akademiske organisasjoner og universiteter. Jeg bruker også noen nasjonale institusjoner som amerikanske CIA og norsk UD, og det virker som de har god ekspertise på de områdene jeg bruker kildene til. Partienes hjemmesider bruker jeg som primærkilder siden de beskriver egen politikk. På spørsmålet om objektivitet har jeg bevisst svart ”relativt” i stedet for ”ja”, da en kilde vanskelig kan sies å være 100 prosent objektiv. De nasjonale institusjonene kan være under innflytelse av nasjonale interesser, men disse kildene fremstår også som nokså objektive og nøytrale. Partienes hjemmesider er gode primærkilder på partienes standpunkter og ideologi, men man må naturligvis skille mellom hva som er retorikk og hva som er praktisk politikk. Når det

gjelder spørsmålet om oppdatering, så virker det som om de fleste nettsidene blir oppdatert regelmessig. Unntaket her kan være noen av lenkene på nasjonalforsamlingenes og partienes hjemmesider. Til slutt har det vært få restriksjoner knyttet til tilgang, med unntak av en avgift for å få tilgang til variablene på Latinobarómetro, men jeg ser ikke at dette svekker kildens troverdighet. Ut fra en helhetlig vurdering fremstår disse elektroniske kildene som brukbare til oppgavens formål, og som et godt alternativ til manglende sekundærlitteratur.

Tabell 3.1 Vurdering av elektroniske kilder

	Presisjon	Autoritet	Objektivitet	Oppdatert	Tilgang
ACE Electoral Knowledge Network	Ja	Ja, anerkjent innenfor valgforskning	Relativt	Ja	Ja
ASIES	Ja	Ja, guatemalsk forskningsinstitusjon	Relativt	Ja	Ja
CIA: <i>The World Factbook</i>	Ja	Ja, utarbeides for den amerikanske regjering, men blir ofte brukt i akademisk sammenheng	Kan være påvirket av amerikanske interesser	Ja	Ja
IDEA	Ja	Ja, anerkjent innenfor valgforskning	Relativt	Ja	Ja
Bureau of Democracy, Human Rights and Labor (US): <i>International Religious Freedom Report</i>	Ja	Ja, god ekspertise og benyttes av Human Rights Watch	Kan være påvirket av amerikanske interesser	Ja	Ja
Latinobarómetro	Ja	Ja, den største undersøkelsen om Latinamerika	Relativt	Ja	Koster 60 € å få tilgang til 10 variabler
Nasjonalforsamlinger i El Salvador og Guatemala	Ja	Ja, i forhold til informasjon om lover og partier	Avhenger av hvilken informasjon man oppsøker. Kan være påvirket av særinteresser	Avhenger av hvilken informasjon man oppsøker. En del lenker er inaktive	Ja
Observatorio Electoral	Ja	Ja, publisert av kjente latinamerikanske akademikere	Relativt	Ja	Ja
Partier i El Salvador og Guatemala	Ikke alltid	Beskrivelser av egen politikk	Nei	Ikke alltid	Ja, utenom GANAs nettside som ligger nede
Georgetown University: <i>Political Database of the Americas</i>	Ja	Ja, anerkjent universitet og nettsiden blir bl.a. brukt i <i>Encyclopedia of Latin American Politics</i> (Kapiszewski 2002)	Relativt	Ikke på alle områder.	Ja
UD	Ja	Ja, basert på utenriksstasjonenes landrapporter	Kan være påvirket av norske interesser	Ja	Ja
UNDP	Ja	Ja, anerkjent internasjonal organisasjon	Relativt	Ja	Ja
Universidad de Salamanca: <i>Proyecto de Élités Parlamentarias Latinoamericanas</i>	Ja	Ja, anerkjent universitet og undersøkelsen blir ofte sitert i studier om latinamerikansk politikk	Relativt	Ja	Kun tilgang til sammendrag av undersøkelsen
Valgtribunaler i El Salvador og Guatemala	Ja	Ja, ansvarlig for valggjennomføring og offentliggjøring av resultater	Kan være påvirket av særinteresser	Ja, derimot vanskelig å finne eldre valgresultater	Ja
World Bank	Ja	Ja, anerkjent internasjonal organisasjon	Relativt	Ja	Ja

Kapittel 4 Partisystemene i El Salvador og Guatemala

4.1 Partier i El Salvador og Guatemala

I dette kapitlet vil jeg klassifisere og beskrive partisystemene i El Salvador og Guatemala ut i fra institusjonaliseringsgrad, polarisering og fragmentering.

Selv om selve problemstillingen fokuserer på systemnivå, er kjennskap til de enkelte partiene og den politiske konteksten disse inngår i viktige for å forstå partisystemene i de to landene. Under følger en kort presentasjon av de viktigste politiske partiene i El Salvador og Guatemala. En grundigere gjennomgang av partiene vil bli gitt i neste kapittel.

El Salvador

Etter fredsavtalene har det vært to partier som har dominert politikken i El Salvador: Det høyreorienterte Alianza Republicana Nacionalista (ARENA) og venstresidens Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional (FMLN). ARENA har hatt regjeringsmakten i El Salvador i sammenhengende 16 år noe som er uvanlig lenge i latinamerikansk sammenheng (UD 2007). FMLN oppsto som en politisk-militær organisasjon under borgerkrigen tilknyttet geriljaen, med røtter i det kommunistiske partiet. Partiet er fortsatt revolusjonært i følge partiprogrammet og befinner seg ytterst på venstresiden (FMLNs hjemmeside 2007). ARENA oppsto som et motsvar til FMLN hvor hovedprioriteringen var kampen mot kommunismen. Partiet har en neoliberal og konservativ ideologi, og er en støttespiller til militæret. I den økonomiske politikken har de vektlagt privatisering, makroøkonomisk stabilitet, frihandel og å ha et godt forhold til USA (UD 2007). FMLN har aldri hatt regjeringsmakten, men har derimot hatt ordføreren i hovedstaden San Salvador siden 1997. FMLN har høy oppslutning blant den lavere middelklasse i urbane strøk. Partiet har vært splittet mellom reformister og kommunister. FMLN står i sterk opposisjon til regjeringens politikk i forhold til privatisering, frihandel og opptak av u-landsgjeld. De er også mindre USA-vennlige enn ARENA (UD 2007). Andre viktige partier i El Salvador er høyrepartiet Partido de Conciliación Nacional (PCN) som kom på tredje plass ved valget i 2003, og sentrumspartiet Partido Demócrata Cristiano (PDC) som kom på fjerde plass (Observatorio Electoral 2007).

Guatemala

Når man leser forskjellige bidrag om Guatemala er det gjennomgående mangelen på stabilitet som trekkes frem for å beskrive partipolitikken. ”Transfugismo” er et begrep som har oppstått for å beskrive fenomenet med skiftende partiallianser og politikere som hyppig skifter partitilhørighet (UD 2007). Den politiske partihoppingen er enda større på kommunenivå. I motsetning til i El Salvador er det ingen bestemte partier som har dominert politikken over en lengre periode. Ingen parti har vunnet presidentvalget mer enn én gang, og i hver valgperiode er flertallet av partiene små og nydannete. Vi kommer også til å se senere i kapitlet, hvordan den kontinuiteten som finnes blant partialalternativene i El Salvador er fraværende i Guatemala.

Valgvinneren ved kongressvalget i 2003 var Gran Alianza Nacional (GANANAL) som var en sentrum-høyre koalisjon mellom Partido Patriota (PP), Partido Solaridad Nacional (PSN) og Movimiento Reformador (MR), ledet av vinneren av presidentvalget Oscar Berger. På andre plass kom høyrepartiet Frente Republicano Guatemalteco (FRG) som er det eldste partiet i Guatemala (etablert i 1988) og ledet av den beryktede eks-generalen Efraín Ríos Montt. På tredje plass kom det nyetablerte partiet Union Nacional de la Esperanza som kaller seg for et sosialdemokratisk parti. Det fjerde største partiet var Partido de Avanza Nacional som også er et høyreorientert parti (Observatorio Electoral 2007). De 10 partiene som ble valgt inn til kongressen i 2003 utgjør i dag 15 ulike grupperinger (ASIES 2007), og er betegnende for hvor ustabil partipolitikken er i Guatemala.

4.2 Institusjonalisering av partisystemene

Jeg vil studere institusjonaliseringen av partisystemene i El Salvador og Guatemala langs fire dimensjoner: Stabilitet i partikonkurransen, partienes røtter i samfunnet, partienes legitimitet og partiorganisasjonenes styrke. Som en indikator på stabilitet i partikonkurransen vil jeg se på velgervolatiliteten i de to landene. For å se på partienes røtter i samfunnet vil jeg bruke tre indikatorer: Forskjellen mellom stemmegivning til kongressvalg og presidentvalg, partiidentifikasjon og kontinuiteten på partialalternativene. Som indikatorer på partienes legitimitet vil jeg se på hvor stor tillit

respondentene i Latinobarómetro i 2004 oppgir å ha til politiske partier, samt valgoppslutning. Som indikator på partiorganisasjonenes styrke vil jeg se på alderen til de viktigste partiene i de to landene.

4.2.1 Stabilitet i partikonkurransen

Stabilitet i partikonkurransen måler jeg ved å regne ut gjennomsnittlig volatilitet for alle kongressvalg og presidentvalg fra hhv. 1984 i El Salvador og 1985 i Guatemala, og frem til de siste valgene som er avholdt. For å regne ut volatiliteten bruker jeg Pedersens indeks¹². Valgresultatene har jeg hentet fra hjemmesiden til Observatorio Electoral og fra hjemmesidene til de to landenes valgtribunaler¹³. Resultatene er gjengitt i tabell 4.1.

Tabell 4.1 Volatilitet i kongress- og presidentvalg 1985-2006 (i prosent)

El Salvador	(1985-) 1988	(1984-) 1989	1991	1994	1997	1999	2000	2003	2004	2006
Kongressvalg	22		18	26	22		14	11		13
Presidentvalg		26		15		16			12	
Gjennomsnittlig volatilitet: 18										
Guatemala	(1985-) 1990	1994	1995	1999	2003					
Kongressvalg	61	55	46	45	63					
Presidentvalg	49		67	40	67					
Gjennomsnittlig volatilitet: 55										
Kilder: Observatorio Electoral,Tribunal Supremo Electoral de Guatemala og Tribunal Supremo Electoral de El Salvador										

Kilder: Observatorio Electoral, Tribunal Supremo Electoral de Guatemala og Tribunal Supremo Electoral de El Salvador

Som vi ser er den gjennomsnittlige volatiliteten rundt tre ganger høyere i Guatemala enn i El Salvador, med en gjennomsnittlig volatilitet på 55 % i Guatemala, mens i El Salvador er den på 18 % for perioden. I El Salvador har det vært en jevn nedgang i volatiliteten for hele perioden, bortsett fra en oppgang fra valget i 1991 til 1994, noe som kan henge sammen med at det var de første valgene etter fredsovergangene. I Guatemala sank volatiliteten i kongressvalgene noe på 1990-tallet, men nådde nye høyder ved de siste kongress- og presidentvalgene i 2003.

¹² Pedersens indeks for volatilitet måler endringene i partienes prosentvise oppslutning fra valg til valg. Dette deler man på 2 for å ikke telle med både de som vinner og de som taper i summen (Heidar og Berntzen (1998:39).

¹³ Tribunal Supremo Electoral de Guatemala og Tribunal Supremo Electoral de El Salvador.

Mainwaring og Zoco (2007) har undersøkt volatiliteten i 47 land (ikke El Salvador og Guatemala). Sammenligner vi casene våre med land i Europa, ligger Guatemala på omtrent samme nivå som post-kommunistiske land som Romania (53) og Latvia (56), mens El Salvador nærmer seg nivået til Spania (17) og Portugal (15) (Mainwaring og Zoco 2007:159-160).

4.2.2 Partienes røtter i samfunnet

En indikator på partienes røtter i samfunnet kan være å regne ut forskjellen i stemmegivning mellom presidentvalg og kongressvalg. Liten forskjell i stemmegivning tyder på at partimerkelappene er styrende for folks stemmegivning, og at partiene er noenlunde forankret i samfunnet. Jeg har sett på partienes oppslutning ved de tre siste presidentvalgene i El Salvador og Guatemala. Siden El Salvador ikke har sammenfallende valg, har jeg her sammenlignet presidentvalgene med de nærmeste kongressvalgene. Jeg har regnet ut den samlede differansen for alle partiene, og regnet ut den gjennomsnittlige samlede differansen for perioden. Resultatene er gjengitt i tabell 4.2. Her er det El Salvador som kommer dårligst ut i forhold til institusjonaliseringsdimensjonen, hvor partienes samlede oppslutning i snitt varierer med rundt 35 % mellom kongressvalg og presidentvalg. I Guatemala er den gjennomsnittlige differansen på rundt 23 %. Imidlertid kan en av grunnene til at Guatemala har en lavere differanse enn El Salvador være at her sammenfaller presidentvalget med kongressvalget. Selv om det bare er ett års forskjell mellom de aktuelle valgene for El Salvador, utenom i 1994 da de falt sammen, kan dette være nok til at stemmegivningen varierer slik den gjør mellom president- og kongressvalg. Vi ser at i 1994 er forskjellen i El Salvador langt lavere enn der president- og kongressvalg ikke sammenfaller. At det ene landet har sammenfallende valg og det andre ikke, og at dette kan være utslagsgivende for de ulike resultatene, gjør det problematisk å bruke denne indikatoren til å si noe om forskjeller i institusjonaliseringsgrad mellom de to landene. Det som allikevel kan være interessant å merke seg er at forskjellen i stemmegivning mellom president- og kongressvalg har økt for hvert valg i begge landene.

Tabell 4.2 Forskjeller i stemmegivning mellom kongress- og presidentvalg 1994-2004 (i prosent)

El Salvador		P1994/ K1994	P1999/ K2000	P2004/ K2003
	AD			
	ARENA	4,0	15,9	25,7
	CD	4,5		
	CDU			6,3
	FMLN/USC	3,5	8,1	1,8
	MAC	0,1		
	MSN	0,1		
	MU	0,1		
	PCD	1,5	1,5	3,4
	PCN	0,8	5,0	10,4
	Andre	0,7	5,4	7,5
Samlet differanse		15,3	35,9	55,1
Gjennomsnittlig differanse		35,4%		
Guatemala		P/K1995	P/K1999	P/K2003
	ARDE		0,9	
	CAMINHA	0,3		
	DCG		4,1	1,6
	DIA	0,4		
	DIA			0,8
	DSP			0,3
	FDNG	1,9	1,6	
	FRG	2,4	5,6	0,4
	FUN/PID	0,5		
	GAN: PP/MR/PSN			10,0
	LOV/UD	0,4	1,2	2,2
	MLN	0,7	0,5	
	PAN	1,3	3,4	2,6
	PDP	0,2		
	PLP	1,1	0,9	
	PP	0,1		
	PREG	0,4		
	PU			2,4
	UCN		1,0	
	UCN/DSG/PSD	1,9		
	UNE			8,0
	URNG			1,6
	URNG/DIA		1,4	
	Andre	0,8	0,3	6,6
Samlet differanse		12,3	20,9	36,4
Gjennomsnittlig differanse		23,2%		

P: Presidentvalg

K: Kongressvalg

Kilder: Observatorio Electoral, Tribunal Supremo Electoral de Guatemala og Tribunal Supremo Electoral de El Salvador

En annen indikator på partienes rotfeste i samfunnet er hvor tilknyttet velgerne oppgir å være til et bestemt parti. I spørreundersøkelsen gjennomført av Latinobarómetro i 2003¹⁴ blir respondentene bedt om å svare på hvor tilknyttet de er til et bestemt parti. I tabell 4.3 har jeg gjengitt hvordan respondentene fordelte seg.

Tabell 4.3 Tilknytning til politisk parti 2003 (i prosent)

	El Salvador	Guatemala
Very close	4,4	2,8
Fairly close	4,6	2,3
Just a sympathizer	33,3	23,1
Not close to any political party	51,9	58,9
Vet ikke / svarer ikke	5,8	12,9
	100	100
	(1008)	(1006)

Spm: With respect to the political parties how do you feel.... very close, fairly close, just a sympathiser, or not close to any political party?

Kilde: Latinobarómetro 2003

I begge landene er det få som føler ganske eller veldig sterk tilknytning til noe parti med rundt 9 % i El Salvador og rundt 5 % i Guatemala til sammen i disse kategoriene. Rundt 33 % i El Salvador og 23 % i Guatemala oppgir at de sympatiserer med et politisk parti. Det klare flertallet i begge landene oppgir at de føler ingen tilknytning overhodet. Denne kategorien er over 10 prosentpoeng større i Guatemala enn i El Salvador. I Guatemala er det også en høy andel som svarer vet-ikke, noe som også kan tolkes som et tegn på svak tilknytning.

En tredje indikator på rotfeste kan være å se på kontinuiteten til partisystemet. I tabell 4.4 har jeg inkludert alle partier som har oppnådd minst 10 % av setene ved ett eller flere av kongressvalgene fra 1985 til 2003. Vi ser at i El Salvador er det de samme hovedaktørene som har gjort seg gjeldende i løpet av hele perioden, bortsett fra FMLNs inntreden etter fredsavtalene, og en del svingninger i velgeroppslutning som særlig har gått utover PDC. I Guatemala har DCG som var det desidert største partiet med over 50 % av setene i 1985 blitt helt marginalisert, mens de andre partiene fra 1985 har opphørt å eksistere. Bare i løpet av perioden 1999 til 2003 stuper PANs og

¹⁴ Spørsmålet er bare blitt stilt i Latinobarómetro 2003.

FRGs oppslutning, mens nykomlingene UNE og GANA samlet oppnår om lag halvparten av setene i kongressen i 2003.

Tabell 4.4 Andel av setene i kongressen vunnet av det viktigste partiene 1985-2003 (i prosent)

El Salvador	1985	1988	1991	1994	1997	2000	2003
PDC	55,0	36,7	31,0	21,4	8,3	6,0	6,0
ARENA	21,7	51,7	46,4	46,4	33,3	34,5	32,1
PCN	20,0	11,7	10,7	4,8	13,1	16,7	19,0
FMLN				25,0	32,1	36,9	36,9
Guatemala	1985	1990	1994	1995	1999	2003	
DCG	51	23,3	16,3	3,8	1,8	0,6	
UCN	22	35,3	8,8	2,5			
MLN/PID	12						
PDCN/PR	11						
MAS		15,5					
PAN		10,3	28,8	53,8	32,7	10,8	
FRG/PID/FUN		10,3					
FRG			41,3	26,3	55,8	27,2	
GANA ¹⁵						29,7	
UNE						20,3	

Kilder: Observatorio Electoral, Tribunal Supremo Electoral de Guatemala og Tribunal Supremo Electoral de El Salvador

Et annet mål på kontinuiteten til partisystemene kan være å sammenligne hvor mye de største partiene (de med over 10 % av kongressplassene) oppnådde ved de første åpne og frie valg i hhv. 1984 og 1985, og hvor mye de samlet oppnådde i 2003. Vi ser i tabell 4.5 at i El Salvador gjør de samme partiene fra de første valgene seg fortsatt gjeldende med en samlet oppslutning på 57 %, selv om de riktignok har gått tilbake med nesten 40 prosentpoeng i løpet av perioden. For Guatemala er differansen langt mer drastisk i og med at samtlige av de viktigste partiene ved de første valgene har enten forsvunnet eller blitt helt ubetydelige.

Tabell 4.5 Kontinuiteten på partialalternativene 1984-2003

	Viktigste partier ved første åpne og frie valg	Prosent av plassene ved første åpne og frie valg	Prosent av plassene ved siste valg (2003)	Differanse %
El Salvador	PDC, ARENA, PCN	96,7	57,1	- 39,6
Guatemala	DCG, UCN, MLN, PID, PDCN, PR	96,0	0,6	- 95,4

Kilder: Observatorio Electoral, Tribunal Supremo Electoral de Guatemala og Tribunal Supremo Electoral de El Salvador

¹⁵ GANA: Valgallianse mellom PP, PSN og MR.

Det kan også være interessant å se på perioden etter fredsovergangene i hhv. 1994 og 1995 og frem til i dag. I tabell 4.6 sammenligner jeg hvor mye de viktigste partiene oppnådde samlet ved de første valgene etter overgangene med det de oppnådde ved valgene i 2003.

Tabell 4.6 Kontinuiteten på partialalternativene 1994-2003

	Viktigste partier ved første valg etter fredsovergangen	Prosent av plassene ved første valg etter fredsovergangen	Prosent av plassene ved siste valg (2003)	Differanse %
El Salvador	PDC, ARENA, PCN, FLMN	97,6	94,0	- 3,6
Guatemala	DCG, UCN, PAN, FRG	86,3	38,6	- 47,7

Kilder: Observatorio Electoral, Tribunal Supremo Electoral de Guatemala og Tribunal Supremo Electoral de El Salvador

Siden den siste tabellen går over et kortere tidsperspektiv er differansen for de viktigste partiene naturligvis mindre, men i Guatemalas tilfelle allikevel fortsatt ganske høy. I løpet av en periode på under ti år har de viktigste partiene ved fredsovergangene mistet nesten 48 prosentpoeng i oppslutning. De viktigste partiene ved fredsovergangene i El Salvador holder seg fortsatt på omtrent samme nivå og tyder på et langt mer stabilt partisystem enn i Guatemala.

4.2.3 Legitimitet

I Latinobarómetro blir respondentene bedt om å oppgi hvor mye tillit de har til en rekke ulike grupper og institusjoner, der i blant politiske partier. Jeg har sett på alle spørreundersøkelsene fra 1996 til 2004 (i 1999 var det ingen undersøkelse). Tabell 4.7 viser hvordan respondentene fordelte seg i Guatemala og El Salvador. I snitt er andelen som oppgir at de har ingen tillit til politiske partier høyere i Guatemala enn i El Salvador. Andelene som oppgir å ha mye eller noe tillit er også større i El Salvador enn i Guatemala for alle årene. Dette tyder på at tilliten til politiske partier er gjennomsnittlig høyere i El Salvador enn i Guatemala. Imidlertid er det verdt å merke seg de store variasjonene som forekommer innenfor hvert land fra år til år. I 1996 var andelen som oppga å ha ingen tillit i Guatemala så liten som 7,3 %. En mulig

forklaring kan være en optimisme i forbindelse med fredsovergangene, men denne effekten uteble i så fall i El Salvador hvor 17,6 % var skeptiske til politiske partier på samme tidspunkt. Året etter dalte tilliten til politiske partier i Guatemala, og 36,4 % oppga at de hadde ingen tillit, mens i El Salvador økte tilliten noe. Siden da har tilliten både sunket og steget i begge landene. Det kan være vanskelig å tolke disse svingningene innenfor hvert land, men vi ser i hvert fall at gjennomsnittlig er tilliten til politiske partier enda lavere i Guatemala enn i El Salvador.

Tabell 4.7 Tillit til politiske partier 1996-2004 (i prosent)

El Salvador	1996	1997	1998	2000	2001	2002	2003	2004	Gjennomsnitt
Have a lot	4,6	11,9	5,3	4,4	7,6	5,5	3,1	6,1	6,1
Some	20,0	33,5	18,1	19,6	10,6	11,1	7,5	18,6	17,4
A little	42,8	33,6	40,3	39,9	31,1	23,5	23,0	35,9	33,8
No confidence	17,6	15,8	32,5	33,5	43,9	52,3	62,0	35,6	36,7
Vet-ikke/svarer-ikke	15,0	5,3	3,8	2,7	6,8	7,6	4,5	3,8	6,2
	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Totalt	(1003)	(1010)	(1000)	(1001)	(1000)	(1014)	(1008)	(1003)	(1005)
Guatemala	1996	1997	1998	2000	2001	2002	2003	2004	Gjennomsnitt
Have a lot	2,6	3,7	3,9	3,5	1,8	2,0	2,2	4,3	3,0
Some	19,2	20,1	15,5	14,0	8,0	5,7	5,6	7,5	12,0
A little	54,5	19,4	44,8	29,7	39,8	22,3	16,6	28,3	31,9
No confidence	7,3	36,4	33,9	34,6	45,4	65,8	65,5	54,6	42,9
Vet ikke/svarer ikke	16,4	18,4	1,9	18,2	5,0	4,2	10,1	5,3	9,9
	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Totalt	(1001)	(1000)	(1000)	(989)	(1002)	(1000)	(1006)	(1000)	(1000)

Spm: Please look at this card and tell me how much confidence you have in each of the following groups, institutions or persons mentioned on the list: a lot, some, a little or no confidence?

Kilde: Latinobarómetro 1996-2004

Valgdeltakelse kan også være en indikator på om hvorvidt man oppfatter det å stemme på politiske partier som en legitim måte å avgjøre hvem som skal styre. På hjemmesidene til IDEA kan man finne oversikter over valgdeltakelse ulike steder i verden. IDEA skiller mellom andelen registrerte velgere som stemmer, og andelen av den stemmeberettigede befolkningen som stemmer (VAP¹⁶). Data for El Salvador og Guatemala er gjengitt i tabell 4.8.

¹⁶ VAP: Voting Age Population

Tabell 4.8 Valgdeltakelse 1985-2006 (i prosent)

El Salvador					
År	Kongressvalg		År	Presidentvalg	
	Stemmer / registrerte	Stemmer / VAP		Stemmer / registrerte	Stemmer / VAP
1985	n/a	48.3	1984	n/a	30.5
1988	67.7	43.5	1989	54.7	39.4
1991	52.9	44.0	1994	46.2	42.5
1994	55.1	51.1	1999	38.6	38.1
1997	89.2	82.2	2004	66.2	n/a
2000	38.1	37.9			
2003	28.4	n/a			
2006	52.6	n/a			
Gjennomsnitt	54.9	51.2		51.4	37.6

Guatemala					
År	Kongressvalg		År	Presidentvalg	
	Stemmer / registrerte	Stemmer / VAP		Stemmer / registrerte	Stemmer / VAP
1985	69.2	49.8	1985	60.2	43.4
1990	56.4	41.0	1990	56.4	41.0
1994	21.0	14.5	1991	45.3	31.9
1995	46.8	33.4	1995	36.9	26.3
1999	40.4	31.1	1999	40.4	31.1
2003	54.5	n/a	2003	46.8	n/a
Gjennomsnitt	48.1	34		47.7	34.7

Kilde: IDEA

Gjennomsnittlig valgdeltakelse er lavere i Guatemala enn i El Salvador både for kongressvalg og presidentvalg, også når vi sammenligner andelen av registrerte som stemmer og andelen av stemmeberettigede som stemmer. Sammenligner vi kongressvalgene er ikke forskjellene så store når vi ser på andelen registrerte, men sammenligner vi VAP-andelene er forskjellen i valgdeltakelse tydelig med drøye 51 % i El Salvador mot 34 % i Guatemala. For presidentvalgene er ikke forskjellene like store mellom landene verken når vi ser på registrerte eller stemmeberettigede. Her gjelder imidlertid for begge landene at valgdeltakelsen ”stuper” når man går fra å se på andelen av registrerte som stemmer til andelen av stemmeberettigede som stemmer. Gjennomsnittlig valgdeltakelse er gjennomgående lavere i Guatemala enn i El Salvador, spesielt når vi sammenligner andelen stemmeberettigede som avgir stemme ved kongressvalgene. 34 % deltakelse ved kongressvalg i Guatemala mot rundt 51 % i El Salvador tyder på at partiene i Guatemala har enda større vanskeligheter med å mobilisere befolkningen enn i nabolandet.

4.2.4 Partiorganisasjonenes styrke

Som en indikator på partiorganisasjonenes styrke i Guatemala og El Salvador, kan man sammenligne den gjennomsnittlige alderen til de viktigste partiene i de to landene. I tabell 4.9 har jeg angitt alderen (i 2003) på partiene som oppnådde over 5 % av plassene ved kongressvalgene i 2003 i El Salvador og Guatemala.

Tabell 4.9 Partienes alder		
	Etablert i år	Alder (i 2003)
El Salvador		
FMLN	1980	23
ARENA	1981	22
PCN	1961	42
PDC	1960	43
CDU/CD	1998	5
	Gjennomsnitt:	27 år
Guatemala		
GANA ¹⁷ :		
PP	2002	1
PSN	2002	1
MR	1995	8
FRG	1988	15
UNE	2002	1
PAN	1989	14
	Gjennomsnitt:	7 år
Kilde Political Database of the Americas		

Vi ser at de viktigste partiene i El Salvador er langt eldre enn de viktigste partiene i Guatemala, med PCN og PDC etablert så tidlig som i 1960 og 1961, mens FMLN og ARENA er produkter av borgerkrigen og ble grunnlagt i 1980 og 1981. I Guatemala var bare PAN og FRG over 10 år i 2003, mens halvparten av de viktigste partiene var kun 1 år.

4.2.5 Oppsummering av dimensjonene

El Salvador skårer bedre enn Guatemala på samtlige dimensjoner og indikatorer for institusjonalisering, bortsett fra når det gjelder forskjeller i stemmegivning mellom president- og kongressvalg. Som nevnt kan dette skyldes at landene har ulike valgsykluser med sammenfallende valg i Guatemala og ikke-sammenfallende i El Salvador, og dette forbeholdet gjør det tvilsomt om denne indikatoren kan brukes til å si noe om forskjeller i institusjonalisering mellom de to landene. Ellers fremviser El

¹⁷ Her ser jeg på alderen til hvert enkelt parti i valgalliansen GANA.

Salvador større kontinuitet og stabilitet i partialalternativene enn i Guatemala, tilknytning og tillit til politiske partier er større og valgdeltakelsen høyere. Den største forskjellen finner vi i stabiliteten på partikonkurransen, hvor Guatemala har en svært høy velgervolatilitet – tre ganger høyere enn i El Salvador.

4.3 Fragmentering

I tabell 4.10 har jeg brukt Laakso og Taageperas¹⁸ indeks for å regne ut antall effektive partier for alle kongressvalg frem til 2003 i El Salvador og Guatemala:

Tabell 4.10 Antall effektive partier 1994-2003

El Salvador	Antall effektive partier	Guatemala	Antall effektive partier
År		År	
1985	2,6	1985	3,0
1988	2,4	1990	4,4
1997	3,0	1994	3,5
1994	3,1	1995	2,7
1997	4,1	1999	2,4
2000	3,5	2003	4,6
2003	3,5		
Gjennomsnitt	3,2	Gjennomsnitt	3,4

Kilder: Observatorio Electoral, Tribunal Supremo Electoral de Guatemala og Tribunal Supremo Electoral de El Salvador

Som vi ser har begge landene tilnærmet like mange antall effektive partier i gjennomsnitt for perioden 1994-2003, og kan begge klassifiseres som flerpartisystemer. Imidlertid er forskjellen i antall effektive partier såpass liten at målet vanskelig kan brukes til å si noe om forskjeller mellom partisystemene i de to landene.

Et problem med Laakso og Taageperas indeks er at den er nøytral overfor utskiftninger av partier. Den gir mest mening i stabile partisystemer og er mindre nyttig i ustabile systemer hvor den ikke fanger opp partiutskiftninger. Som vi har sett under institusjonaliseringsdimensjonene 'stabilitet i partikonkurransen' og 'røtter i samfunnet' er partialalternativene i El Salvador langt mer stabile enn i Guatemala. I Guatemala er det ikke de samme partiene som inngår i partisystemet fra år til år, mens i El Salvador er det stort sett de samme hovedaktørene som utgjør antallet effektive partier. Laakso og Taageperas mål på fragmentering uttrykker to forskjellige

¹⁸ Formel i kapittel 2

virkeligheter i El Salvadors og Guatemalas tilfelle, og i sistnevnte tilfelle må den sees i sammenheng med den svært høye volatiliteten som gjør at det sjeldent er de samme partialalternativene som opptrer fra gang til gang.

Et alternativt mål på fragmentering kan være å se på gjennomsnittlig hvor mange partier som har fått mandater ved kongressvalgene. Antall partier som har vunnet mandater i kongressen ved valgene fra 1985 til i dag er gjengitt i tabell 4.11.

Tabell 4.11 Antall partier i kongressen 1985-2003

El Salvador	1985	1988	1991	1994	1997	2000	2003	Gjennomsnitt
	5	3	6	6	9	6	5	5,7
Guatemala	1985	1990	1994	1995	1999	2003		
	7	9	6	8	6	10		7,6

Kilder: Observatorio Electoral, Tribunal Supremo Electoral de Guatemala og Tribunal Supremo Electoral de El Salvador

Vi ser at Guatemala i snitt har flere partier i kongressen enn El Salvador, og er dermed mer fragmentert hvis vil legger dette målet til grunn. Imidlertid gir ikke denne telleøvelsen noe grunnlag til å si at Guatemalas partisystem er så mye mer fragmentert enn andre partisystemer. Antallet partier i kongressen er ikke noe høyere enn det som er vanlig i land som man anser å ha stabile partisystemer, for eksempel i de nordiske land. Derimot ser vi at det er store svingninger i antallet partier til kongressen fra valg til valg. Vi har fortsatt det samme problemet som i Laakso og Taageperas mål at man ikke fanger opp partiutskiftinger ved å telle på denne måten.

Fragmentering, et mye brukt mål for å beskrive partisystemene i de mer etablerte demokratiene i Vest-Europa er kanskje altså ikke like egnet til å beskrive mer ustabile partisystemer. I stedet for å se på antallet partier virker det mer fruktbart å se på kontinuiteten til de ulike partialalternativene og stabiliteten i partikonkurransen for å beskrive partisystemdynamikken i El Salvador og Guatemala. Det er nettopp dette institusjonaliseringsperspektivet kan bidra med. Da har vi sett at El Salvador oppviser større stabilitet enn Guatemala.

4.4 Polarisering

For å studere polariseringen på massenivå kan vi se på fordelingene til spørsmålet i Latinobarómetro fra 1996 til 2004 (ingen undersøkelse i 1999), hvor respondentene blir bedt om å plassere seg på en skala fra 0 til 10, hvor 0 representerer det ekstreme venstre og 10 det ekstreme høyre. Tabell 4.12 viser hvordan respondentene fordeler seg i de to landene. For Guatemala er gjennomsnittet 5,3 og standardavviket 3,0, mens i El Salvador er gjennomsnittet 5,8 og standardavviket på 3,0. Det betyr at i Guatemala befinner 68 % av respondentene seg innenfor 2,3 og 8,3 ($5,3 \pm 3,0$) mens i El Salvador vil en like stor andel ligge mellom verdiene 2,8 og 8,8 ($5,8 \pm 3,0$). Det innebærer at tilnærmet en tredjedel plasser seg utenfor verdiene 2,3 og 8,3 i Guatemala og utenfor 2,8 og 8,8 i El Salvador. Det tyder på at i begge landene er det relativ høy grad av polarisering når spredningen er såpass stor. Standardavvikene er like store i de to landene, men i El Salvador ligger gjennomsnittet på 5,8 og gir en noe mer høyredreid fordeling enn i nabolandet. Et viktig forbehold er at jeg har utelatt vet-ikke-svar og de som ikke ville plassere seg noe sted i utregningene av standardavvikene. Disse andelene er svært høye, og utgjorde til sammen i snitt for hele perioden hhv. 25 % av respondentene i El Salvador og 34 % av respondentene i Guatemala. Med så mange som svarer ”vet ikke” eller ”ingen” kan det tyde på at høyre-venstre skalaen ikke er like godt egnet til å måle polarisering på massenivå i El Salvador og Guatemala, som i for eksempel de etablerte demokratiene i Vest-Europa. Dette gjør det tvilsomt om vi kan bruke standardavvikene til svarfordelingene til å si noe om polariseringen i de to landene. Det vi kan si er at i begge landene har en stor andel av respondentene vanskeligheter med å plassere seg på høyre-venstre skalaen, og denne andelen er spesielt stor i Guatemala.

Tabell 4.12 Fordeling høyre-venstre skalaen (i prosent)

El Salvador	1996	1997	1998	2000	2001	2002	2003	2004	
0 Venstre	6,6	5,7	5,2	1,7	0	3,6	6,6	5,5	
1	2,3	4	4,1	4,9	8,9	1,2	5,5	3,7	
2	3,8	5,5	5,2	3,5	0,9	1	1,2	1,8	
3	5,6	8,8	7	5,8	1,4	1,2	2,8	6	
4	5,9	6,6	5,1	5,5	1,5	0,9	2,1	3,6	
5	19,1	20,2	29,4	33,3	16,5	13,2	14,9	21,4	
6	7,9	7,8	4	8,1	2,8	1,5	3,6	3,8	
7	5,5	10,2	3,3	6,7	2,3	2,9	4,3	4,9	
8	7,4	7,7	6,7	4,1	3,4	4	6	4,2	
9	4	5,6	2,9	4,2	2,9	4,1	3,2	3,3	
10 Høyre	8,6	7,6	16,2	6,2	24,9	15,6	17,6	19,4	
Ingen	8,5	2,9	4,8	13	20,5	42,6	22,3	13,3	
Vet ikke/svarer ikke	15	7,3	6,1	3,1	4,2	8,3	10	9	
	100	100	100	100	100	100	100	100	
	(1003)	(1010)	(1000)	(1001)	(1000)	(1014)	(1008)	(1003)	Gjennomsnitt
Middelverdi ¹⁹	5,4	5,3	5,5	5,3	6,7	6,7	5,9	5,9	5,8
Standardavvik	2,9	2,8	3,0	2,4	3,2	3,1	3,4	3,1	3,0
Guatemala	1996	1997	1998	2000	2001	2002	2003	2004	
0 Venstre	3,8	14,2	10,7	3,4	0	3	6	8	
1	4	6,9	1,1	5,7	4,6	1,3	1,8	5,4	
2	5,8	6	3	5,2	2,2	1,9	1,4	2,3	
3	5,3	7,1	6,7	6,9	2	1	1,2	3,2	
4	7,6	10,1	5,1	8	1,6	1,9	1,4	4,8	
5	12,3	18,1	26,3	30,2	28,6	15,3	9	16,7	
6	5,7	9,2	2,9	4,4	5,9	2,9	3	2,5	
7	3,3	6,1	1,9	4,7	4,2	2	1,8	2,5	
8	3,4	6,3	2,9	5,5	3,3	3,8	1,6	2,8	
9	2,5	4,8	2,3	3,1	1,7	1,9	1,1	1,3	
10 Høyre	4,8	1,8	15,6	6,8	9,2	14,2	14,1	11,2	
Ingen	9	3,3	11,5	10	20,6	37,9	23,7	23,2	
Vet ikke/svarer ikke	32,6	6,1	10	6,1	16	12,9	33,8	15,9	
	100	100	100	100	100	100	100	100	
	(1001)	(1000)	(1000)	(989)	(1002)	(1000)	(1006)	(1000)	Gjennomsnitt
Middelverdi	4,8	4,2	5,2	5,0	5,7	6,4	6,0	4,9	5,3
Standardavvik	2,8	2,8	3,0	2,6	2,4	3,1	3,6	3,3	3,0

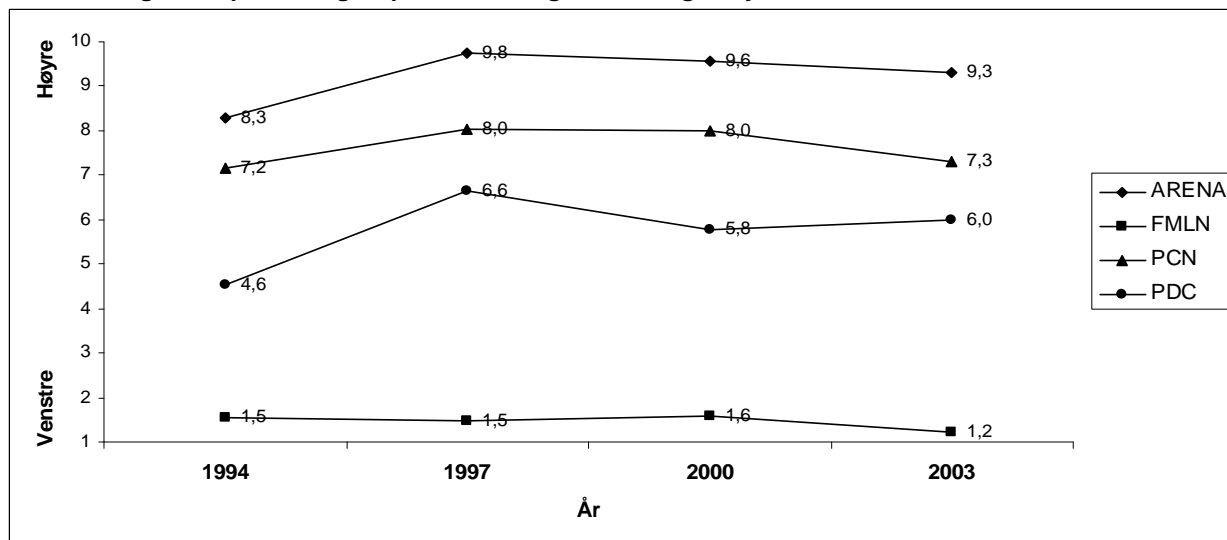
Spm: In politics, people normally speak of "left" and "right". On a scale where 0 is left and 10 is right, where would you place yourself?

Kilde: Latinobarómetro 1996-2004

For å måle polariseringen på elitenivå vil jeg bruke data fra *Proyecto de Élit*es *Parlamentarias Latinoamericanas* hvor parlamentsmedlemmene i El Salvador og Guatemala blir bedt om å plassere de forskjellige partiene i parlamentet langs høyre-venstre aksene. I El Salvador er ARENA, FMLN, PCN og PDC tatt med. I Guatemala er bare de eldste partiene PAN og FRG inkludert. Resultatene er illustrert i graf 4.1 og 4.2.

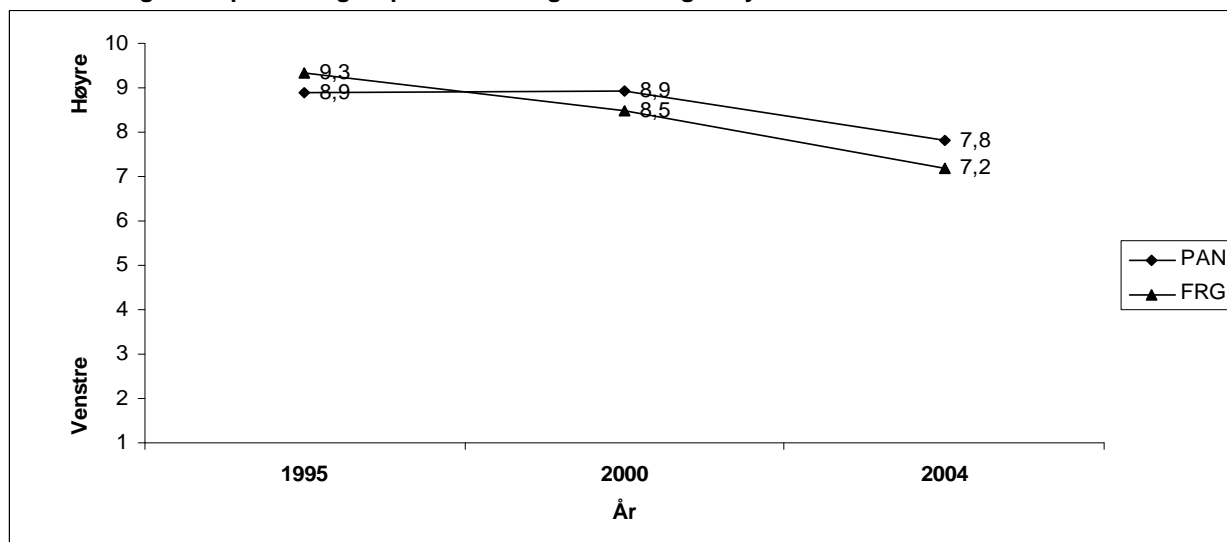
¹⁹ "Vet ikke/svarer ikke" og "ingen" utelatt i utregningene av middelverdi og standardavvik.

Graf 4.1 Lovgiveres plassering av partiene i kongressen langs høyre-venstre skalaen i El Salvador

Kilde: Proyecto de Élités Parlamentarias, Universidad de Salamanca

Graf 4.2 Lovgiveres plassering av partiene i kongressen langs høyre-venstre skalaen i Guatemala

Kilde: Proyecto de Élités Parlamentarias, Universidad de Salamanca

Vi ser av grafene at i El Salvador er hele høyre-venstre-aksen representert med ARENA og FMLN i hver sin ende. I Guatemala er kun høyresiden representert med lite som skiller mellom PCN og PDC; de bytter til og med plass mellom 1995 og 2000. I tabell 4.13 har jeg regnet ut den gjennomsnittlige ideologiske avstanden mellom ytterpunktene. I El Salvador er den gjennomsnittlige avstanden mellom ARENA og FMLN på hele 7,8, og ut fra dette må partisystemet karakteriseres som svært polarisert. I Guatemala er det praktisk talt ingen ideologisk avstand mellom de to lengstlevende relevante partiene.

Tabell 4.13 Ideologisk avstand 1994-2004

El Salvador	ARENA	FMLN	Avstand
1994	8,3	1,5	6,8
1997	9,8	1,5	8,3
2000	9,6	1,6	8,0
2003	9,3	1,2	8,1
		Gjennomsnitt	7,8
Guatemala	PAN	FRG	
1995	9,3	8,9	0,4
2000	8,5	8,9	0,4
2004	7,8	7,2	0,6
		Gjennomsnitt	0,5

Det at El Salvador oppviser en større kontinuitet enn Guatemala, gjør at det er enklere å måle forskjellige aspekter ved partisystemet (som polarisering), siden det er stort sett de samme relevante partiene fra valg til valg. Guatemalas tilfelle byr på en større utfordring, og det blir problematisk å regne ut den gjennomsnittlige ideologiske avstanden i Guatemala fra 1995 til 2004, når det er kun to partier som har overlevd perioden. Imidlertid utgjorde disse de to største partiene ved tidspunktene for de to første målingene. Samlet oppnådde de 69 % av plassene ved valget i 1995, og hele 89 % av plassene ved valget i 2000. Den største mangelen ved målingen i 2004 er at partiene GANA og UNE, som ble henholdsvis det største og tredjestørste partiet ved siste valg, er utelatt. Da kan det være nyttig å supplere de kvantitative data med kvalitative. En gjennomgang av partiprogrammene til disse partiene (kapittel 5) viser at de også kan plasseres til høyre på den ideologiske aksen. Så selv om graf 4.2 ikke inkluderer alle de største partiene fra siste valg, gir den et godt bilde på den smale ideologiske avstanden som karakteriserer partisystemet i Guatemala, og at det mangler en relevant venstreside.

Av denne oppsummeringen av partienes ideologiske posisjoner, fremstår partisystemet i El Salvador som det mest polariserte med stor ideologisk avstand mellom de to største partiene ARENA og FMLN. I Guatemala mangler et sterkt venstreparti; de relevante partiene fra 1995 og frem til i dag befinner seg i sentrum og på høyresiden av det ideologiske spektrum. For å bruke Sartoris merkelapper nærmer partisystemet i El

Salvador seg et tilfelle av 'polarisert pluralisme' og Guatemala et tilfelle av 'moderat pluralisme'.

4.5 Konklusjon

Ut ifra denne gjennomgangen av partisystemene i El Salvador og Guatemala, fremstår partisystemet i El Salvador som det mest institusjonaliserte ut i fra de indikatorene jeg her har tatt i bruk. Partiene er eldre og partialalternativene utviser en større kontinuitet i El Salvador enn i Guatemala. El Salvador har også noe større valgdeltakelse, og skårer bedre i spørreundersøkelsen til Latinobarómetro om tillit og tilknytning til partiene. Spesielt den ekstremt høye volatiliteten i Guatemala gjør at landet kommer dårlig ut når det gjelder stabiliteten i partikonkurransen.

Da jeg målte gjennomsnittlig fragmentering fikk jeg et tilnærmet like stort antall effektive partier for begge landene. Guatemala har ofte blitt fremhevet for å ha et svært fragmentert partisystem, men ut i fra Laakso og Taageperas indeks er ikke partisystemet i Guatemala noe mer fragmentert enn det som er vanlig i Latin-Amerika. Derimot har landet i snitt flere partier i kongressen enn El Salvador. Å måle polarisering på massenivå ut ifra spredningen til svarfordelingene til Latinobarómetro om selv plassering på høyre-venstre skalaen, viste seg å være noe problematisk når så store andeler svarer "vet-ikke" eller ikke plasserer seg noe sted. El Salvador har i tidligere bidrag blitt fremstilt som det mest polariserte landet i Latin-Amerika, og det ser ut som at vi må studere partisystemet på elitenivå for å finne belegg for denne påstanden. Ved å gjennomgå resultatene fra *Proyecto de Élite Latinoamericanas* så vi at El Salvador er svært polarisert, mens i Guatemala er det vanskelig å skille partiene fra hverandre. Dette vil også bli bekreftet når jeg går gjennom partiprogrammene i neste kapittel.

Kapittel 5 Årsaker til forskjeller i institusjonalisering av partisystemene i El Salvador og Guatemala

I dette kapitlet vil jeg teste hypotesene jeg formulerte i kapittel 2, og se om jeg kan finne årsaker til at partisystemet er mer institusjonalisert i El Salvador enn i Guatemala.

5.1 Sosiologiske årsaker

Ut ifra sosiologisk teori argumenterte jeg i teorikapitlet for at en tydelig konfliktlinjestruktur kan virke positivt på institusjonaliseringen av partisystemet, ved at det styrker partiidentifikasjonen, noe som i sin tur kan gi et mer stabilt partisystem.

H1: En tydelig konfliktlinjestruktur vil virke positivt på institusjonaliseringen av partisystemet.

Jeg identifiserte en rekke konfliktlinjer som kan være aktuelle i de to landene basert på Rokkans konfliktlinjer og landenes historiske, kulturelle og sosioøkonomiske kontekst. Her vil jeg gå mer empirisk til verks for å se om de foreslåtte konfliktlinjene virkelig gjør seg gjeldende. Dette gjør jeg i to trinn. I første trinn kartlegger jeg den sosioøkonomiske og kulturelle strukturen i de to landene på bakgrunn av ulike kilder som sekundærlitteratur, rapporter og spørreundersøkelser fra Latinobarómetro. Dette vil utgjøre *potensielle konfliktlinjer*. I andre trinn beveger jeg meg opp på partisystemnivå og undersøker ved hjelp av partiprogrammer og sekundærlitteratur, om de potensielle konfliktlinjene kommer til uttrykk gjennom et relevant politisk parti; altså blir til *faktiske* konfliktlinjer.

5.1.1 Sosioøkonomisk og kulturelt grunnlag for konfliktlinjer

I den følgende presentasjonen av sosioøkonomiske og kulturelle forhold i El Salvador og Guatemala, vil jeg forsøke å identifisere motsetninger som kan danne grunnlag for politisk mobilisering.

Økonomi og sosiale forhold

I El Salvador har ARENA-regjeringen ført en politikk med vekt på privatisering, frihandel, tilrettelegging for utenlandsinvesteringer i landet og valutastabilitet. Dette førte til en sterk økonomisk vekst på 1990-tallet men har senere avtatt (UD 2007). El Salvador sliter med et stort underskudd på handelsbalansen, som blir kompensert av pengeoverføringer fra slektninger i USA. Disse overføringene utgjør nær 17 % av El Salvadors bruttonasjonalprodukt (UD 2007). De siste 30 årene har det vært en omfattende restrukturering av El Salvadors økonomi, med skiftende vekt fra jordbruksnæringene og kaffeindustrien, til et mer differensiert næringsgrunnlag. Tertiærnæringene og finanssektoren har hatt en spesiell sterk vekst, og industrien har også vokst en del de siste tiårene (UD 2007).

Hvilke politiske implikasjoner kan vi trekke av disse økonomiske forholdene? For det ene kan det ventes at regjeringens neoliberale politikk kan skape en opposisjon som ønsker en sterkere offentlig kontroll og mer utviklede velferdsordninger, og som er negative til frihandel. For det andre ser vi at El Salvador er økonomisk svært avhengig av USA, noe som kan danne en motsetning rundt hva slags forhold man ønsker til landet. For det tredje kan økonomisk utvikling og et mer differensiert næringsgrunnlag styrke betydningen av klassekonflikten mellom arbeidstagere og arbeidsgivere, samt motsetningen mellom ulike næringer.

I følge CIA World Factbook befant 35 % av befolkningen seg i El Salvador under fattigdomsgrensen i 2005 (CIA 2007). Imidlertid bygger dette tallet på nasjonale estimer, og definisjonen av fattigdom varierer fra land til land. Dette forbeholdet gjør at det kan være vanskelig å bruke dette tallet til å sammenligne på tvers av land. En mer egnet indikator for å sammenligne sosiale forhold kan være Human Development Index (HDI). HDI blir brukt av UNDP i den årlige *Human Development Report*, og er en sammensatt indikator som måler forventet levealder, lesekyndighet, utdanning og levestandard. I HDI-rankingen for 2004 kommer El Salvador på 101. plass av 177 land og plasserer landet i mellomkategorien for "human development" (UNDP 2006). En annen interessant indikator kan være Gini-indeksen for inntektsfordeling. Latin-

Amerika har tradisjonelt hatt blant de høyeste Gini-koeffisientene i verden, altså hatt de skjevste inntektsfordelingene. På FNs Gini-index kommer El Salvador på 20. plass av 125 land som er undersøkt i 2003, der de høyeste rangeringene tilsvarer de skjevste inntektsfordelingene i verden (UNDP 2006). De sosiale ulikhetene følger i stor grad geografiske skiller, og landet er delt mellom et urbant og økonomisk utviklet område, og et ruralt og mer økonomisk tilbakestående område (UNDP 2003:17). Man anslår at 42 % av befolkningen bor i rurale områder. De sentrale områdene står for 80 % av verdiskapningen i landet. Byområdene byr på større økonomiske muligheter for befolkningen, mens mange folk på landsbygda er avhengige av pengeoverføringer fra slektninger i utlandet. (UNDP 2003:17). Rural landløshet forblir et stort problem til tross for en rekke landreformer i forbindelse med fredsavtalene (Wood 2005:200). Vi ser at det er store sosiale og geografiske skiller som kan skape grunnlag for konfliktlinjer. I tillegg overlapper disse og forsterker hverandre, siden fattigdommen i stor grad er et ruralt problem.

Guatemala er den største økonomien i Mellom-Amerika med et bruttonasjonalprodukt per capita tilsvarende omtrent halvparten av den i Brasil (CIA 2007). I likhet med El Salvador fører Guatemala en konservativ økonomisk politikk, med vekt på valutastabilitet målt mot amerikanske dollar og lav offentlig gjeldsbyrde (UD 2007). Regjeringen Berger gjorde store kutt i offentlig forbruk for å redusere budsjettunderskuddet, med det resultat at det endte på rundt 2 % for 2004 (UD 2007). Etter å ha vært gjennom en betydelig krise, begynte økonomien å snu i positiv retning i 2004, på grunn av økning i eksporten de siste årene, mest i form av private pengeoverføringer fra familiemedlemmer i utlandet. Disse står for hele 80 % av landets eksportinntekter (UD 2007). Landbrukssektoren står for en fjerdedel av BNP, to femtedeler av eksporten, og halvparten av arbeidskraften i landet (CIA 2007). Guatemalas næringsgrunnlag er mindre differensiert enn El Salvadors, og omtrent halvparten av befolkningen lever av jordbruk (UNDP 2005:132).

I likhet med i El Salvador, kan regjeringens neoliberale politikk skape en motsetning mellom de som ønsker lave skatter og privatisering, og de som ønsker en mer sosial

politikk. Siden Guatemala har en mindre differensiert produksjon kan dette gjøre landeier-landarbeider-motsetningen viktigere i forhold til arbeidsgiver-arbeidstager-motsetningen i El Salvador. Videre ser vi at Guatemala også er svært økonomisk avhengig av USA, noe som kan danne grunnlag for politiske motsetninger. At halvparten av befolkningen livnæres av jordbruk kan skape en konfliktlinje mellom primærnæringen og andre næringer i vekst.

Byveksten har vært relativ lav i Guatemala de siste tiårene, og med en urbaniseringsandel på 46 % i 2002 er Guatemala det nest minst urbaniserte landet i Latin-Amerika (UNDP 2005:69). Jordbruksnæringen er konstituert av et relativt begrenset antall store gårdsbruk som kontrollerer store landområder på den ene siden, og av mange små enheter som drives av småbønder som har begrenset med jord på den andre siden. Den skjeve jordfordelingen følger etniske skillelinjer, og selv om halvparten av de som lever av jordbruk er indianere, kontrollerer disse kun 22 % av jordressursene (UNDP 2005:132). 74 % av dem på landsbygda er fattige, 24 % er ekstremt fattige, og 43 % er analfabeter. Særlig urbefolkningen er rammet av rural fattigdom, siden 80 % bor på landsbygda (World Bank 2007). Mens indianere tradisjonelt har vært bosatt på landsbygda og livnært seg av jordbruk, har ikke-indianere gjerne vært tilknyttet mer differensiert produksjon (UNDP 2005:69). På HDI-rankingen for 2004 er Guatemala på 118. plass, noe som er den nest laveste plasseringen blant landene i Latin-Amerika (Haiti lavest) (UNDP 2006). På FNs Gini-index kommer Guatemala på 12. plass av 125, med en Gini-koeffisient på 0,57, altså en litt skjevere inntektsfordeling enn i El Salvador (UNDP 2006). Vi ser at Guatemala lider av svært store sosiale ulikheter, både mellom urbane og rurale innbyggere, og mellom indianere og ikke-indianere. Disse motsetningene kan danne grunnlaget for konfliktlinjer som sentrum-periferi og primærnæring-sekundærnæring; konfliktlinjer som overlapper og forsterker hverandre. I tillegg finner man en potensiell konfliktlinje mellom arbeidsgivere og arbeidstagere i byene, og mellom landeiere og landløse på landsbygda.

Religion og etnisitet

Rundt 60 % av El Salvadors befolkning tilhører den romersk-katolske kirke. Rundt 20 % er protestanter. Rundt 15 % har ingen religiøs tilknytning. Mens den katolske kirke har mistet over 10 prosentpoeng av sin andel av befolkningen de to siste tiårene, har den protestantiske gruppen fordoblet seg. Katolisismen når sin høyeste oppslutning i den sentrale delen av landet, som inkluderer det tyngst befolkede området San Salvador (US Department of State 2007). Etnisk og språklig sett er befolkningen i El Salvador ganske homogen med kun 1 % indianere (CIA 2007). Dette gjør at den etniske dimensjonen antageligvis ikke spiller så stor rolle i partipolitikken. I stedet kan motsetningen mellom protestanter og katolikker skape en religiøs konfliktlinje, som overlapper med sentrum-periferi-konflikten.

Guatemala har historisk vært overveldende romersk-katolsk. I senere tiår har protestantiske grupper vokst kraftig. Anslagsvis 50-60 % av befolkningen er katolikker og 40 % er protestanter. Katolikker og protestanter er jevnbyrdig fordelt i landet – geografisk og på tvers av etniske grupper (US Department of State 2007). I folketellingen i 2002 definerte 41 % seg som urfolk, hvorav det store flertallet som maya. 0,2 % av befolkningen definerte seg som xinca eller garífuna. Den øvrige delen av befolkningen er mestizos. Ifølge samme folketelling er spansk hovedspråket til om lag 70 % av befolkningen. Den resterende delen har ett av 21 mayaspråk, xinca eller garífuna som hovedspråk (UD 2007). Den etnisk heterogene sammensetningen til befolkningen i Guatemala kan danne grunnlaget for sterke konfliktlinjer, spesielt siden disse overlapper med en rekke andre konfliktlinjer som sentrum-periferi, primærnæring-sekundærnæring og landeier-landløs. I Guatemala er befolkningen nærmest delt på midten mellom katolikker og protestanter. På en side kan dette danne grunnlag for sterke politiske motsetninger. På den annen side går denne på tvers av etnisitet og geografiske områder, noe som kan dempe betydningen av den religiøse motsetningen.

Internasjonale forhold og historisk kontekst

USA har hatt stor innflytelse i Mellom-Amerika opp gjennom historien, og mange salvadoranere og guatemalere har slektninger i USA som sender hjem månedlige pengebidrag. Derfor kan det være interessant å se på holdninger til USA blant befolkningen. I Latinobarómetro 2000-2004 blir respondentene bedt om å vurdere sin holdning til landet. Svarfordelingene er gjengitt i tabell 5.1.

Tabell 5.1 Holdning til USA 2000-2004 (i prosent)

	2000	2001	2002	2003	2004
El Salvador					
Very good	52,6	25,1	29,7	24,3	24,8
Good	39,9	57,0	54,0	56,0	59,1
Bad	2,7	4,0	5,1	8,2	6,2
Very bad	1,1	0,9	1,9	2,6	1,8
Vet ikke/ Svarer ikke	3,7	13,0	9,2	9,0	8,2
Guatemala					
Very good	19,4	12,3	22,3	13,7	10,6
Good	56,9	66,0	57,6	53,8	65,9
Bad	9,4	8,9	10,8	8,3	7,6
Very bad	1,4	1,2	2,0	2,4	1,3
Vet ikke/ Svarer ikke	12,8	11,7	7,4	21,8	14,6

Spm.: I would like to know your opinion about the United States. Do you have a very good, good, bad or very bad opinion of the United States?

Kilder: Latinobarómetro 2000-2004

Som vi ser uttrykker et klart flertall av respondentene i begge landene at de er positive til USA. El Salvador er faktisk det landet i undersøkelsen med den høyeste andelen av respondenter som oppgir å ha en ”veldig bra” eller ”bra” mening om USA hvis vi sammenligner med alle landene som er undersøkt i Latinobarómetro for 2004. Guatemala skårer nesten like høyt, og denne positive holdningen til USA er gjennomgående i Mellom-Amerika, mens landene lenger sør er mer skeptiske.

En annen internasjonal konfliktlinje, som vi kan forvente overlapper med den forrige, kan være knyttet til implementeringen av frihandelsavtalen CAFTA. I

Latinobarómetro 2003²⁰ blir respondentene bedt om å vurdere om de tror at CAFTA vil tjene deres interesser. Svarfordelingene er gjengitt i tabell 5.2. Vi ser at blant de som svarer på spørsmålet, så er et klart flertall i begge landene positive til CAFTA.

²⁰ Spørsmålet er bare blitt stilt i 2003.

Det er kun rundt en femtedel i El Salvador og en tiendedel i Guatemala som ikke tror at frihandelsavtalen vil tjene dem i det hele tatt. Imidlertid er det en veldig stor andel av respondentene i Guatemala som oppgir ”vet ikke” eller unnlater å svare. Dette kan tyde på at kjennskapen til frihandelsavtalen er langt lavere i Guatemala enn i El Salvador, og at folk ikke klarer å ta stilling til spørsmålet.

Tabell 5.2 Holdning til CAFTA 2003 (i prosent)

	El Salvador	Guatemala
Benefit you very much	19,7	7,7
Somewhat benefit you	17,3	15,4
Benefit you a little	27,1	23,1
Don't benefit you at all	18,0	10,8
Vet ikke/svarer ikke	17,9	43,0
	100	100
	(1008)	(1006)

Spm.: As far as you know or have heard, how do you think the Free Trade Agreements (NAFTA, CAFTA) and the Commercial Agreements benefit you and your family? Would you say they benefit you very much, somewhat benefit you, benefit you a little or they don't benefit you at all?

Kilder: Latinobarómetro 2003

En siste konfliktlinje jeg vil se på springer ut av landenes historie. Det kan tenkes at motsetningen mellom geriljaen og militæret fra borgerkrigen, fortsatt gjør seg gjeldende som en konfliktlinje. Denne vil jeg behandle på partinivå, og se om hvorvidt partiene kan knyttes til en av sidene.

Oppsummering av potensielle konfliktlinjer

Etter gjennomgangen av sosial struktur i de to landene, ser vi at det er en rekke sosiale, økonomiske og kulturelle motsetninger som kan danne grunnlaget for politiske konfliktlinjer. Vi finner stort sett de samme motsetningene i El Salvador og Guatemala med et viktig unntak – den etniske motsetningen som bare gjør seg gjeldende i Guatemala. Begge landene er delt mellom katolikker og protestanter, sentrum og periferi, ulike næringsveier, og store sosiale skiller. Imidlertid kan konfliktlinjene ha ulik styrke i de to landene. I følge Lipset og Rokkan (1967) vil betydningen av de økonomiske konfliktlinjene øke med økonomisk utvikling og nasjonal integrering. El Salvador har en mer differensert produksjon enn Guatemala, og et mer kulturelt homogent samfunn. Dette kan øke betydningen av de sosioøkonomiske konfliktlinjene i El Salvador, mens i Guatemala er det mer ”bakgrunnsstøy” i form av etnisk, språklig og kulturell diversitet.

I begge landene overlapper motsetningen mellom sentrum og periferi med motsetningen mellom primærnæringer og andre næringer, siden landsbygda er mindre økonomisk utviklet. I Guatemala overlapper i tillegg disse konfliktlinjene med den etnisk-språklige. Videre skaper den skjeve inntektsfordelingen vi finner i begge landene, en sosial motsetning mellom landeiere og landarbeidere på landsbygda, og en mellom arbeidsgivere og arbeidstagere i byene.

Vi har tre konfliktlinjer som springer ut av landenes historiske og internasjonale kontekst: Om man var tilknyttet militær- eller geriljasiden fra borgerkrigen, holdningen til USA, og holdningen til frihandelsavtalen CAFTA. Motsetningen mellom militæret og geriljaen gir seg selv fra landenes historie, og vil bli behandlet på partinivå. Når det gjelder de internasjonale konfliktlinjene, er et overveldende flertall positive til USA, og et klart flertall er også positive til CAFTA.

De potensielle konfliktlinjene er oppsummert i tabell 5.3:

Tabell 5.3 Potensielle konfliktlinjer		
	El Salvador	Guatemala
Katolisisme – protestantisme	X	X
Sentrum – periferi	X	X
Arbeidsgivere – arbeidstakere	X	X
Landeiere – landløse	X	X
Primærnærings – sekundær/tertiærnærings	X	X
Indianere – mestizos	-	X
Militæret – geriljaen	X	X
Pro-USA – anti-USA	X	X
Pro-CAFTA – anti-CAFTA	X	X

5.1.2 Konfliktlinjer i partisystemet

I denne delen vil jeg undersøke hvilke av de potensielle konfliktlinjene som faktisk kommer til uttrykk gjennom et relevant politisk parti. I El Salvador er det lite problematisk å identifisere de viktigste partiene siden det er de samme fire som vinner seter i kongressen fra valg til valg; de to hovedpartiene ARENA og FMLN, og to

mindre partier PCN og PDC. I Guatemalas tilfelle byr det på større problemer, siden som vi har sett, levetiden på partialalternativene er svært begrenset. Ut i fra kriterier som kontinuitet i kongressen og relativ styrke inkluderer jeg GANA, FRG, UNE og PAN. FRG og PAN er de eldste partiene i Guatemala som fortsatt eksisterer og vinner store andeler i kongressen. Ellers er det naturlig å ta med valgvinger fra 2003 GANA og UNE som ble det tredje største partiet.

Tabell 5.4 Relevante partier

El Salvador	Guatemala
ARENA	GANA
FMLN	FRG
PCN	UNE
PDC	PAN

Hvilke konfliktlinjer kan de ulike partiene sies å representere? Hvilke konfliktlinjer dominerer politikken? I hvilken kontekst oppsto partiene? Dette forsøker jeg å skissere nedenfor. Presentasjonen er basert på oppslagsverket *Political Parties of the World* (Szajkowski 2005), *Encyclopedia of Latin American Politics* (Kapiszewski 2002), partiprogrammer funnet på partienes hjemmesider, samt en omfattende studie av partiene i Guatemala gjennomført av ASIES (2007). Formuleringer jeg har hentet rett ut fra de spanske partiprogrammene og oversatt, har jeg satt i anførselstegn.

El Salvador

Alianza Republicana Nacionalista (ARENA)

ARENA ble etablert av offiseren Roberto D'Aubuisson i 1981 i opposisjon til militærjuntaen som da satt ved makten. I *Encyclopedia of Latin American Politics* blir partiet karakterisert som et meget nasjonalistisk høyreparti i sterk opposisjon til kommunismen, venstrepolitikk og landreform (Kapiszewski 2002:156). Partiet er nært tilknyttet militæret. Imidlertid modererte partiet seg på slutten av 1980-tallet og dempet de mest militante elementene innenfor partiet, og innledet fredssamtaler med geriljaen og FMLN. Regjeringspartiet, som finner støtte i den amerikanske Bush-administrasjonen, fører i dag en liberal frihandelspolitikk med dollarisering, privatisering og støtte av CAFTA (Szajkowski 2005:197). Fortsatt henter partiet mye støtte fra nasjonale ekstremister, men vekten har skiftet mer over på moderate konservative og næringsinteresser (Kapiszewski 2002:157).

Partiprogrammet slår fast at det er tre prinsipper som bør styre ”nasjonalistiske salvadoranere”: Gud, fedrelandet og frihet. Videre står det at staten ikke er et mål i seg selv, men et middel til å sikre individets frihet og den private eiendomsrett (ARENAs hjemmeside 2007). ARENA fremstår som et typisk høyreparti med nasjonalistisk ideologi og et neoliberalt økonomisk program. I partiprogrammet forkaster ARENA ”doktrinen om klassekamp” med klar hentydning til motstanderen FMLN.

Hvilke konfliktlinjer kan vi så identifisere med partiet? Selv om ARENA legger stor vekt på Gud og religion i programmet, henvender partiet seg verken spesielt til katolikker eller protestanter. Ut fra ARENAs neoliberale profil appellerer partiet til den økonomiske eliten, dvs. landeiere og arbeidsgivere. ARENA retter seg ikke inn mot noe bestemt geografisk område, men har i stedet lagt seg på en nasjonalistisk linje. ARENA er en klar støttespiller til militæret, og er vennlig innstilt til USA og CAFTA.

Farabundo Martí para la Liberación Nacional (FMLN)

FMLN er et resultat av sammenslåingen mellom det kommunistiske partiet og fire geriljagrupper på begynnelsen av 1980-tallet. I dag er partiet internt splittet mellom doktrinære kommunister og mer moderate reformister. FMLN har i likhet med ARENA også moderert seg siden fredsprosessene, og rettet seg mer inn mot middelklassen (Szajkowski 2005:196).

I partiprogrammet beskriver FMLN ARENAs regjering som et ”sivilt diktatur”. Videre heter det at neoliberalismen har gått verst utover de fattige, og skapt en arbeidsløshet som tvinger folk til å reise ut av landet for å tjene penger til familien (FMLNs hjemmeside 2007). FMLN ønsker en styrking og desentralisering av staten og grunnleggende sosiale reformer, og kan i et konfliktlinjeperspektiv sies å henvende seg til arbeidstakere og landløse. FMLN mangler den religiøse profilen som kjennetegner de andre partiene vi ser på i denne oppgaven, noe som ikke er uventet ut i fra partiets marxistiske ideologi. På sentrum-periferi-dimensjonen henvender partiet seg ikke til et bestemt område, men henter allikevel stor oppslutning blant lavere middelklasse i urbane strøk (Szajkowski 2005:196). Ellers står FMLN også på motsatt side av

ARENA på de andre konfliktlinjene; partiet vokste ut av geriljabevegelsen, og er skeptisk til USA og frihandelsavtaler som CAFTA. Partiet sier at den selv er en forkjemper for demokrati, og stempler ARENA som autoritært (FMLNs hjemmeside 2007). FMLNs karakteristikker av ARENA illustrerer den polariserte diskursen som kjennetegner salvadoransk politikk.

Partido de Conciliación Nacional (PCN)

Partiet ble dannet i 1961 som en reaksjon mot kommunistbevegelsen og som en støttespiller til militæret, og dominerte politikken i El Salvador gjennom hele 1960- og 70-tallet. Fra å kalle seg et parti for sosial reform, til å være et anti-reformistisk parti, og til en gjenoppdagelse av sine ”sosialdemokratiske røtter”, har partiet hatt vanskeligheter med å plassere seg selv i det ideologiske landskapet. En leder sa i 1991 at partiet var ”til venstre for ARENA og til høyre for PDC”. Siden har partiets aktivitet i den lovgivende forsamling heller sentrert rundt klientelistiske hensyn enn ideologiske. For eksempel har partiet støttet FMLN i bytte med større representasjon i komiteer i kongressen (Szajkowski 2005:197).

I partiprogrammet står det at partiet bygger på nasjonalistisk og demokratisk ideologi. Elles står det blant annet at PCN har som mål ”at landet skal nå det høyeste mulige nivået av økonomisk, sosial og politisk utvikling”, ”beskytte menneskets friheter og rettigheter”, ”sikre at alle har like muligheter”, ”sikre alles tilgang til utdanning, helse og sosial sikkerhet”, ”fremme aktiviteter som skaper rikdom og velferd”, og ”fremme kulturelle og artistiske aktiviteter som uttrykker den nasjonale kultur” (PCNs hjemmeside 2007). Programmet bærer mer preg av å liste opp idealer som appellerer til et bredest segment mulig, enn å foreslå konkrete tiltak. Det er vanskelig å identifisere partiet med en spesiell konfliktlinje, i hvert fall ut i fra partiprogrammet – og det virker som om partiet kompenserer dette ved å spille på nasjonalistiske verdier.

Partido Demócrata Cristiano (PDC)

Partiet ble dannet i 1960 av forskjellige katolske grupper og hevdet å søke en ”tredje vei” mellom kapitalisme og kommunisme. Imidlertid førte tette bånd med militæret på

1980-tallet partiet ut på høyrefløyen i det politiske landskapet. Særlig på slutten av 1980-tallet gikk partiet i bresjen for "re-privatisering" av økonomien. Partiet vokste frem som en betydningsfull politisk kraft på 1970-tallet, men har blitt betraktelig svekket siden da (Szajkowski 2005:197).

I partiets prinsippprogram tar man like mye avstand fra at "et menneske utbytter et annet i det liberalkapitalistiske samfunn" som "frarøvelsen av menneskets frihet under den absoluttistiske og totalitære stat". Det slås fast at PCD er "verken reaksjonært eller kommunistisk", men at løsningen finnes i "det kristne demokratiet" (PCDs hjemmeside 2007). En gjennomgang av partiprogrammet tegner bilde av et sentrumsparti med vekt på kristne verdier, men også mye plass er viet til forsvar av typiske høyreverdier som den private eiendomsrett.

Partiet spiller ikke på motsetningen mellom katolikker og protestanter, selv om partiet springer ut av katolske grupper. På partiets hjemmeside står det at PDC er "partiet for hele El Salvador". Heller kunne man snakket om en kirke-stat-motsetning fordi partiet legger stor vekt på at foreldrene og ikke staten, skal bestemme hva slags skolegang barna skal få. Partiets forsvar av den private eiendomsrett appellerer til landeiere og arbeidsgivere.

Guatemala

Gran Alianza Nacional (GANA)

GANA oppsto i 2005 som en allianse mellom Partido Patriota (PP), Partido Solidaridad Nacional (PSN) og Movimiento Reformador (MR). I praksis utgjorde ingen av disse partiene noe særlig konsoliderte grupper fra før av. GANA tjente mer som et instrument for misfornøyde PAN-utbrytere ledet av Oscar Berger (Szajkowski 2005:266). Både PP og MR har allerede brutt ut av alliansen siden da, og GANA bygger i hovedsak videre på restene av PSN (ASIES 2007).

GANA legger vekt på "demokratisk frihet" i partiprogrammet sitt. Partiet plasserer seg selv litt til høyre for sentrum på høyre-venstre-skalaen. "Gud" nevnes ofte som et

annet viktig prinsipp i partiprogrammet, men det slås fast at politiske partier ikke skal blande seg inn i religiøse spørsmål (ASIES 2007). GANA ønsker å styrke rettsstaten. Partiet vil begrense statlig inngripen; staten skal kun tjene individets frihet og beskytte den private eiendomsrett. Økonomisk legger partiet vekt på markedsliberalisme og frihandel. Når det gjelder etniske grupper må disse ”inkluderes” i samfunnet, uten at man nevner konkrete tiltak. (ASIES 2007).

Partiet hevder å ikke rette seg inn mot noen spesiell gruppe, men mot ”alle guatemalere” (ASIES 2007). Allikevel kan man ut fra det vi her har skissert, tenke seg diverse grupper som partiet kan appellere spesielt til. Vekten på markedsliberalisme, privat eiendomsrett, og individets frihet, er typiske høyreverdier som kan være i tråd med interessene til arbeidsgivere og landeiere i de to økonomiske konfliktlinjene. Partiet er også en tilhenger av frihandelsavtalen CAFTA. GANA ser også på demokratiet som den eneste akseptable styreform, og med sin vekt på demokratisk frihet fremstår partiet som anti-autoritært. Resten av gjennomgangen av GANAs partiprogram gir ikke grunnlag for å si at partiet representerer noen andre konfliktlinjer. Det nevner riktignok viktigheten av å inkludere etniske grupper, men partiet kan ikke sies å aktivt representere indianernes interesser.

Frente Republicano Guatemalteco (FRG)

FRG oppsto på slutten av 1980-tallet initiert av støttespillerne til tidligere general og *de facto* president (1982-83) Efraín Ríos Montt, som utenfor Guatemala er mest kjent for å ha stått bak de verste massakrene under borgerkrigen (Guatemalan Commission for Historical Clarification 1999²¹). I dag er Ríos Montt FRGs generalsekretær, og organisasjonen har hele tiden sentrert rundt hans personlige lederskap (ASIES 2007). FRG var hovedopposisjonspartiet til PAN på 1990-tallet, og tjente på den usikkerheten som fulgte fredsavtalene med økonomisk og sosial uro. FRG-administrasjonen som satt ved makten fra 1999 til 2004 ble anklaget for korrupsjon. FRG klarte også å manipulere valget av dommere til Grunnlovstolsten i 2003, for å få opphevet det

²¹ Som en del av fredsavtalene opprettet FN en sannhetskommisjon til å dokumentere krigsforbrytelser begått under borgerkrigen.

konstitusjonelle forbudet mot å la Ríos Montt stille som presidentkandidat (Szajkowski 2005:266). Imidlertid gjorde han det dårlig ved valget og fikk i underkant av 20 % av stemmene. Allikevel forblir FRG en av de mest stabile politiske kreftene i Guatemala (Szajkowski 2005:266).

FRGs partiprogram bygger på et kristent verdisyn, hvor det hevdes at man bør styre etter Bibelen som viser ”hva man bør gjøre og hva man ikke bør gjøre”. Statens oppgave er å ivareta de rettighetene mennesket har fått av Gud; retten til liv, frihet og eiendom. I samme program slås det fast at FRGs ideologi er ”guatemaltesk”; den plasserer seg verken til høyre, til venstre eller i sentrum (FRGs hjemmeside 2007).

Partiprogrammet slår fast at partiet ikke retter seg inn mot spesielle grupper, men mot alle guatemalere. Imidlertid står partiet spesielt sterkt blant bønder og indianere på landsbygda, hvor figuren til Ríos Montt er populær (ASIES 2007). Det kan synes underlig at partiet henter såpass mye støtte blant indianere, når det var Ríos Montt og hans støttespillere som sto bak de verste overgrepene under borgerkrigen; overgrep som i stor grad gikk utover urbefolkningen. Heller appellerer ikke FRG i partiprogrammet sitt spesielt til indianere. Denne gruppen blir sannsynligvis mobilisert på sentrum-periferi-motsetningen, siden en stor del av bøndene på landsbygda er indianere. FRG går særlig inn for styrking av landsbygda og små familiebedrifter, og partiet appellerer også til fattige bønder og landløse, da partiet går inn for å øke minimumslønnen for bønder. Selv om partiet ikke vil plassere seg selv på venstre-høyre-aksen, flagger partiet en del verdier som man gjerne forbinder med høyresiden, som nasjonalisme, orden og sikkerhet (FRGs hjemmeside 2007). I den noe grove dikotomien demokratisk-autoritær, kan FRGs historie, og med en eks-general som partisekretær, gjøre det nærliggende å plassere partiet på den autoritære fløyen, og assosiere partiet med militærsiden fra borgerkrigen. På hjemmesiden til ungdomspartiet er det listet opp egenskaper som kjennetegner en ung FRGer; blant annet styrke, beherskelse, ydmykhet, lojalitet og tjenestevillighet (FRGs hjemmeside 2007); verdier som man gjerne forbinder med autoritær ideologi. *Political Parties of the World* karakteriserer FRG som et autoritært høyreparti (Szajkowski 2005:266).

Unidad Nacional para la Esperanza (UNE)

UNE oppsto i forbindelse med presidentkandidaturet til Álvaro Colom (ASIES 2007). Det legges vekt på demokratiske verdier som "pluralisme, dialog, toleranse, likhet og konsensus" i partiprogrammet (UNEs hjemmeside 2007). Partiet definerer seg selv som "sosialdemokratisk", men i skandinavisk sammenheng fremstår mer som liberalt da partiet legger mye vekt på privat eiendomsrett og frie markeder. Imidlertid har partiet også en klar sosial profil og legger vekt på "menneskelig utvikling", kvinners og minoriteters rettigheter. Partiet legger også vekt på miljø, desentralisering og styrking av lokaldemokratiet (UNEs hjemmeside 2007).

UNE er muligens det partiet som tar den etniske motsetningen mest på alvor, og anerkjenner at det finnes kulturelt unike grupper i Guatemala. Partiets sosiale profil kan tenkes å appellere til de svakere økonomiske klassene som landløse og arbeidstakere, men kan også appellere til næringsdrivende med sin økonomiske liberale profil.

Partido de Avanza Nacional (PAN)

Oppsto på slutten av 1990-tallet under ledelsen til Alvaro Arzú, som senere vant presidentvalget i 1996 og var sentral under fredsforhandlingene (ASIES 2007). Sammen med FRG er PAN det eldste partiet i Guatemala. Partiet ble svekket av interne splittelser etter valgnederlaget i 1999 (Szajkowski 2005:267).

PAN skriver i partiprogrammet at partiet er en "nasjonalistisk og demokratisk bevegelse hvis grunnleggende prinsipper er at alle guatemalere skal nå en levestandard som er i tråd med menneskeverdet". De ønsker blant annet desentralisering, styrking av rettsstaten og vern av den private eiendomsrett (ASIES 2007). Sammen med UNE er partiet det eneste som nevner miljøpolitikk i noe særlig grad. I det hele tatt legger PAN vekt på mange av de samme verdiene og prinsippene som UNE, men har ikke en like tydelig sosial profil eller vekt på etniske grupper.

5.1.3 Konfliktlinjestruktur

Hva kan vi si om konfliktlinjestrukturen i El Salvador og Guatemala ut fra det vi har sett på under 5.1.1 og 5.1.2? Alle de relevante partiene i begge landene, med unntak av det marxistiske FMLN, legger stor vekt på kristne prinsipper. Partiene henvender seg like mye til katolikker som til protestanter. De fleste partiene sier også i partiprogrammet at politiske partier ikke skal blande seg inn i religiøse spørsmål. Religion blir brukt aktivt som et virkemiddel til å mobilisere velgere gjennom å henvise til Gud og Bibelen i partiprogrammene, men det ser ikke ut til å være en politisk konfliktlinje mellom katolikker og protestanter.

Med unntak av FRG i Guatemala som ønsker å styrke de rurale områdene, er det ingen av partiene som henvender seg eksplisitt verken til folk på landsbygda eller i byene. I stedet for å spille på en by-land-motsetning, legger de fleste partiene seg på en nasjonalistisk linje og hevder å være partiet for ”hele Guatemala” eller ”hele El Salvador”. Det samme gjelder for motsetningen mellom primærnæringer og andre næringer, siden ingen av partiene bortsett fra FRGs ønske om å styrke landsbygda, knytter seg opp til en bestemt næring.

I forhold til de sosioøkonomiske konfliktlinjene går samtlige partier ut og sier at de vil bedre de fattiges kår, men man er uenige om hvilke virkemidler som skal til; fra ARENA og GANA som er de ivrigste tilhengerne av markedsliberalisme, til sentrumspartiet UNE som har et mer sosialt tilsnitt, og til ytterste venstre med FMLN i El Salvador. Ut i fra konfliktlinjene arbeidsgiver-arbeidstaker og landeier-landarbeider kan vi plassere alle partiene, bortsett fra FMLN, på den første av polene i begge konfliktlinjene, da alle disse partiene er svært opptatt av å beskytte den private eiendomsrett. Selv om noen av partiene ligger mer mot sentrum, slik som for eksempel UNE, må de alle kunne karakteriseres som borgelige. Dermed er den ene siden av polene i de sosioøkonomiske motsetningene, ikke representert av relevante politiske partier i Guatemala.

De sosioøkonomiske motsetningene overlapper også med konfliktlinjene knyttet til historisk og internasjonal kontekst: Militæret-geriljaen, pro-USA-anti-USA og pro-CAFTA-anti-CAFTA. Igjen, mens bare den ene siden er representert i Guatemala, har geriljaens parti i El Salvador overlevd demokratiseringen og er sterkt skeptisk til USA og CAFTA. Vi ser altså hvordan konkurransen i El Salvador er strukturert langs en rekke konfliktlinjer som overlapper og forsterker hverandre, med ARENA og FMLN på hver sin side, mens i Guatemala har venstresiden fra borgerkrigen forsvunnet som politisk kraft, og det foregår ingen konkurranse langs disse konfliktlinjene.

Vi har sett at det multietniske samfunnet som kjennetegner Guatemala, i liten grad blir gjenspeilet av partisystemet. Alle partiene anerkjenner riktignok det multietniske samfunnet. Men utover fine ord og vendinger er det få konkrete tiltak om hvordan man skal styrke urbefolkningens interesser. Bortsett fra UNEs partiprogram som eksplisitt anerkjenner at det finnes kulturelt unike grupper i Guatemala, legger de andre partiene seg mer på en nasjonalistisk linje som kan sees i sammenheng med en lang tradisjon med forsøk på kulturell assimilering i Guatemala (se UNDP 2005). Videre har vi sett hvordan den etniske motsetningen sammenfaller med de territorielle og sosioøkonomiske motsetningene (fattige indianere på landsbygda), men mangelen på en territoriell konfliktlinje og en politisk relevant venstreside, gjør at denne gruppen heller ikke blir mobilisert på disse konfliktlinjene.

På lokalt nivå har indianergrupper i langt større grad oppnådd politisk innflytelse gjennom *comites civicos* som er politiske organisasjoner på lokalt nivå (UNDP 2005). Hvorfor har ikke indianere lyktes i å etablere seg på nasjonalt nivå? Her vil jeg bare kort nevne noen tenkelige årsaker. For det første er det viktig å presisere at indianerne ikke er én homogen gruppe, men at de selv er splittet i flere grupper som maya, xinca og garifuna. For det andre har vi sett at fattigdommen er mest utbredt blant urbefolkningsgrupper. UNDPs rapport fra 2005 handler i stor grad om hvordan kulturell og sosial eksklusjon har blitt ensbetydende med politisk eksklusjon i Guatemala. For det tredje kan det skyldes motstand fra eliten som tradisjonelt har vært mestizo, og som ikke ønsker å miste sine økonomiske eller politiske privilegier.

For å oppsummere, har analysen av hypotesen vist at konfliktlinjestrukturen er tydeligere i El Salvador enn i Guatemala, og kan derfor være en årsak til at partisystemet er mer institusjonalisert her. I El Salvador er partikonkurransen strukturert rundt en rekke motsetninger som overlapper og forsterker hverandre, mens i Guatemala er konkurransen begrenset til rivaliserende elitefraksjoner på høyresiden. Den viktigste motsetningen – den etniske – kommer ikke tilstrekkelig til uttrykk i partisystemet, og jeg har forsøkt å peke på noen mulige årsaker. Så lenge en stor gruppe av befolkningen ikke blir politisk mobilisert, fører dette til lav partiidentifikasjon, høy volatilitet, og lav institusjonalisering av partisystemet.

5.2 Institusjonelle årsaker

I denne delen skal jeg lete etter forskjeller ved det institusjonelle designet som kan forklare den ulike institusjonaliseringsgraden i våre to case.

5.2.1 Valgsystem

H2: Valgordninger som favoriserer store partier vil gi et mer institusjonalisert partisystem.

I likhet med resten av Latin-Amerika praktiseres det forholdstallsvalg i El Salvador og Guatemala, så dette kan ikke forklare forskjeller i partisysteminstitusjonalisering. For å teste hypotesen vil det derimot være interessant å se på eventuelle forskjeller i sperregrenser, valglistes, størrelser på valgkretser, valgformler og ordninger med partifinansiering. Høye sperregrenser og små valgdistrikter vil gjøre det vanskeligere for mindre partier å få representasjon og gi et mer institusjonalisert partisystem. Åpne valglistes kan undergrave partidisiplin og programmatisk innhold, og gi mindre institusjonalisering. Valgformler som gir høy proporsjonalitet i fordelingen av mandater kan føre til høyere fragmentering, mens formles som favoriserer store partier vil føre til høyere institusjonalisering. Partifinansiering som favoriserer de store partiene vil i følge hypotesen også gi et mer institusjonalisert system. Tabell 5.5 gir en oversikt over valgordningene i El Salvador og Guatemala.

Tabell 5.5 Valgsystem ved kongressvalg	El Salvador	Guatemala
Flertallsvalg – PR	PR	PR
Formell sperregrense	Ingen	Ingen
Valgliste	Lukket og blokkert	Lukket og blokkert
Mandater i kongressen	84	158
Antall valgdistrikter	14 (+1)	24 (+1)
Gjennomsnittlig størrelse på valgdistrikter ²²	5,6	6,3
Valgformel	Hare	D'Hondt
Partifinansiering:		
Har partiene rett til statlig finansiering	Ja	Ja
Grunnlag for finansiering	Resultat fra forrige valg	Resultat fra forrige valg

Kilder: Hjemmesiden til El Salvadors og Guatemalas nasjonalforsamlinger og valgtribunaler, valglovgivning (Guatemala: Ley Electoral y de Partidos Políticos, El Salvador:Codigo Electoral), IDEA International, ACE Electoral Knowledge Network.

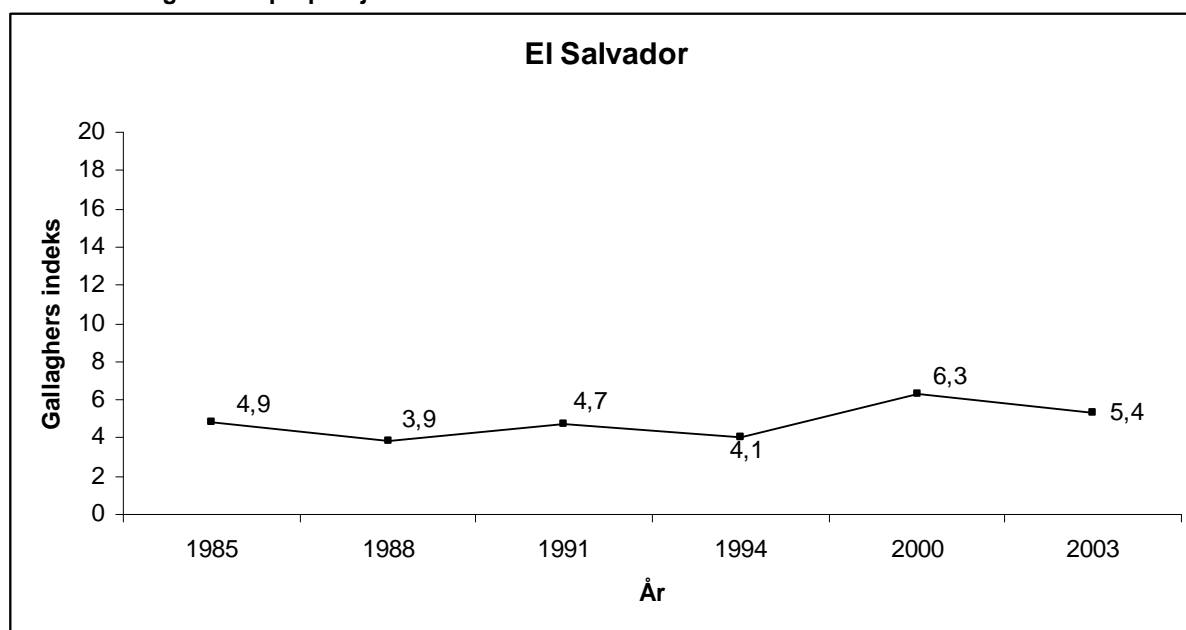
Ingen av landene har satt en formell sperregrense partiene må over for å få representasjon i kongressen, og begge landene opererer med lukkede og blokkerte lister. Den første ulikheten finner vi i størrelsen på valgdistriktet. Med 158 mandater fordelt på 24 distrikter og en nasjonal liste, har Guatemala i snitt 6,3 mandater pr. valgdistrikt. El Salvador fordeler 84 mandater på 14 distrikter og en nasjonal liste, noe som gir et gjennomsnitt på 5,6 pr. valgdistrikt. Guatemala har altså noe større valgdistrikter enn El Salvador, noe som gjør det lettere for mindre partier å få representasjon. Dette støtter opp om hypotesen. Neste ulikhet gjelder formel for omgjøring av plasser til mandater. Guatemala bruker D'Hondt, en formel som gjerne favoriserer store partier, mens El Salvador bruker Hare som gir et mer proporsjonalt resultat. Dette går i mot hypotesen. Når det gjelder partifinansiering vil ordninger som legger resultatet fra forrige valg til grunn for finansieringen, favorisere de store og etablerte partiene. Imidlertid har begge landene relativt like ordninger, så dette kan verken brukes til å styrke eller svekke hypotesen.

Gjennomgangen av institusjonelle ordninger gir ingen klar indikator på hvilket av landene som i størst grad favoriserer de store partiene. Derimot kan Gallaghers

²² I El Salvador og Guatemala blir noen av mandatene valgt på nasjonale lister. Jeg regner den nasjonale listen som ett distrikt i tillegg til de ordinære valgdistriktene, når jeg skal regne ut gjennomsnittlig størrelse på valgdistriktet.
El Salvador: $84/(14+1)=5,6$ Guatemala: $158/(24+1)=6,3$

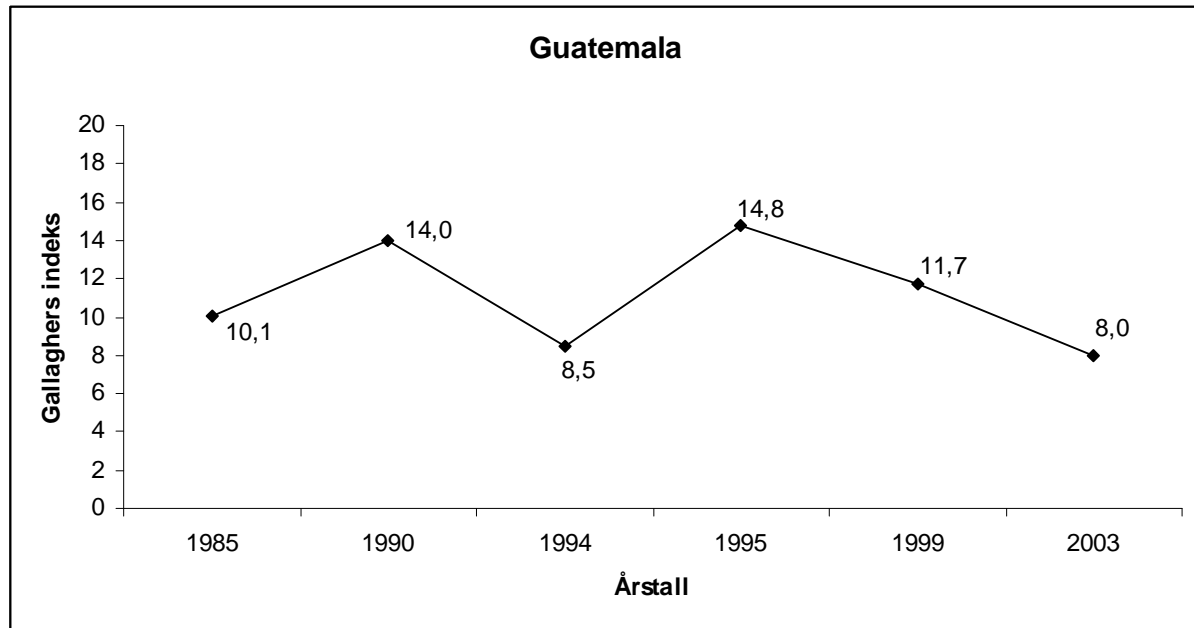
Indeks²³ (Lijphart 1999:158) gi oss en indikator på hvilket valgsystem som produserer de minst proporsjonale resultatene i fordelinger av mandater. Jo mer proporsjonale resultater, jo lettere vil det være for mindre partier å få innpass i kongressen. Jeg har regnet ut Gallaghers indeks for alle kongressvalg fra 1984 til 2003. Resultatene er gjengitt i graf 5.1 og 5.2. Vi ser at valgsystemet i Guatemala gir langt mindre proporsjonale resultater i fordelingen av plasser enn El Salvador, med et gjennomsnitt på 11,2 i Guatemala mot kun 4,9 i El Salvador. Dette går imot hypotesen. En høyere forekomst av småpartier som ikke får representasjon kan være en faktor som gir en høyere indeks. Noe annet som er verdt å merke seg er at indeksen svinger langt mer i Guatemala enn i El Salvador. Dette kan tolkes som enda en bekreftelse på ustabiliteten som kjennetegner partisystemet i Guatemala.

Graf 5.1 Gallaghers disproporsjonalitets-indeks

²³ Gallaghers indeks regner man ut ved å ta halvparten av de kvadrerte summene av differansene mellom prosentandelen av stemmene og prosentandelen av seter i kongressen for hvert parti. Indeksen går fra 0 (full proporsjonalitet) til 100 (ingen proporsjonalitet).

Graf 5.2 Gallaghers disproporsjonalitetsindeks

Denne gjennomgangen av institusjonelle ordninger ved kongressvalg peker ikke på noen klare årsaker til hvorfor partisystemene varierer slik de gjør. Hvis vi legger til grunn Gallaghers indeks ser vi at valgsystemet i Guatemala gir de minst proporsjonale valgresultatene, og dette går i mot hypotesen.

5.2.2 Forholdet mellom presidentmakten og den lovgivende makt

H3: Jo sterkere presidenten står i forhold til den lovgivende makt, jo mindre institusjonalisert vil partisystemet være.

H4: Én valgrunde i presidentvalget og sammenfallende valg av president og nasjonalforsamling, vil gi det mest institusjonaliserte partisystemet.

Begge hypotesene handler om forholdet mellom presidentmakten og den lovgivende makt. Som vi allerede har sett i forrige kapittel så er det sammenfallende valg i Guatemala med valg av både president og nasjonalforsamling hvert 4. år, mens i El Salvador velges presidenten hvert 5. år og kongressen hvert 3. år, noe som gjør at valgene kun sammenfaller hvert 15. år. I begge land er det to valgrunder for valg av president, hvis ingen av kandidatene oppnår absolutt flertall i første valgrunde (IDEA 2007, ACE Electoral Knowledge Network 2007). Ordninger for valg av president er oppsummert i tabell 5.6.

Tabell 5.6 Ordninger for valg av president

	El Salvador	Guatemala
Sammenfallende valg	Nei	Ja
Antall valgrunder	2	2

Kilder: IDEA International, ACE Electoral Knowledge Network

Hvis H4 stemmer burde Guatemala ha det mest institusjonaliserte systemet. Slik er det ikke, og dette svekker hypotesen. Siden begge landene praktiserer to valgrunder, kan vi ikke bruke denne variabelen til å støtte eller forkaste H4. Imidlertid ser vi i tabell 5.7 at presidenten i Guatemala i snitt har en større kontingent av plassene i kongressen enn sin kollega i El Salvador. Det er rimelig å anta at dette er en effekt av sammenfallende valgrunder i Guatemala, men det har altså ikke ført til større institusjonalisering.

Tabell 5.7 Presidentpartiets andel av setene i kongressen (i prosent)

El Salvador		Guatemala	
2003/2004	32,0	2003	30,0
1999/2000	36,0	1999	55,8
1994	45,0	1995	43,8
Gjennomsnitt	37,7	Gjennomsnitt	43,0

Kilder: Observatorio Electoral, Tribunal Supremo Electoral de Guatemala og Tribunal Supremo Electoral de El Salvador

I tabell 5.8 har jeg laget en oversikt over ulike institusjonelle ordninger som påvirker maktforholdet mellom presidentmakten og kongressen. Styrken til eksekutivmakten vis-à-vis den lovgivende, vil avhenge av blant annet presidentens mulighet for gjenvalg og periodens varighet. I El Salvador sitter presidenten ett år lengre enn i Guatemala, og kan bli gjenvalgt, men ikke i påfølgende periode. I begge landene har presidenten en relativ sterk vetorett ved at vedkommende kan nekte å sanksjonere en lov, og da kreves det to tredjedels flertall i kongressen for å få loven behandlet på nytt. I Guatemala kan presidenten styre etter dekret i "alvorlige nødstilfeller" (Constitución de 1985 art.183), mens det ikke finnes en slik konstitusjonell åpning i El Salvador. På budsjett siden har kongressen i Guatemala relativt mye makt i forhold til presidenten og kan endre budsjettet uten særlige restriksjoner. I El Salvador har presidenten større

innflytelse på budsjettsiden. Denne gjennomgangen av presidentens makt vis-à-vis kongressen, tyder på eksekutivmakten er noe sterkere i El Salvador enn i Guatemala. Dette går i mot H3.

Tabell 5.8 Presidentens makt vis-à-vis kongressen

	El Salvador	Guatemala
Mulighet for gjenvalg	Ja, men ikke i påfølgende periode	Nei
Presidentperiodens varighet	5 år	4 år
Presidentens vetorett	Kan nekte å sanksjonere lover. Da kreves 2/3 i nasjonalforsamlingen for å oppheve vetoet og få loven behandlet på nytt.	Kan nekte å sanksjonere lover. Da kreves 2/3 i nasjonalforsamlingen for å oppheve vetoet og få loven behandlet på nytt.
Presidentens mulighet til å styre gjennom dekreter	Ingen	Begrenset, kun i "alvorlige nødtilfeller".
Presidentens rett til å initiere folkeavstemning	Ja	Ja
Presidentens mulighet til å oppløse kongressen	Ingen	Ingen
Kongressens mulighet til å fremme mistillit	Ja, krever 2/3 flertall	Ja, krever 2/3 flertall
Budsjett	Presidenten legger frem budsjettet. Kongressen kan ikke øke utgifter, men kan minke utgifter eller øke inntekter. Presidenten kan senere endre budsjettet, men må ha kongressens samtykke.	Presidenten legger frem budsjettet. Kongressen kan øke og senke utgifter og inntekter uten restriksjoner. Bare kongressen kan endre budsjettet.
Kilder: Payne (2006), Guatemalas og El Salvadors grunnlover og valglovgivning, IDEA International, ACE Electoral Knowledge Network, UNDP 2004.		

For å oppsummere denne gjennomgangen av institusjonelle forklaringer, har vi sett at ingen av hypotesene har blitt styrket, og det virker usannsynlig at det er forskjeller ved det institusjonelle designet som gir et mer institusjonalisert partisystem i El Salvador enn i Guatemala.

5.3 Politisk kultur

H5: Jo bredere støtten om demokratiske verdier er blant befolkningen og den politiske eliten, jo mer institusjonalisert vil partisystemet være.

Jeg vil studere politisk kultur på elitenivå og massenivå. På massenivå vil jeg gjennom resultater fra Latinobarómetro undersøke hvor sterkt demokratiet står blant

befolkningene i El Salvador og Guatemala. På elitenivå vil jeg bruke resultatene fra *Proyecto de Élités Parlamentarias Latinoamericanas* for å undersøke demokratiske holdninger hos parlamentsmedlemmene i El Salvador og Guatemala.

I Latinobarómetro for 2000 og 2004 blir respondentene bedt om å oppgi hvor fornøyde de er med hvordan demokratiet fungerer i landet sitt, i hvilken grad de støtter demokrati, og om de ville støttet et militærregime ”hvis situasjonen krevde det” (kun stilt i 2004). Fordelingene er oppgitt i tabell 5.9. Vet-ikke-svar og svarer-ikke er utelatt. I 2004 oppgir 56 % av respondentene i El Salvador at de ”ikke er veldig fornøyd” eller ”ikke fornøyd i det hele tatt” med hvordan demokratiet fungerer i landet sitt. I Guatemala er den samme andelen på hele 75 %. I El Salvador har andelen skeptiske gått tilbake siden 2000, mens i Guatemala har den økt. Når det gjelder støtten til demokrati som styreform er det et flertall på rundt 65 % for begge årene i El Salvador, som oppgir at demokratiet er den beste styreformen. I Guatemala er den samme andelen en del lavere, på rundt 50 % for begge årene. I 2000 oppga nesten hver fjerde respondent i Guatemala at i noen situasjoner kan et autoritært regime være å foretrekke. Denne andelen har gått tilbake i 2004, men nå oppgir hver tredje respondent at for dem spiller det ingen rolle om styret er demokratisk eller autoritært. I El Salvador er denne andelen også relativ høy for begge årene, på over 20 %. I det siste spørsmålet er fordelingene ganske like i de to landene – rundt 40 % oppgir at de ville støttet et militærregime hvis situasjonen ble virkelig ille (got very bad).

Denne gjennomgangen viser at det er et komplekst forhold mellom støtten til demokrati vs. autoritære styresett. En stor andel i El Salvador og et klart flertall i Guatemala er misfornøyd med hvordan demokratiet fungerer i landet sitt, og mange oppgir at de kunne støttet et autoritært regime hvis det ble nødvendig, og at noen ganger kan et autoritært regime være bedre enn et demokratisk regime. Dette er i tråd med det Achard og Gonzáles har kalt for ”The Central American Paradox” som vi så i kapittel 2: Folk flest i Mellom-Amerika foretrekker demokratiet som styreform, men det er en økende misnøye med hvordan det fungerer i eget land (Achard og Gonzáles 2005:16).

Tabell 5.9 Holdninger til demokratiske og autoritære styreformer (i prosent)

		El Salvador		Guatemala	
		2000	2004	2000	2004
Satisfaction with democracy					
	Very satisfied	6,4	14,6	12,1	4,4
	Fairly satisfied	21,9	29,5	26,2	20,3
	Not very satisfied	47,9	43,5	49,6	58,0
	Not at all satisfied	23,8	12,3	12,1	17,3
		100	100	100	100
		(971)	(842)	(927)	(817)
Support of democracy					
	Democracy is preferable to any other kind of government	66,1	65,5	50,8	49,5
	Under some circumstances, an authoritarian government can be preferable to a democratic one	10,7	12,5	23,7	15,6
	For people like me, it does not matter whether we have a democratic or a non-democratic regime	23,2	22,0	25,5	34,9
		100	100	100	100
		(961)	(765)	(874)	(709)
Support of military government					
	Would support a military government if the situation got very bad		40,6		38,2
	Under no circumstances would support a military government		59,4		61,8
			100 (815)		100 (869)
Kilder: Latinobarómetro 2000 og 2004					

I *Proyecto de Élités Parlamentarias Latinoamericanas* har lovgivere i El Salvador i 1997, 2000 og 2003, og lovgivere i Guatemala i 1995, 2000, og 2004 blitt bedt om å svare på om de foretrekker demokratiet fremfor noen annen styreform uansett, eller om et autoritært styre kan være å foretrekke i situasjoner med økonomisk krise eller politisk ustabilitet. Resultatene er gjengitt i tabell 5.10.

Tabell 5.10 Demokrati som foretrukket styreform blant lovgivere (i prosent)

	El Salvador			Guatemala		
	1997	2000	2003	1995	2000	2004
Demokratiet er å foretrekke fremfor noen annen styreform uansett.	93,2	97,0	96,3	95,2	86,1	93,6
I situasjoner med økonomisk krise eller politisk ustabilitet, kan en autoritær regjering være å foretrekke fremfor en demokratisk en.	6,8	3,0	3,8	4,8	10,1	5,6
	100	100	100	100	100	100
	(58)	(64)	(80)	(63)	(79)	(121)

Spm.: Med hvilke av følgende utsagn er De mest enig?

Kilde: Proyecto de Élités Parlamentarias Latinoamericanas, Universidad de Salamanca

Vi ser at over 90 %, bortsett fra i Guatemala i 2000, oppgir at de mener demokrati er å foretrekke uansett. Siste måling i 2003 i El Salvador og 2004 i Guatemala, viser at det er en noe større andel i Guatemala som oppgir at det i bestemte situasjoner kunne støtte et autoritært regime. Men undersøkelsen gir lite grunnlag til å si at det er vesentlig forskjell mellom lovgivernes holdninger til demokrati i de to landene. For det ene svinger andelene i begge landene fra år til år, og for det andre er utvalgene såpass små at forskjellene kan skyldes tilfeldigheter.

For å oppsummere den politiske kulturen i de to landene på masse- og elitenivå, med fokus på holdningen til demokrati versus autoritært styre, gir resultatene fra Latinobarómetro og *Proyecto de Élités Parlamentarias Latinoamericanas*, lite grunnlag til å si at demokratiske verdier står sterkere eller svakere i et av landene, eller til å styrke eller svekke H5.

5.4 Fragmentering og polarisering

H6: Partisystemer med moderat pluralisme styrker partisysteminstitusjonalisering, mens systemer med polarisert pluralisme svekker partisysteminstitusjonalisering.

H7: Fragmentering svekker partisysteminstitusjonalisering.

I forrige kapittel fant vi ingenting på massenivå som tydet på at El Salvador er mer polarisert enn Guatemala. Derimot fant vi store forskjeller på elitenivå, og El Salvador fremstår som et tilfelle av 'polarisert pluralisme' med partikonkurranse som går mot ytterpunktene på den ideologiske skalaen, mens Guatemala fremstår mer som et tilfelle av 'moderat pluralisme' med liten forskjell mellom partiene. Dette går imot H6. I El

Salvador virker tvert imot polariseringen institusjonaliserende ved at det strukturerer partikonkurransen, og dette kan sees i sammenhengen med konfliktlinjestrukturen. Vi så under konfliktlinjeanalysen av partisystemet i El Salvador, at de to hovedpartiene plasserer seg i hver sin ende av en rekke konflikter som kan plasseres langs høyre-venstre aksene. Dette er i tråd med vår analytiske modell, hvor konfliktlinjestrukturen påvirker institusjonaliseringen av partisystemet gjennom polarisering. Dette gir oss også noe av de samme konklusjonene her, som under 5.1: Når partikonkurransen er strukturert langs klare alternativer, letter dette partiidentifikasjonen for velgerne, og gir mindre volatilitet. I Guatemala er det omvendt. Det er lite som skiller partiene og velgerne klarer ikke å se forskjell. Dette blir igjen vanskeligere når partialalternativene ofte er nye og ukjente.

For mye polarisering kan virke destabiliserende på systemet, hvis det ikke er rom for samarbeid og kompromiss. Men vi har sett at et klart flertall av lovgiverne sier at de anser demokratiet som den eneste akseptable styreform. Hovedmotstanderne ARENA og FMLN har moderert seg med årene og forsøkt å kvitte seg med de mest militante elementene i organisasjonen. FMLN har akseptert alle valgnederlagene og vært et ansvarlig opposisjonsparti under ARENAs 16 år i regjering. I 2003 vant FMLN flertallet i kongressen med knapp margin, og selv om ARENA fortsatt har presidenten, har maktdelingen mellom de to erkefiendene ikke ledet til noen konstitusjonell krise. Det virker som demokratiet ansees som "the only game in town", og det er liten grunn til å tro at ARENA vil kuppe en eventuell fremtidig FMLN-regjering.

Når det gjelder fragmentering, så vi i forrige kapittel at Laakso og Taageperas mål på antall effektive partier ikke bidrar til å fange opp forskjeller ved partisystemene i våre to case. Partisystemet i Guatemala blir ofte omtalt i litteraturen som spesielt fragmentert, noe som ikke kommer frem av å telle antall effektive partier. Guatemala har i snitt flere partier i parlamentet enn El Salvador, men å ha mellom 7 og 8 partier i parlamentet er ikke uvanlig i land som karakteriseres som stabile partisystemer, som for eksempel i Norden. At Guatemala blir trukket fram som særlig fragmentert kan skyldes at man blander sammen egenskaper på partinivå med egenskaper på

partisystemnivå, og setter likhetstegn mellom partifraksjonalisme og partisystemfragmentering. Partihopping eller såkalt "transfugismo" forekommer hyppig i Guatemalas kongress. Siden valget i 2003 har over 40 prosent av kongressmedlemmene skiftet politisk parti (ASIES 2007).

Allikevel mener jeg det er mer riktig å behandle dette som egenskaper ved partiorganisasjonene. Dette kan i sin tur sees på som et aspekt ved partisysteminstitusjonalisering, for eksempel den fjerde dimensjonen om partiorganisasjonenes styrke. Hvis vi holder oss til en definisjon av fragmentering som legger til grunn antall effektive partier, har vi altså ikke grunnlag til å støtte eller forkaste H7. Hvis vi derimot nøyer oss med å telle gjennomsnittlig antall partier i kongressen er Guatemala mer fragmentert enn El Salvador, og vi får en viss støtte for hypotesen.

5.5 Konklusjon

I følge analysen, er den viktigste årsaken til at partisystemet er svakere institusjonalisert i Guatemala enn i El Salvador, mangelen på en tydelig konfliktlinjestruktur. Store sosiale og økonomiske ulikheter som finnes i samfunnet, kommer ikke til uttrykk på partisystemnivå. Den konfliktlinjen som burde vært den sterkeste – den etniske - kommer ikke til uttrykk i det hele tatt. Mens i El Salvador kan hovedpartiene ARENA og FMLN tydelig identifiseres i hver sin ende av motsetningene vi har sett på, befinner samtlige av de relevante partiene i Guatemala seg til sentrum og høyre i det politiske landskapet. I mangelen på en klar konfliktlinjestruktur spilles det i stedet på personligheter og nasjonalisme. Vi ser at i Guatemala oppstår partiene gjerne rundt en personlighet i stedet for en konfliktlinje. Personfokus er også viktig i El Salvador, men der overlever tross alt partiet at lederskikkelsen forsvinner, fordi partikonkurransen er strukturert rundt høyre-venstre-aksen, og partiene står for et kontinuerlig og politisk innhold som er mer stabilt enn hvem som styrer partiet. I Guatemala står partiet for lite programmatisk innhold bortsett fra å appellere til populistiske verdier som Gud, Familie, Nasjon og Fedreland, og derfor vil et lederskifte oftere føre til splittelse eller at hele partiet forsvinner. Dette foregår også i El Salvador, men poenget er at her er politikken *også* strukturert rundt

noe *mer* enn populistiske og nasjonalistiske slagord, og det er mulig for velgerne å identifisere klare stabile partialalternativer, noe som fører til langt lavere volatilitet enn i nabolandet.

De andre forklaringstypene viser ikke tilstrekkelige forskjeller mellom El Salvador og Guatemala til å forklare variasjoner på avhengig variabel, og der det er forskjeller går de i motsatt retning av hva hypotesene foreskriver. Er O'Donnells "delegative democracies"²⁴ passende beskrivelser av partisystemene i El Salvador og Guatemala? Ut i fra konstitusjonelle ordninger så er presidenten sterkere i forholdt til kongressen og partiene i El Salvador enn i Guatemala. Men som vi har sett i kapittel 4 så er partiene i virkeligheten langt svakere i Guatemala enn i El Salvador, og kommer derfor nærmere O'Donnells "delegative democracies". Når det gjelder politisk kultur har vi sett at det fortsatt finnes autoritære sympatier blant befolkningene. Så lenge det finnes så stor misnøye med hvordan demokratiet fungerer i eget land, spesielt i Guatemala, er det en fare for at disse kan mobiliseres gjennom å spille på nasjonalistiske følelser og karismatiske ledere. Motsetningen mellom autoritære og demokratiske verdier kan i verste fall true demokratiets overlevelsesmuligheter, og denne motsetningen blir mest alvorlig når et institusjonalisert partisystem ikke er på plass.

Til slutt når det gjelder de mellomliggende variablene, er det tydelig at polarisering virker inn på institusjonaliseringen av partisystemet, men ikke slik som hypotesen forutsatte. I Guatemala er det mangelen på ideologisk avstand som gjør at partiene ikke skiller seg fra hverandre, og dermed fører til lav partiidentifikasjon både blant velgere og partimedlemmer. Polariseringen kan virke positivt på partisysteminstitusjonalisering så lenge den går sammen med en politisk kultur som gjør at alle parter aksepterer spillets regler, slik at motsetninger ikke fører til systemets sammenbrudd. I forhold til fragmentering, så vi at dette målet er svært definisjonsavhengig, og at antallet effektive partier er uegnet til å måle fragmentering i ustabile partisystemer. Hvis vi derimot nøyer oss med et enklere mål som

²⁴ Se litteraturkapitlet.

gjennomsnittlig antall partier i kongressen, får vi støtte for at fragmentering svekker partisysteminstitusjonalisering.

Kapittel 6 Avslutning

Oppgavens problemstilling har vært å undersøke hvordan partisystemene i El Salvador og Guatemala varierer i dag i forhold til institusjonalisering, og hva som kan forklare forskjellene. Nedenfor vil jeg rekapitulere funnene fra kapittel 4 og 5. Videre vil jeg peke på noen forhold i de to landene som kan forklare noen av de konklusjonene jeg har kommet fram til. Avslutningsvis vil jeg forsøke å skissere noen fremtidsutsikter for demokratiene i våre to land, samt peke på hva som har vært den analytiske gevinsten ved å benytte et institusjonaliseringsperspektiv.

6.1 Forskjeller mellom partisystemene i El Salvador og Guatemala

I kapittel 4 studerte jeg institusjonalisering av partisystemene langs fire dimensjoner: Stabilitet i partikonkurransen, partienes røtter i samfunnet, partienes legitimitet og partiorganisasjonenes styrke. Stabilitet i partikonkurransen målte jeg ved å regne ut gjennomsnittlig volatilitet for alle kongressvalg i El Salvador og Guatemala. Partienes røtter i samfunnet målte jeg ved å se på forskjeller i stemmegivning mellom kongressvalg og presidentvalg, partiidentifikasjon og kontinuiteten på partialalternativene. Partienes legitimitet målte jeg ved å se på tillit til politiske partier, samt valgdeltakelse. Til slutt brukte jeg partienes alder som en indikator på partiorganisasjonenes styrke. På nesten samtlige indikatorer skårer El Salvador bedre enn Guatemala i forhold til institusjonalisering. Unntaket er forskjellen i stemmegivning mellom kongressvalg og presidentvalg, men dette kan tilskrives at det i Guatemala er sammenfallende valg, mens dette ikke er tilfelle i El Salvador. Den mest påfallende forskjellen finner vi i forhold til partisystemets stabilitet, hvor Guatemala har en volatilitet som er tre ganger høyere enn i El Salvador.

Jeg har også undersøkt partisystemene ut ifra tradisjonelle mål som fragmentering og polarisering, da jeg ut ifra analysemodellen antar at dette kan virke inn på partisysteminstitusjonaliseringen. Jeg fant ingen forskjeller mellom de to landene, da jeg regnet ut gjennomsnittlig antall effektive partier i kongressen. Ved å regne ut standardavvikene til svarfordelingene i Latinobarómetro på høyre-venstre-aksen fant jeg heller ingen store forskjeller. Derimot kan de store vet-ikke/svarer-ikke-andelene

tyde på at høyre-venstre-aksen ikke er et like egnet mål for å studere polarisering på massenivå i El Salvador og Guatemala som for eksempel i mer etablerte demokratier i Vest-Europa. Derimot fant jeg vesentlige forskjeller ved å studere polarisering på elitenivå. I El Salvador kan de to viktigste partiene plasseres i hver sin ende av høyre-venstre-skalaen, mens i Guatemala befinner alle de relevante partiene seg til høyre i det ideologiske landskapet.

6.2 Hypoteser og konklusjoner

I kapittel 5 ønsket jeg å finne årsaker til variasjonene jeg hadde funnet i kapittel 4 i forhold til partisysteminstitusjonalisering. Dette gjorde jeg ved hjelp av å teste en rekke hypoteser utledet fra sosiologiske, institusjonelle og politisk-kulturelle teorier. Ut i fra sosiologisk teori utledet jeg følgende hypotese:

H1: En tydelig konfliktlinjestruktur vil virke positivt på institusjonaliseringen av partisystemet.

En tydelig konfliktlinjestruktur innebærer at viktige sosiale, økonomiske, kulturelle, historiske og internasjonale motsetninger i samfunnet som kan danne grunnlaget for politisk mobilisering, blir til faktiske konfliktlinjer ved at de får komme til uttrykk gjennom minst ett relevant politisk parti. Der viktige motsetninger faller utenfor partisystemet, vil dette svekke stabiliteten i partisystemet, partiidentifikasjonen og partilegitimiteten; alle dimensjoner ved partisysteminstitusjonalisering. Analysen tydet på at det er ulik styrke på konfliktlinjestrukturen som forklarer at El Salvadors partisystem er mer institusjonalisert enn i nabolandet. Partisystemet i Guatemala reflekterer ikke viktige motsetninger i samfunnet. Alle de relevante partiene kan karakteriseres som borgelige, og venstresiden har vært marginalisert siden de første demokratiske valgene. Det betyr at det bare er den økonomiske eliten som har et partitilbud, mens flertallet av befolkningen må ”shoppe” mellom partialalternativer de vanskelig kan skille fra hverandre. Den etniske motsetningen som kunne dannet grunnlag for bred politisk mobilisering, er ikke tatt opp på partisystemnivået i det hele tatt. I El Salvador er partikonkurransen strukturert langs tydelige konfliktlinjer, med de

argeste konkurrentene på hver sin side av de motsetningene jeg har behandlet i oppgaven. Her virker også polarisering inn som en mellomliggende variabel, og stimulerer samfunnsmotsetningene og strukturer partikonkurransen. I Guatemala er partiidentifikasjonen så lav fordi; for det ene er mange av partialternativene såpass nye fra valg til valg at velgerne ikke rekker å bli kjent med dem, og for det andre skiller de seg så lite fra hverandre. Dette gjør at personer og populistiske slagord blir viktigere enn programmatisk innhold. Når personer og ikke partier dominerer politikken, får også dette negative konsekvenser for stabiliteten til partisystemet.

Ut i fra institusjonelle teorier utledet jeg tre hypoteser om hvordan institusjonelt design kan virke inn på partisysteminstitusjonalisering. Den første av disse ser på betydningen av valgsystem:

H2: Valgordninger som favoriserer store partier vil gi et mer institusjonalisert partisystem.

Valgordninger med lave sperregrenser, store valgdistrikter og valgformler som gir høy proporsjonalitet i omgjøringen av stemmer til mandater, vil gjøre det lettere for mindre partier å få innpass, og dermed føre til høyere fragmentering, noe som kan virke negativt på partisysteminstitusjonalisering. Omvendt, vil ordninger som favoriserer de store partiene, gjøre det vanskelig for nykomlinger å få plass, og dette kan føre til et mer stabilt og dermed mer institusjonalisert partisystem. Gjennomgangen av valgordningene i El Salvador og Guatemala ga ingen klar indikator på hvilket av landene som i størst grad favoriserer de store partiene. Derimot viste Gallaghers indeks at valgsystemet i El Salvador produserer langt mer proporsjonale resultater enn i nabolandet, noe som går i mot H2.

De to neste hypotesene utledet fra institusjonell teori, så på hvordan forholdet mellom presidenten og den lovgivende makt kunne påvirke partisysteminstitusjonalisering:

H3: Jo sterkere presidenten står i forhold til den lovgivende makt, jo mindre institusjonalisert vil partisystemet være.

H4: Én valgrunde i presidentvalget og sammenfallende valg av president og nasjonalforsamling, vil gi det mest institusjonaliserte partisystemet.

I et system hvor presidentmakten overkjører nasjonalforsamlingen, kan dette gjøre partiene overflødige som bindeledd mellom samfunnet og staten, samt bane veien for populistisk snarere enn programmatisk politikk. Undersøkelsen min av de konstitusjonelle ordningene som regulerer forholdet mellom de to statsmaktene, tydet på at eksekutivmakten står noe sterkere i El Salvador enn i Guatemala. Dette går imot H3. H4 går ut ifra premisset om at én valgrunde i presidentvalget og sammenfallende valg av nasjonalforsamling er de ordningene som skaper sterkeste bånd mellom lovgivende og utførende makt. Da begge landene har to valgrunder i presidentvalget kan ikke dette brukes til å forklare forskjeller. Derimot er det bare Guatemala som har sammenfallende valg, noe som går imot H4.

Ut i fra forklaringer som ser på betydningen av politisk kultur utledet jeg følgende hypotese:

H5: Jo bredere støtten om demokratiske verdier er blant befolkningen og den politiske eliten, jo mer institusjonalisert vil partisystemet være.

I land med lange autoritære tradisjoner innebærer overgangen til et demokratisk styresett at også den politiske kulturen skifter tyngdepunkt fra såkalte autoritære verdier til demokratiske verdier som fremmer kompromiss og skaper en bredest mulig oppslutning om spillets regler. Det er også rimelig å anta at slike demokratiske verdier vil virke gunstig på partisysteminstitusjonalisering. For å teste hypotesen har jeg undersøkt støtten om demokrati vs. autoritært styresett på både elite- og massenivå. Resultater fra Latinobarómetro viser at en stor andel i El Salvador, og et klart flertall i Guatemala, er misfornøyde med hvordan demokratiet fungerer i landet sitt. Bare rundt to tredeler i El Salvador og halvparten i Guatemala oppgir at demokrati er å foretrekke

fremfor noen annen styreform. Hele førti prosent i begge landene oppgir at de ville støttet et militært regime hvis ”situasjonen ble virkelig ille”. Vi ser at demokratiet på ingen måte er konsolidert i holdningene blant befolkningene. En undersøkelse av holdningene blant parlamentsmedlemmer tenger et lysere bilde, der et klart flertall hevder at de anser demokratiet som den foretrukne styreformen uansett.

Gjennomgangen av politisk kultur viser ikke entydig at demokratiske verdier står sterkere i det ene landet enn i det andre, og gir oss derfor ingen grunnlag til støtte eller forkaste H5.

Til slutt undersøkte jeg hvordan fragmentering og polarisering kan tenkes å spille inn som mellomliggende variabler og påvirke partisysteminstitusjonalisering.

H6: Partisystemer med moderat pluralisme styrker partisysteminstitusjonalisering, mens systemer med polarisert pluralisme svekker partisysteminstitusjonalisering.

H7: Fragmentering svekker partisysteminstitusjonalisering.

Med utgangspunkt i Sartoris terminologi antok jeg at tilfeller med ’moderat pluralisme’ ville åpne for samarbeid og kompromiss, mens tilfeller med ’polarisert pluralisme’ som driver partikonkurransen mot ytterpunktene, ville skape ustabile forhold og virke negativt på partisysteminstitusjonalisering. Ut ifra gjennomgangen i kapittel 4, kan Guatemala beskrives som et tilfelle av ’moderat pluralisme’ og El Salvador som et tilfelle av ’polarisert pluralisme’. Dette går i omvendt retning av hva hypotesen predikerer. I El Salvador er polariseringen med på å strukturere og institusjonalisere partikonkurransen, mens i Guatemala er det mangelen på ideologisk avstand og reell partikonkurranse som skaper et ustabilt system. Når det gjaldt fragmentering fant vi som sagt ingen forskjeller mellom partisystemene ved å telle antall effektive partier.

6.3 Bakenforliggende årsaker

Hvorfor har motsetningene fra borgerkrigen i El Salvador blitt videreført gjennom partiene ARENA og FMLN, mens i Guatemala har venstresiden forsvunnet som politisk kraft? Å finne årsakene til dette, ville krevd en historisk analyse som i seg selv

kunne dannet grunnlaget for en masteroppgave, men her vil jeg nøye meg med å peke på noen mulige momenter. Venstresiden tapte krigen i Guatemala, og geriljabevegelsen var i stor grad slått ned ved den innledende demokratiseringen og fredsavtalene (Wood 2005:201). En av pådriverne for fredsovergangene og daværende president, PANs Alvaro Arzú, gikk fort i allianse med næringsinteresser og den økonomiske eliten. Resultatet ble at politikken fortsatte å være dominert av elitene på høyresiden, mens den politiske venstresiden satt forsmådd igjen, splittet og uten en felles strategi. Enda har de ikke klart å samle seg, og er delt mellom bønder og anti-liberalister som vil ha en økonomisk venstrepolitikk, og maya-intellektuelle som ønsker en ren etnisk-politisk bevegelse. Et eksempel på dette så man ved årets valg med presidentkandidaturet til Rigoberta Menchú, som ønsket å opptre selvstendig og ikke assosieres med verken høyre- eller venstresiden (Prensa Libre²⁵ 12.04.07).

I El Salvador sto opprørsbevegelsen fortsatt sterkt ved slutten av borgerkrigen, og FMLN ble integrert i partikonkurransen gjennom fredsovergangene (Wood 2005:184,190). Venstresiden i El Salvador har heller ikke hatt den etniske dimensjonen å strides om. Lipset og Rokkans teorier kan også peke på noen mulige årsaker til at høyre-venstre-konfliktene står sterkere i El Salvador enn i Guatemala. I følge Lipset og Rokkans modell vil økonomisk utvikling og nasjonal integrering øke betydningen av klassebaserte konflikter (Randall 2006:389). El Salvador har en mer differensiert økonomi enn Guatemala, og står heller ikke overfor det samme problemet med nasjonal integrering siden de har en relativt etnisk homogen befolkning. El Salvador slipper utfordringene knyttet til det å ha en stor etnisk minoritet, og kan konsentrere partikonkurransen rundt høyre-venstre saker.

6.4 Fremtidsutsikter

Hvilke fremtidsutsikter har de to unge demokratiene i Mellom-Amerika? Selv om El Salvador sliter med lav valgdeltakelse og stor mistillit til politiske partier, virker El Salvadors demokrati å være rimelig stabilt. Polariseringen, i stedet for å true systemets overlevelse, bidrar til å institusjonalisere partikonkurransen. Selve ildprøven på

²⁵ En av Guatemalas største dagsaviser.

demokratiets konsolidering vil være ved et eventuelt maktskifte der FMLN vinner regjeringsmakten. Imidlertid, og som jeg har påpekt tidligere, overtok FMLN flertallet i kongressen ved valget i 2003, og har hatt ordføreren i hovedstaden siden 1997, og det er lite som tyder på at ARENA ikke også vil kunne akseptere tap av regjeringsmakten. I Guatemala er framtiden mer usikker, med liten framgang i utviklingen og styrkingen av demokratiet. Opptakten til høstens valg har blitt betegnet som den blodigste siden borgerkrigen med minst 50 kandidater og politiske aktivister drept (IACHR²⁶ 2007). I tillegg til at politisk vold undergraver den politiske opposisjonen, har Guatemala det høyeste drapsnivået i Latin-Amerika i følge Inter-American Commission on Human Rights, med 70 drap per 100 000 innbyggere i året (IPS²⁷ 2007). Guatemalene ble lovet en hel del i fredsavtalene, men få konkrete skritt har blitt tatt for å oppfylle disse løftene (Seligson 2005:205). Fortsatt kreves en betydelig styrking av rettsstaten og det sivile politiet, samt å innskrenke militærets innflytelse over politikk og sivile institusjoner. En av de viktigste utfordringene blir å inkludere indianerbefolkningen både politisk og sosialt. Partisysteminstitusjonalisering kan ikke løse alt dette, men kan ha positive ringvirkninger for andre institusjoner, samt virke tilbake og dempe de negative effektene fra samfunnet (jfr. analysemodell i kapittel 2). For tiden er Guatemala tydeligvis inne i en ond spiral, der lav partisysteminstitusjonalisering bidrar til å opprettholde nettopp de faktorene som hindrer partisystemet i å bli institusjonalisert.

6.5 Institusjonaliseringsperspektivet som analyseverktøy

Institusjonaliseringsperspektivet har vist at det er store forskjeller mellom partisystemene i El Salvador og Guatemala, noe som et klassisk mål som fragmentering ikke gjør. Dette kan tyde på at Mainwaring og Scully hadde rett i at det som først og fremst skiller partisystemene i Latin-Amerika, er i hvilken grad partisystemene er institusjonaliserte (Mainwaring og Scully 1995:1). Vi så at polarisering også fanget opp store forskjeller (på elitenivå) mellom landene, og at dette kan ha en effekt på institusjonalisering. Undersøkelsen min bekreftet bildene tidligere

²⁶ Interamerican Commission on Human Rights

²⁷ International Press Service

bidrag om El Salvador og Guatemala tegner, til en viss grad. El Salvador er ekstremt polarisert hvis vi undersøker den ideologiske profilen til de to hovedpartiene.

Guatemalas partisystem er ikke så fryktelig fragmentert som noen bidrag vil ha det til, hvis vi studerer fragmentering ut i fra antall effektive partier. Imidlertid er partiene i seg selv svært fragmenterte, det vil si at de oppstår og oppløses fra et valg til et annet, og partihopping er et utbredt fenomen. Denne ustabiliteten ved partisystemet og svakheten ved partiorganisasjonene fanges bedre opp av institusjonaliseringsperspektivet, enn ved å telle antall partier i kongressen.

Litteraturliste

Referanser

ACE Electoral Knowledge Network (2007): *Comparative Data*. <http://www.aceproject.org/epic.en> (05.10.07)

Achard, D. og L. González (2005): *A Challenge for Democracy – Political Parties in Central America, Panama and the Dominican Republic*, Washington D.C: Inter-American Development Bank

Artiga-González, A (2000): *La Política y los Sistemas de Partidos en Centroamérica*, San Salvador: FUNDAUNGO

ASIES (Asociación de Investigación y Estudios Sociales) (2007): *Guatemala: Monografía de los partidos políticos 2004-2007*.
www.nimd.org/upload/publications/monografia%20guatemala%202007.pdf (02.10.07)

CIA (Central Intelligence Agency) (2007): *The World Factbook*.
www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html (01.10.07)

Cerdas, R. (2003): *Gobernabilidad y democracia: una aproximación comparativa*, San José: Lara Segura y Asociados

Coppedge, M. (1997): 'District Magnitude, Economic Performance and Party-System Fragmentation in Five Latin American Countries' i *Comparative Political Studies* 1997; 30; 156.
<http://cps.sagepub.com/cgi/reprint/30/2/156> (14.03.07)

Dahl, R. (1989): *Democracy and Its Critics*, New Haven: Yale University Press

Dalton, J.R. og S. Weldon (2007): "Partisanship and Party System Institutionalization" i *Journal of Party Politics* 2007; 13; 179. <http://ppq.sagepub.com/cgi/content/abstract/13/2/179>

Diamond, L., J. Hartlyn og J.J. Linz (1999): "Politics, Society and Democracy in Latin America" i L. Diamond, J. Hartlyn og S.M. Lipset (red.): *Democracy in Developing Countries in Latin America*, London: Lynne Rienner Publishers

Foweraker, J. (1998): "Institutional Design, Party Systems and Governability – Differentiating the Presidential Regimes of Latin America" i *British Journal of Political Science* vol. 28, no. 4, 1998.

FUSADES (Fundación Salvadoreña para el Desarrollo Económico y Social) (2007): *Los partidos y el sistema de partidos*. http://www.instituciones-fusades.org/docs/Sistema_de_partidos.pdf (01.03.07)

Guatemalan Commission for Historical Clarification (1999): *Report of the Commission for Historical Clarification – Conclusions and Recommendations*.
<http://shr.aaas.org/guatemala/ceh/report/english/toc.html> (10.10.07)

Heidar, K. og E. Berntzen (1998): *Vesteuropeisk politikk: partier, regjeringsmakt, styreform*, Oslo: Universitetsforlaget

IACHR (Interamerican Commission on Human Rights) (2007): *Press Release no. 47/07: IACHR expresses deep concern over electoral violence in Guatemala*.
<http://www.cidh.oas.org/Comunicados/English/2007/47.07eng.htm> (29.10.07)

- IDEA (International Institute of Democracy and Electoral Assistance) (2007): *Electoral Processes*. www.idea.int/elections/index.cfm (02.10.07)
- IPS (International Press Service) (2007): 'Central America: Soaring Violent Crime Threatens Democracy'. 15. november. <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=34743> (01.11.07)
- Kapiszewski, D. (2002): *Encyclopedia of Latin American Politics*, Westport CT: Oryx Press.
- Kapoun, J (1998): "Teaching undergrads WEB evaluation: A guide for library instruction." *C&RL News* (July/August 1998): 522-523. <http://www.library.cornell.edu/olinuris/ref/research/webcrit.html> (24.10.07)
- Laakso, M. and R. Taagepera (1979): "Effective Number of Parties: A Measure with Application to West Europe", *Comparative Political Studies* 12, 3–27
- Landman, T. (2003): *Issues and Methods in Comparative Politics*, London: Routledge
- Latinobarómetro (2007): *Banco de datos*. www.latinobarometro.org/index.php?id=177 (12.08.07)
- Lijphart, A. (1994): *Electoral Systems and Party Systems*, Oxford: Oxford University Press
- Lijphart, A. (1999): *Patterns of Democracy*, New Haven: Yale University Press
- Lipset S.M. og S. Rokkan (1967): *Party Systems and Voter Alignments: Cross-national Perspectives*, New York: Free Press
- Mainwaring, S. (1993): "Presidentialism, Multipartyism and Democracy: The Difficult Combination" i *Comparative Political Studies* 1993; 26; 198. <http://cps.sagepub.com/cgi/content/abstract/26/2/198> (17.03.07)
- Mainwaring, S. og T. Scully (1995): "Introduction: Party Systems in Latin America" i S. Mainwaring og T.R. Scully (red.): *Building Democratic Institutions – Party Systems in Latin America*, Stanford: Stanford University Press
- Mainwaring, S. og M. Torcal (2006): "Party System Institutionalization and Party System Theory after the Third Wave of Democratization" i R.S. Katz og W. Crotty (red.): *Handbook of Party Politics*, London: SAGE Publications
- Mainwaring, S. og E. Zoco (2007): "Political Sequences and the Stabilization of Interparty Competition: Electoral Volatility in Old and New Democracies" i *Journal of Party Politics* 2007; 13; 155. <http://ppq.sagepub.com/cgi/reprint/13/2/155>
- Mair, P. (2006): "Cleavages" i R.S. Katz og W. Crotty (red.): *Handbook of Party Politics*, London: SAGE Publications
- Mc Faul, M. (2001): "Explaining Party Formation and Nonformation in Russia: Actors, Institutions, and Chance" i *Comparative Political Studies* 2001; 34; 1159. <http://cps.sagepub.com/cgi/content/abstract/34/10/1159> (02.03.07)
- Munck, R. (2003): *Contemporary Latin America*, New York: Palgrave Macmillan
- O'Donnell, G. (1992): "Delegative Democracy?" i *Working Paper N° 172*, The Hellen Kellog Institute for International Studies, University of Notre Dame
- Observatorio Electoral (2007): *Resultados Electorales*. www.observatorioelectoral.org (04.04.2007)

Payne, M. (2006): "Sistemas de partidos y gobernabilidad democrática" i M. Payne, G. Zovatto og M. Díaz (red.): *La política importa – Democracia y desarrollo en América Latina*, Washington D.C.: Inter-American Bank og IDEA

Payne, M. (2006): "Sistemas de elección legislative y gobernabilidad democrática" i M. Payne, G. Zovatto og M. Díaz (red.): *La política importa – Democracia y desarrollo en América Latina*, Washington D.C.: Inter-American Bank og IDEA

Payne, M. (2006): "El equilibrio de poder entre el Ejecutivo y el Legislativo: papel de la Constitución y los partidos políticos" i M. Payne, G. Zovatto og M. Díaz (red.): *La política importa – Democracia y desarrollo en América Latina*, Washington D.C.: Inter-American Bank og IDEA

Pelizzo, R. og S. Babones (2007): "The Political Economy of Polarized Pluralism" i *Journal of Party Politics* 2007; 13; 53. <http://ppq.sagepub.com/cgi/content/abstract/13/1/53>

Prensa libre (2007): 'Rigoberta Menchú: Me apoya más del 75%'. 12. april. <http://www.prensalibre.com/pl/2007/abril/12/168037.html> (01.11.07)

Randall, V. (2006): "Political Parties and Social Structure in the Developing World" i R.S. Katz og W. Crotty (red.): *Handbook of Party Politics*, London: SAGE Publications

Rojas, F. og L.G. Solís (1994): *De la guerra a la integración: la transición y la seguridad de Centroamérica*, Santiago/San José de Costa Rica: FLACSO/Fundación Arias

Rokkan, S. (1987): *Stat, nasjon, klasse*, Oslo: Universitetsforlaget

Sani, G. og G. Sartori (1983): "Polarization, Fragmentation and Competition in Western Democracies" i H. Daalder og P. Mair (red.): *Western European party systems. Continuity and Change*, Beverly Hills, CA: Sage.

Sartori, G. (1990): "A typologi of Party Systems" in P. Mair (red.): *The West European Party System*, New York: Oxford University Press

Selingson A.M. (2005): "Democracy on Ice – The Multiple Challenges of Guatemala's Peace Process" i F. Hagopian og S. Mainwaring (red.): *The Third Wave of Democratization in Latin America*, Cambridge: Cambridge University Press

Szajkowski, B. (2005): *Political Parties of the World*, London: John Harper

UD (Utenriksdepartementet) (2007): *UDs landsider- El Salvador*. www.landsider.no/land/elsalvador (28.09.07)

UD (Utenriksdepartementet) (2007): *UDs landsider- Guatemala*. www.landsider.no/land/guatemala (28.09.07)

UNDP (United Nations Development Programme) (2003): *Informe sobre Desarrollo Humano El Salvador 2003: Desafíos y opciones en tiempos de globalización*. www.desarrollohumano.org.sv/migraciones/informes_anteriores/idh2003.pdf (26.09.07)

UNDP (United Nations Development Programme) (2004): *La democracia en América Latina: Hacia una democracia de ciudadanas y ciudadanos - Compendio estadístico*, New York: UNDP

UNDP (United Nations Development Programme) (2005): *Informe Nacional de Desarrollo Humano Guatemala 2005: Diversidad Étnico-Cultural*. www.desarrollohumano.org.gt (07.07.07)

UNDP (United Nations Development Programme) (2006): *Human Development Report 2006 - Table 15: Inequality in income or expenditure*. <http://hdr.undp.org/hdr2006/statistics/documents/hdi2004.pdf> (29.09.07)

UNDP (United Nations Development Programme) (2006): *Human Development Report 2006 - Human Development Index 2004*, <http://hdr.undp.org/hdr2006/pdfs/report/HDR06-complete.pdf#page=335> (29.09.07)

Universidad de Salamanca, Instituto Interuniversitario de Iberoamérica (2007): *Proyecto de Élités Parlamentarias Latinoamericanas*. <http://www.usal.es/~iberoame/proyectos.htm> (02.10.07)

U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor (2007): *International Religious Freedom Report 2006*. www.state.gov/g/drl/rls/irf/2006/ (25.09.2007)

U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, (2007): *International Religious Freedom Report 2005*. www.state.gov/g/drl/rls/irf/2005/ (25.09.2007)

Ware, A (1996): *Political Parties and Party Systems*, Oxford: Oxford University Press

White, J.K. (2006): "What is a political party?" i R.S. Katz, W. Crotty (red.): *Handbook of Party Politics*, London: SAGE Publications

Wolinetz, S (2006): "Party Systems and Party System Types" i R.S. Katz og W. Crotty (red.): *Handbook of Party Politics*, London: SAGE Publications

Wood, E.J. (2005): "Challenges to Political Democracy in El Salvador" i F. Hagopian og S. Mainwaring (red.): *The Third Wave of Democratization in Latin America*, Cambridge: Cambridge University Press

World Bank (2007): *Increasing Rural Incomes in Guatemala*. <http://go.worldbank.org/JZI2UL3E50> (12.10.07)

Kilder:

Hjemmesider til partiene:

ARENA: www.arena.com.sv (15.09.07)

FMLN: www.fmln.org.sv (15.09.07)

FRG: www.frg.org.gt (15.09.07)

PAN: www.pan.org.gt (15.09.07)

PCN: www.pcn.com.sv (15.09.07)

PDC: www.pdc.org.sv (15.09.07)

UNE: www.une.org.gt (15.09.07)

Hjemmesider til valgtribunalene:

Tribunal Supremo Electoral de El Salvador, www.tse.gob.sv (05.09.07)

Tribunal Supremo Electoral de Guatemala, www.tse.org.gt (05.09.07)

Hjemmesider til nasjonalkongressene:

Asamblea Legislativa de El Salvador: www.asamblea.gob.sv (10.10.07)

Congreso de la Republica de Guatemala: www.congreso.gob.gt (10.10.07)

Lovgivning:

Guatemalas grunnlov: *Constitución de 1985 con reformas de 1993*,
<http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Guate/guate93.html> (08.10.07)

Guatemalas valglovgivning: *Ley Electoral y de Partidos Políticos Decreto Número 1-85 de la Asamblea Nacional Constituyente*, <http://www.congreso.gob.gt/Pdf/Normativa/LeyElectoral.PDF>
(07.10.07)

El Salvadors grunnlov: *Constitución Política de 1983 con reformas hasta 2000*,
<http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/ElSal/ElSal83.html> (07.10.07)

El Salvadors valglovgivning: *Código Electoral Decreto No 417*,
http://www.tse.gob.sv/e107_files/downloads/codigo_electoral.pdf (08.10.07)

Political Database of the Americas (2006): *Constitutions and Comparative Constitutional Study*,
Georgetown University. <http://pdba.georgetown.edu/> (11.10.07)